

A magyar királyi csendőrség fejlődésének története 1881—1918-ig.*

A magyar királyi csendőrség fejlődése történetét az évek egymásutáni sorrendjében fogom ismertetni. Az első évek (1881-től—1886-ig) lázas munkásságban teltek el. A tevékenységüket fokozatosan megkezdő csendőrkerületek legénysége derekas kitartással küzd meg a szolgálatkezelésben felmerült nehézségekkel, szolgálati eljárásukban nem csupán a körültekintésnek és értelmességnek, hanem a férfias bátorságnak is sokszoros bizonyosságát adva. Jelentős és igen figyelemreméltó tevékenységet mutatott fel a csendőrlegénység a baleseteknél nyújtott segélynyújtásoknál is, lényegesen emelve ezzel az ország lakosságában az intézmény iránti rokonszenvet. Különösen az 1885—1886. években országos csapásként dühöngő tűzvészek alkalmával a vagyon és emberélet megmentése körül mutatott fel szép és önfeláldozó tényeket s az országos csapások előidézte nyomor és kétségbeesés enyhítésére megindult gyűjtés eredménye azt is igazolta, hogy a beérkezett adományok egyik kimagasló tételét képezték a csendőrök filléréi. A délvídeken ugyanakkor kétségbeesett küzdelem folyt a megáradt vizek ellen, melyek végromlással fenyegették a lakosságot. Általános elismerés kísérte a fiatal intézmény éjjel-nappal állandó veszély között önfeláldozóan teljesített segédkezéseit és eredményes mentési munkálatait. 1886. évben a II. és VI. kerületek területén előfordult nagy rablőlddözések is erős próbára tették az intézmény tagjainak bátorságát és teljesítőképességét. Véres küzdelmek árán mégis sikerült — az általános közönyt szemben csupán önerejükre támaszkodva — egész országrészeket megtisztítani az idegen földről bejött vagy a börtönökből megszökött veszélyes gonosztevőktől. „Látjuk a csendőrt, midőn felfegyverkezett és túlnyomó számban levő gonosztevőkkel elszántan szembeszáll, furfangos büntetteseket fáradhatatlan és tapintatos nyomozással az igazságszolgáltatásnak átad; árvíznél, tűzveszéllynél erélyesen rendet tart, segélyt nyújt, életet ment; tél idején, hófúvásban talált, megdermedt egyéne-

* Művem e fejezetében az 1887. évtől évenként megjelenő Csendőrségi Zsebkönyv adataihoz alkalmazkodtam, egyrészt azért is, hogy azok történeti adatai végre áttekinthetően legyenek összegyűjtve. Sok közleményt abból szó szerint idézek az eredetiség és a történelmi hűség kedvéért.

ket ápolás alá vesz stb. és azon lélekemelő meggyőződés tölti el keblünket, hogy ily erős kötelességérzet és a testületnek ily kifogástalan közszelleme intézményünk jóhírnevét mindenkorra biztosítani fogja, s ezáltal a magyar királyi csendőrség nem egyszer fölöttébb terhes szolgálatának, önfeláldozó tevékenységének legszebb jutalmát nyere-
rendi“.*

1884. évi január hó 1-én nyert befejezést a nagy mű s ezen idő óta a magyar királyi csendőrség a szent korona területén — a székesfőváros s a törvényhatósági joggal felruházott városok bel- és külterületét kivéve — ellátja a közbiztonsági szolgálatot s hatalmas, rendíthetetlen oszlopa és képviselője a magyar állameszmének.

1881. Ezen évben december 27-én emelkedett érvényre az 1881. évi LXXI. törvénycikk a magyar királyi csendőrség nyugdíjigényére nézve. Ezen törvénycikk az 1. §-ában kimondja, hogy a csendőrtisztek nyugdíjazására nézve ugyanazon elvek állanak fenn, mint a magyar királyi honvédség tisztjeire nézve**. Csendőrtiszteknek nyugdíjazásánál a szolgálati pótdíj azon hányadok szerint számítatik be a nyugdíj összegébe, melyek a csendőrségnél töltött szolgálati idők után járnak. A 2. § kimondja, hogy a legénység nyugdíjazására nézve azon szabályok érvényesek, mint a nyugdíjképes állami szolgák részére. A 7. § elrendeli, hogy a csendőrtisztek és legénység özvegyei és árvai ellátására nézve a polgári államszolgálatban alkalmazott személyek részére fennálló szabályok alkalmazandók.

A belügyminiszter részéről beterjesztett az 1881. III. t.-c. 3. §-ában említett törvényjavaslat, mely — mint 1882. évi X. t.-c. vált törvénné — a következő határozványokat tartalmazza:

Törvényhatósági joggal felruházott városok úgy bel-, mint külterületén a csendőrség rendszeres szolgálatot nem teljesít. Ily területen állhatolva, a teltenért törvényáthágók irányában szolgálati utasítása értelmében jár el, — a tartóztatott egyént azonban az illető város rendőrhatalóságának adja át. Olyan egyes esetekben, midőn a közbiztonság az illető városi rendőrség által fenn nem tartható, a városi hatóság főnöke vagy törvényes helyettese jogosult igénybe venni a csendőrség segédkezését. Felhatalmaztatik a belügyminiszter, hogy azon esetekben, ha egyes törvényhatósági joggal felruházott városok, amelyek az ország azon részén fekszenek, melyben a csendőrség már rendezve van, vagy rendezés alatt áll, a rendőri teendőik végrehajtását csendőrök által kívánják eszközölni: az ezen szolgálat után az illető város által megtérítendő költségekre nézve azzal szerződésre lépjen. Az ily módon létre-

* Cs. Zs. 1887. évfolyam 135. lap.

** A katonai ellátásról szóló 1875. évi LI. t.-c.

jött szerződéseik az államra nézve kötelezőkké akkor válnak, mikor az azokból eredő kiadásoknak és bevételeknek a belügyminiszteri költségvetésbe felvétele iránt a törvényhozás határozott.

1881. évben adattak ki úgy a honvédelmi, mint a belügyminiszter által a magyar királyi csendőrség szervezeti és szolgálati utasításai, melyek a testület hivatására, hatáskörére, fel- és alárendeltségi viszonyaira, tagozására, szolgálatkezelésére vonatkozólag tartalmaztak rendelkezéseket.

Ezen év szeptember 8-án kelt legfelsőbb elhatározással hagyatott jóvá a m. kir. és a m. kir. horvát-szlavon csendőrség részére összeállított „Öltözet és felszerelési szabályzat“, mely szerint a csendőrségi tisztek részére diszöltönyül a honvédségnél rendszeresített „atilla“ lett rendszeresítve, de buzérvörös hajtókával. A legénység részére az addigi kabátok helyett más diszöltöny egyelőre be nem hozatott. A löfegyverekre nézve kimondatott, hogy a m. kir. I. számú (kolozsvári) csendőr- és a m. kir. horvát-szlavon csendőrparancsnokságnál a „Früwirth“-féle tárpuska meghagyassék; míg ellenben az újonnan felállítandó parancsnokságok legénysége részére a „Kropatschek“-féle tárkarabély lett rendszeresítve.

A m. kir. honvédelmi és a közös hadügyminiszterium által a közös hadseregbeli és honvédségi tisztekhez felhívás intéztetett, hogy a szervezés alatt álló csendőrséghez próbaszolgálatra való felvételre jelentkezzenek. E felhívások következtében a jelentkezők száma túlhaladta a 360-at, közülük azonban egyelőre 8—9 lett csupán próbaszolgálatra berendelve.

Ami a tényleges szervezést illeti, az újonnan felállítandó II. számú (szegedi) csendőrparancsnokság parancsnokává Török Ferenc ezredes — akkor az I. számú (kolozsvári) csendőrparancsnokság parancsnoka — szemeltetett ki, aki ez év június 23-án honvédelmi miniszter által meg is bízott ezen új csendőrparancsnokság felállításával kapcsolatos teendők végzésével. Intézkedései folytán a kolozsvári csendőrparancsnokság egy-egy szárnyánál a felállítandó szegedi csendőrparancsnokság egy-egy szárnyához beosztandó gyalog- és lovas legénység képeztetett ki, teljesen fel is szereltetett (a fegyverzet, szolgálati lovak és nyereg szerelek kivételével) és rendeltetési állomásaikra útbaindított. Az altisztek kiképzését — Gróze Nikéfor csendőr-hadnagy parancsnoksága alatt Déván felállított — külön altiszti iskola végezte. A II. számú csendőrparancsnokság törzse november 25-én vonult be Szegedre. A lovas csendőrök részére szükséges lovak beszerzésével és felszerelésével Stesser György százados* bízott meg.

* Mint vezérőrnagy s a magyar korona országaihoz tartozó csendőrség felügyelő-helyettese vonult nyugdíjba 1902. április hóban. Ez alkalommal elnyerte az

Február hó 22-én megjelent honvédelmi miniszteri rendelet szerint az addigi m. kir. erdélyi csendőrparancsnokság jövőre „m. kir. I. számú csendőrparancsnokság“-nak nevezetett.

A szeptember 14-én közzétett miniszteri rendelet pedig szabályozta azt, hogy a csendőrlegénységi állományba való felvétel csak mint „csendőr“ történnék, tehát a csapatbeli őrmesterek, szakaszvezetők tizedesi rendfokozatba vétetnek át s az eredeti — csapatból hozott — rendfokozati jelleg viselése a hat havi próbaszolgálat befejeztével leteendő vizsga eredményétől függ.

1882.

A szegedi II. számú csendőrparancsnokság szolgálati működését 17 tiszt, 698 gyalog- és 167 lovas-csendőrből álló rendszerezett állománnyal ez év január 1-én megkezdette. Parancsnoka — 1881. október 25-én kelt legfelsőbb elhatározással — Török Ferenc ezredes, parancsnokhelyettese (szemlész-törzstisztje) Neugeboren Gusztáv őrnagy* lett, míg ugyanakkor a kolozsvári I. számú csendőrparancsnokság ideiglenes vezetésével Tisóczky László őrnagy bízott meg, parancsnokhelyettese (szemlész-törzstisztje) Beauforti báró du Mont Várhegyi Lajos őrnagy lett.

A honvédelmi és belügyminiszter által ezen évben határozottat el, hogy az I. számú csendőrparancsnokság szervezze a felállítandó kassai IV., a II. számú csendőrparancsnokság pedig a felállítandó budapesti III. számú ujonnan felállítandó csendőrparancsnokságokat. A szervezés ismét a szegedi csendőrparancsnokság felállításánál jónak bizonyult rendszer szerint történt.

1883.

Január hó 1-ével kezdik meg működésüket a budapesti III. számú és a kassai IV. számú csendőrparancsnokságok. Előbbinek rendszeresített állománya 18 tiszt, 421 gyalog- és 416 lovas-csendőr, utóbbinak 19 tiszt, 783 gyalog- és 135 lovas-csendőr. A budapesti III. számú csendőrparancsnokság parancsnokává 1882. november

altábornagyi címet és jelleget s megkapta a Lipót-rend lovagkeresztjét. Intézményünk oszlopos tagja s mint ilyen mintaképe volt a szívós és önfeláldozó munkásságnak s a puritán katonának. Az ő egyszerű nagyságának szelid fénye örökkékövetéseméltó s tántoríthatatlan buzgalommal eltöltött hosszú szolgálati pályát világít meg, mely igen jelentékeny részt követel magának azon műből, melynek testületünk mai fejlődöttsége és elismert értéke a gyümölcse.

* Mint ezredes s a honvédelmi miniszterium 16. (csendőrségi) ügyosztályának helyettes vezetője 1870. évben nyugdíjaztatott 43 — e között 37 éven felüli csendőrségi — szolgálati év után. Ez alkalommal úgy békében, mint háborúban tanúsított kötelességű szolgálataért adományoztatott részére a 3. oszt. Vaskorona-rend. A csendőrség e kimagasló tisztje rendkívül értékes munkásságot fejtett ki és intézményünk hálás kegyelettel őrzi emlékét.

28-án kelt legfelsőbb elhatározással Török Ferenc ezredes, parancsnok helyettesévé Sönser Nándor őrnagy, a kassai IV. számú csendőrparancsnokság parancsnokává ugyanazon 1882. november 28-án kelt legfelsőbb elhatározással Tisóczky László alezredes,* parancsnok-helyettesévé (szemlész-lörzstisztjévé) westerstetteni gróf Bedkers Alfonz őrnagy nevezetett ki, a magyar kir. 56. honvédszászlóalj állományából.

Honvédelmi miniszter ur október 4-én kiadott körrendeletében elrendelte, hogy amennyiben a m. kir. csendőregyének felett birói felsőbbbségi jogot gyakorló m. kir. honvédfőparancsnok e személyek felett fegyelmi fenyítő hatalommal is bír, a honvédkerületeknek a főparancsnok által csendőrlegénységi egyénekre nézve birói felsőbbbségi joggal felruházott parancsnokai, a legénység felett fegyelmi fenyítő hatalom gyakorlásra szintén hivatva vannak. — A honvédség főparancsnoka a csendőrség egyénei felett, a honvédkerületek parancsnoka pedig a csendőrlegénység feletti fegyelmi fenyítő jogot az őket megillető terjedelemben gyakorolják. A csendőrségnél előforduló panaszok felterjesztésére nézve a honvédségi Szolgálati Szabályzat I. rész rendelkezései lettek a mérvadók.

Ezen évben folynak és nyerneek befejezést a még felállításra váró pozsonyi V. számú és székesfehérvári VI. számú csendőrparancsnokságok szervezési munkálatai. Minthogy azonban a csendőrkerületek ilyen gyors felállítása közelgő időben előrelátható volt, hogy a felállítandó V-ik és VI-ik csendőrparancsnokságok számára szükséges körülbelül 1450 főnyi állomány — önként jelentkező egyénekből — kiegészíthető nem lesz, ezen két kerület legénységi állományának kiegészítéséről más módon — és pedig törvényhozásilag — kellett gondoskodni.

Az „1883. évi XXVII. törvénycikk az V. és VI-ik csendőrkerületi parancsnokság felállítása céljából, a csendőrség legénységi állományának ideiglenes kiegészítéséről“*** intézkedett aziránt, hogy ha ezen két kerület bekövetkező felállítása alkalmával a csendőrség teljes legénységi állománya az 1881. évi V. t.-c. 1. §-ában előírt módon kiegészíthető nem volna, a mutatkozó hiány kivételesen és csakis a csendőrparancsnokságok legénységi állományának ez alkalmából eszközlendő teljes kiegészíthetése végett az 1879., 1880. és 1881-ik években besorozott honvédeknek behívása és a csendőrséghez ideiglenes kiegészítő szolgálattételre való áthelyezése által fedeztetik. — Az így

* Mint ilyen halt el 1884. évben. A volt cs. kir. csendőrségnél 1852. évben — már mint főhadnagy — szolgált s így közbecsülésben lefolyt életét — majdnem egészen — a közbiztonsági szolgálatnak szentelte.

** Szentesítést nyert 1883. évi május hó 20-án.

módon áthelyezett legénység tényleges szolgálati kötelezettsége 1883. évi szeptember hó 1-től legfeljebb 1885. évi június hó 1-ig terjedhet. A beosztott legénység azon kedvezményben részesült, hogy a csendőrségnél töltött szolgálati idejük — az első három hónap kivételével — katonai szolgálatra kétszeresen számított s akik a csendőrségnél legalább egy évet kitöltének, a honvédséghez fegyvergyakorlatra többé be nem hívatnak.

E törvény alapján 1883. évi szeptember hó 1-ével 1200 honvéd lett a csendőrséghez beosztva, miáltal az V. és VI-ik számú csendőrpáncsnokságok legénységi állományának kiegészítése lehetővé tétlén, ezen csendőrpáncsnokságok a következő 1884. év január hó 1-én működésüket megkezdték.

Az 1883. évi január hó 17-én kiadott honvédelmi miniszteri rendelet — a hadügyminiszterrel egyetértőleg — szabályozza a m. kir. csendőrségnek a közös hadseregbeli (honvédségi) egyének közötti viszonyát és pedig a következőképpen:

A m. kir. csendőrség számára kiadott „Szolgálati utasítás“ 17. §-a szerint „A saját testületéhez tartozó előjáróknak és feljebbvalóknak, valamint a közös hadsereg, haditengerészet, a monarchia másik államának honvédségéhez tartozó s a m. kir. honvédségbeli feljebbvalóknak teendő személyes jelentésekre, illetve bemutatkozásokra vonatkozólag a csendőrségi személyekre nézve az általában fennálló katonai szabályok érvényesek.“ A Szolgálati Szabályzat I. részének rendelkezései tehát vonatkoznak a csendőrség személyeire nézve is, — bizonyos vonatkozásokban a saját testületükön belül előírt jelentkezéseken kívül is.

Azon esetekben, ha a csendőrállomás egyszersmind honvéd- vagy katonai állomás is, a csendőrpáncsnok az odaérkező feljebbvalónál való önálló jelentkezéstől, minthogy azt a honvéd- vagy katonai állomásparancsnok végzi, — fel van mentve.

A csendőrség küldőncszolgálatot nem teljesít.

Közös hadseregbeli vagy honvédcapatoknak és csendőrségnek karhatalmi közös alkalmaztatásakor a csapat feletti páncsnokság csak az illető csapat (osztág) páncsnokát illeti meg és a csendőrtiszt nincsen hívatva a karhatalmi csapatok alkalmaztatására befolyást gyakorolni, másfelől azonban a csendőrség ily esetekben nem áll a katonai karhatalom páncsnokának, hanem elvileg az ilyenkor közbejáró közgazgatási vagy bírósági hivatalnok rendelkezésére.

A katonai kölcsönös tiszteletadásra vonatkozólag határozatilag kimondatott, hogy a szolgálati szabályzatban foglalt „katonai állománybeli tisztek“ (combattáns) kifejezés a csendőrtisztekre is egyaránt kiterjed.

1884.

A január hó 1-vel működésüket megkezdett pozsonyi V. számú csendőrparancsnokság rendszeresített állománya 16 tiszt és 739 gyalogsendőrből, a székesfehérvári VI. számú csendőrparancsnokság pedig 17 tiszt és 767 gyalogsendőrből állott. Előbbi parancsnoka lett gróf Beckers Alfonz őrnagy, parancsnokhelyettese Lukács Mózes százados, utóbbi parancsnoka Sönsér Nándor őrnagy, parancsnokhelyettese Hilli Haller Béla százados.

A magyar királyi csendőrség szervezése ezen nappal befejezést nyerve, az ifju intézmény átvette az ország egész területén (a székesfehérváros és a törvényhatósági joggal felruházott városok területét kivéve) a közbiztonsági szolgálatot.

A csendőrség első tisztjei a következők voltak:

Csendőrparancsnokok: Kolozsváron báró du Mont Várhegyi Lajos őrnagy, Szegeden Neugeboren Gusztáv őrnagy, Budapesten Török Ferenc ezredes, Kassán Tisóczky Lajos alezredes, Pozsonyban gróf Beckers Alfons őrnagy, Székesfehérváron Sönsér Nándor őrnagy, Zagrebben kirchenauai lovag Brüdli Károly ezredes.

Parancsnokhelyettesek: Kolozsváron báji Patay András őrnagy, Szegeden báró Földváry Lajos őrnagy, Budapesten Stesser György százados, Kassán Ujhelyi Béla százados, Pozsonyban Lukács Mózes százados, Székesfehérváron Haller Béla százados, Zagrebben Lyubinkovits Áron alezredes.

Segédtiszték: Kolozsváron Zakariás János főhadnagy 1-ső, Hamburger Lajos hadnagy 2-ik, Szegeden Nagy Gábor főhadnagy 1-ső, Endrődy Géza hadnagy 2-ik, Budapesten Kostka Pál főhadnagy 1-ső, Serédy Géza hadnagy 2-ik, Kassán László Albert főhadnagy 1-ső, Ehmann István hadnagy 2-ik, Pozsonyban Nagy Gyula főhadnagy 1-ső, Jaszuch Ferenc hadnagy 2-ik, Székesfehérváron Enyeter Ferenc főhadnagy 1-ső, Rákossy Ferenc hadapród 2-ik segédtszt, Zagrebben Bistrits Ferenc százados.

Oktatótiszték: Kolozsváron Kovács Ferenc főhadnagy, Szegeden Szőcs Mihály hadnagy, Budapesten Angyal József hadnagy, Kassán Szalay Béla hadnagy, Pozsonyban Schwarzleitner Hugó hadnagy, Székesfehérváron Soltész Izidor hadnagy.

Számvivők: Kolozsváron Borbély Ferenc hadnagy, Szegeden Stolzenberg János hadnagy, Budapesten Entresz Kornél százados, Kassán Bazsó János főhadnagy, Pozsonyban Misnay Jenő hadnagy, Székesfehérváron Nemesszeghy László hadnagy, Zagrebben Karaszkievics József hadnagy.

Parancsnokságoknál létszámfelett: Kolozsvárról Schatz Lajos ezredes a honvédelmi miniszterium II. osztályának vezetője s Étsy Ferenc százados, Kassáról pedig Koreska Vilmos főhadnagy ugyanott beosztva.

Szárnyparancsnokok: Nagyszebenben Rusz Illés százados, Brassóban Papp Mihály százados, Marosvásárhelyt Rákóczy Miklós főhadnagy, Kolozsvárt Keresztesy Sándor százados, Szegeden Sugár Miklós százados, Nagyikindán Kovács Béla százados, Lugoson Éderer Nándor százados, Budapesten Reinle Gábor százados, Ó-Aradon Szöcs András százados, Nagyváradon Panajott Sándor százados, Kassán Bándy Balázs százados, Ungváron Szilágyi Bertalan főhadnagy, Máramarosszigeten Laposán István százados, Miskolcon Horváth Albert százados, Pozsonyban Zgorsky László százados, Besztercebányán Kubass Mihály százados, Balassagyarmaton Rosenthal Károly százados, Székesfehérváron Peér Mátyás főhadnagy, Sopronban Windisch Károly százados, Pécsett Kárpáthy Kamilló százados, Zagrebben Popovics István százados, Eszéken Halla Péter százados, Petrinján Marjanovics Lukács százados, Ogulinban Tomerlin Márton százados.

Szakaszparancsnokok: Nagyszebenben Wesztler Vilmos főhadnagy, Déván Balló Rezső hadnagy, Brassóban Saymann József főhadnagy, Csikszeredán Sieber István hadnagy, Marosvásárhelyen Demény Béla hadapród, Nagyenyeden Reschner Dániel hadnagy, Kolozsvárt Szelestey Károly főhadnagy, Besztercén Gergely Ferenc hadnagy, Szegeden Tyll László hadnagy, Zomborban Klemm Justin főhadnagy, Ujvidéken Panajott József főhadnagy, Nagyikindán Kálló Antal hadnagy, Becskerekén Lénárth Pál hadnagy, Temesvárt Hausenblasz Károly főhadnagy, Lugoson Maár Levente hadnagy, Ó-Orsován Gróze Nikefor főhadnagy, Budapesten Göttmann Bódog főhadnagy, Gödöllőn kikülvölve Szontágh Gusztáv főhadnagy, Kecskeméten Dzurányi Béla hadnagy, Szolnokon Fényes Gyula főhadnagy, Ó-Aradon Missurány János hadnagy, Békés-Gyulán Balkay Árpád hadapród, Nagyváradon Pászthory Dénes főhadnagy, Belényesen Kócz Károly főhadnagy, Debrecenben Rossdorfer Ferenc főhadnagy, Zilahon Dobos Gyula hadnagy, Kassán Altörjay Imre főhadnagy, Eperjesen Czerszky Lajos főhadnagy, Lőcsén Morgenbesser Konrád hadnagy, Ungváron Csernyiczky Ede hadnagy, Sátoraljaújhelyen Szentmihályi Lajos hadnagy, Máramarosszigeten Polyánszky Dénes hadnagy, Nagyszőlősen Kovácsy Kálmán hadnagy, Nagykárolyban Szilágyi Ödön hadnagy, Miskolcon Varjassy József hadnagy, Egerben Bogay Vince hadnagy, Nyiregyházán Lácay Gyula főhadnagy, Pozsonyban Gálffy Gyula főhadnagy, Nyitrán Reviczky Jenő hadnagy, Besztercebányán Starek József hadapród, Trencsénben Hólek László hadnagy, Balassagyarmaton Adorján Lőrinc hadnagy, Rimaszombaton Vályi Kálmán hadnagy, Esztergomban Marsó György hadnagy, Székesfehérváron Wenninger József főhadnagy, Veszprémben Sárközy Kázmér hadnagy, Szegszárdon Pap Arthur főhadnagy, Sopronban Ziegler Károly főhad-

nagy, Szombathelyen Bakcsay Sándor hadnagy, Pécselt Mátékovics Lajos hadnagy, Kaposvárt Szabó Károly hadnagy, Zalacgerszegen Marsó Lőrinc hadnagy, Zagrebben Vuletics János főhadnagy, Belováron Dudukovics Tódor főhadnagy, Eszéken Bedekovics Károly százados, Milrovián Golubovics Károly főhadnagy, Petrinján Bleskovics Márk főhadnagy, Pözsegán Back Alajos százados, Oguľinban Kopcsics Ádám százados, Goszpicson Duics Rajmond százados.

1883. évi december hó 27-én kelt legfelsőbb elhatározás következtében 1884. év január hó 1-ével minden csendőrparancsnoksághoz egy-egy századostól lefelé való rendfokozatban álló honvédhadbíró osztatot be, ki — mint a parancsnok igazságügyi előadója — hivatva lett a parancsnokságnál előforduló csendőrségi (katonai) bűnügyekben a szükséges eljárások lefolytatására. Ez újabb intézkedés által nemcsak a csendőrség fegyelmi és bűnügyeinek gyorsabb elintézése vált lehetővé, hanem egyszersmind a honvédség főparancsnoka részéről a bírói felsőbbbségi jognak* részben való átruházása folytán — a csendőrkerületi parancsnokok hatásköre is jelentékenyen gyarapodott.

November 2-án a honvédelmi miniszter elrendelte, hogy az 1881. évi III. t.-c. 2-ik §-a szerint Magyarország területe hat csendőrkerületre osztván be, a magyar királyi csendőrparancsnokságok jövőben *kerületi parancsnokságoknak* neveztesse.

1885. Ez év április 17-én kelt a legfelsőbb elhatározás, mellyel a m. kir. és m. kir. horvát-szlavon csendőrség részére az öltözeti és felszerelési szabályzat tervezete jóváhagyatott. Ezzel hatályát veszítette az 1881. évben kibocsájtott „Öltözeti és felszerelési szabályzat.“ Az új tervezetben lett a csendőrség számára díszöltönyül az atilla helyett a „dölmány“ rendszeresítve.

Ugyanezen hó 25-én kelt a legfelsőbb elhatározás, mellyel a cs. és kir. közös hadügyminiszterium által kezelt és a jelvényesen kitüntetett csendőröknek pótdíjzul szolgáló „Kempen-alap“, valamint a cs. kir. osztrák honvédelmi miniszterium által kezelt s 1857-ik évben a volt cs. kir. csendőrség általános tömeg feleslegeiből alapított „Csendőrségi jutalmazási alap“*** felosztása rendeltetvén el, az előbbiből 39.700 frt.

* Jus gladii.

** A m. kir. csendőrlegénység jutalmazására is szolgáló alap és alapítványok a következők voltak:

1. Kempen-alap, mely fichtenstammii Kempen János altábornagy első cs. kir. csendőrségi felügyelő emlékére neveztetett el. A király 1856. március 24-én engedélyezte ezen alapítvány létesítését. Célja volt a jelvényes kitüntetéssel bíró altiszteket és csendőröket — ha a kitüntetéssel pénzjárulék egybe nem volt kötve, szolgálatauk ideje alatt napi pótdíjban részesíteni. Ez a pótdíj a kitüntetés fokához képest napi 32 és 20 fillérből állott.

névértékű tőke, az utóbbiból pedig 11.945 frt. 85 kr. készpénz összeg különítetett ki s adattott át a m. kir. honvédelmi miniszterium önálló kezelése alá. E tőkék kamataiból fizetettek a jelvénytótdíjak s adattak át a király Legmagasabb születése napján a jutalomdíjak a közbiztonsági szolgálatban magukat kitüntető altiszteknek és csendőröknek.

1883—1885. években több tiszti alosztály lett felállítva, melyek felállítás ideje azonban közelebről már meg nem határozható. Az első szervezés óta állítottak fel szárnyparancsnokságok Temesváron, Zomborban, Debrecenben, Miskolcon, Esztergomban és Szombathelyen, szakaszparancsnokságok pedig Versecen, Belényesen, Miskolcon, Beregszászon, Liptószentmiklóson, Ipolyságon, Miaván, Nagykanizsán, Marcaliban, Kőrmenden és Győrben.

Ezen évi június hó 1-én az 1883. évi XXVII. t.-c. értelmében a csendőrséghez beosztott honvédek szolgálati ideje letelvén, a csendőrség legénységi állományban ismét jelentékeny és pedig:

az I. számú csendőrkerületnél	87
a II. „ „	356
a III. „ „	148
a IV. „ „	150
az V. „ „	234
a VI. „ „	312
Összesen	1287.

főnyi hiány mutatkozott.

A honvédelmi miniszter rendeletével 1885. évi június hó 1-től, majd pedig december hó 1-től kezdve hat havi időtartamra megfelelő számú honvédelegénység vezényeltetett a csendőrséghez s ott mint „karhatalmi segédlet“ közbiztonsági szolgálatot teljesített. Első ízben karhatalmi segédletként:

2. Ehrenstein Frigyes-féle alapítvány 1853. december hó 19-én tétetett a szolgálatban rokkanttá vált csendőrség segítségére. A tőke 44000 korona volt, melynek kamataiból segélyeztetett 20—200 koronáig a legénység.

3. Perisutti-féle alapítvány 4000 korona névértékű 5%-os államadóssági kötvényekben volt letéve évenként tíz kitűnő csendőrségi egyén (örmeastertől lefelé) 20—20 koronával való jutalmazása céljából.

4. Fölzer- és Zimmermann-féle alapítvány — előbbi 2000 korona névértékű, utóbbi 200 korona névértékű államkötvény, melyek mindegyikének kamatai egy-egy érdemes és bátor csendőr megjutalmazására szolgáltak.

Az alapítványokból folyó jutalmazások joga a cs. és kir. közös hadügyminisztert illette, kihez a magyar csendőrség szervezése után a m. kir. honvédelmi miniszter útján tétettek meg a javaslatok.

az	I. számú csendőrkerülethez	56
a	II. „ „	316
a	III. „ „	123
az	V. „ „	202
a	VI. „ „	303

Összesen 1000

fő honvéd vezényeltetett, — a meglevő hiányon ezzel jelentékenyen segítve.

Ezek az átengedett s az úgynevezett *törvénycikkesek* a honvédség tényleges állományából válogattak össze, mindazonáltal nem olyanok. ből, kiket a csendőrségi hivatás iránti különös hajlam vagy szeretet vezérelt s így tőlük alkotó, teremtő munkát kevésbé lehetett várni, ami csak a csendőrség helyzetét és a kezdet nehézségeivel való küzdelmét nehezítette.

1886.

A horvát-szlavon határőrvidéknek Horvát-Szlavonországokkal, s ezáltal a magyar korona országaival az 1881. július 15-én kelt császári rendelet folytán történt egyesítése után a szerezсэн-csapat is kilépett a közös hadsereg kötelékéből. Közigazgatási és gazdasági szempontból a horvát-szlavon-dalmátországi bán alá, katonai alárendeltségi viszony tekintetében pedig a m. kir. honvédelmi miniszter alá helyeztetett, ezzel egyidejűleg a m. kir. horvát-szlavon csendőrségbe kebeleztetvén be. Ezen csendőrségnél még a volt cs. kir. csendőrség utasításai voltak érvényben, mert a közbiztonsági szolgálat kérdései törvényhozásilag rendezve nem lettek.

Az 1886. évi állami költségvetésben a csendőrlegénység zsold-illetéke napi 10 krajcárral felemeltetett.

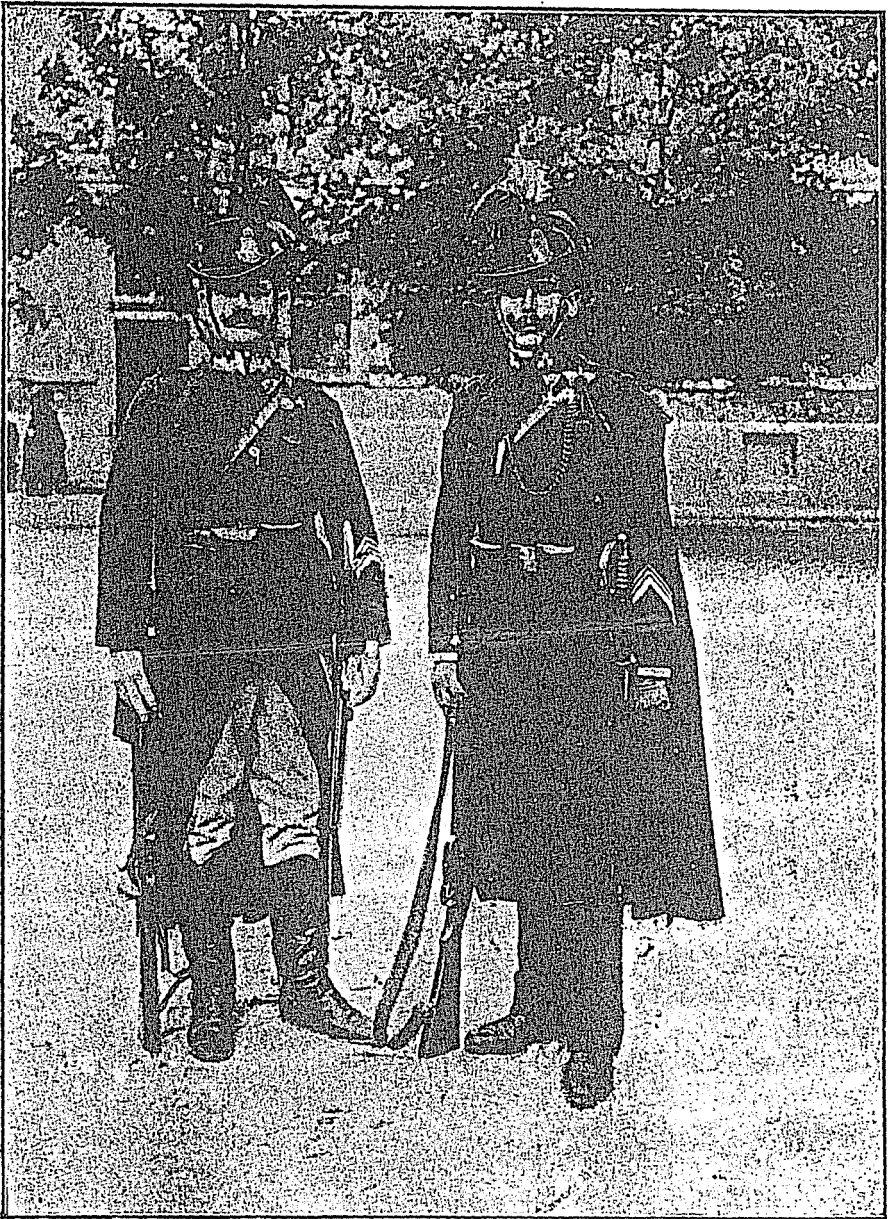
Tiszti alosztály csupán kettő állítatott fel és pedig szakaszparancsnokság Karánsebesen és Beregszászon, ezenkívül 27 őrs, 27 altiszt és 109 csendőrből állott állománnyal.

Ez év július 18-án kelt legfelsőbb elhatározással murai és körös-tarcsai Török Ferenc ezredes kineveztetett a m. kir. honvédelmi miniszterium IV. ügyosztályának ideiglenes vezetőjévé és egyúttal megbízottal a magyar szent korona országaihoz tartozó csendőrség felügyeleti teendőivel is, mely megbizással valamennyi csendőrkerületi és horvát-szlavon csendőrparancsnoksághoz tartozó egyén felett (ezredestől lefelé) felruházttatott a katonai parancsadás, valamint a fegyelem és katonai rend fentartása jogával. Kiváló fontosságú mozzanat ez az intézmény fejlődésében.

A legénységi állomány kiegészítésének nehézségei kevesbedtek. Az év kezdetén karhatalmi segédletül kirendelt honvéd 641 fő volt; ez a szám szeptember hó végével 422 főre apadt.

A magyar kir. csendőrség rendszeresített állománya 1886-ik év végével a következő volt:

Csendőr- kerület	Ezredes	Alezredes	Őrnagy	I. II.		főhadnagy	hadnagy	Számvivő			Őrmester			Őrsvezető			Csendőr			Főösszeg				Szárny	Szakasz	Őrs			Polgári alkalm.			
				száza- dos	száza- dos			I.	II.	gyalog	lovas	összesen	gyalog	lovas	összesen	gyalog	lovas	összesen	Tiszt	Legénység ör- mestertől lef.			Szolgá. ló			Szárny	Szakasz	gyalog	lovas	összeg	Irnok	Irodaszolg.
																				gyal.	lovas	össz.										
				száza- dos	száza- dos			száza- dos	száza- dos	száza- dos	száza- dos	száza- dos	száza- dos	száza- dos	száza- dos	száza- dos	száza- dos	száza- dos	száza- dos	száza- dos	száza- dos	száza- dos	száza- dos			száza- dos	száza- dos	száza- dos	száza- dos	száza- dos	száza- dos	száza- dos
I.	1	1	4	10	1	26	—	26	142	—	142	732	—	732	17	900	—	900	—	4	8	150	—	150	1	2						
II.	1	1	5	12	1	21	4	25	121	25	146	600	138	738	20	742	167	909	167	5	10	123	27	150	1	2						
III.	1	1	4	12	1	16	10	26	71	62	133	380	343	723	19	467	415	882	415	4	9	73	66	139	1	2						
IV.	1	1	4	14	1	23	8	26	132	20	152	645	113	758	21	800	136	936	136	4	12	139	21	160	1	2						
V.	1	1	4	12	1	24	—	24	135	—	135	636	—	636	19	795	—	795	—	4	10	141	—	141	1	2						
VI.	1	1	4	14	1	24	—	24	136	—	165	733	—	733	21	922	—	922	—	4	12	168	—	168	1	2						
Összesen	3	3	6	17	8	37	37	2	1	2	1	134	17	151	766	107	873	3722	594	4316	117	4621	718	5339	718	25	61	794	114	908	6	12
Ehhez a m. kir. horv.-szlav. csendőrség ideiglenesen rendszeresített állománya:																																
Horvát- szlavan.	1	1	1	3	1	5	8	1	—	—	—	24	—	24	203	—	203	692	—	692	21	919	—	919	—	4	12	212	—	212	—	2
Összesen	4	4	7	20	9	42	45	3	1	2	1	158	17	175	969	107	1076	4414	594	5008	138	5540	718	6258	718	29	75	1006	114	1120	6	14

Lovas gyalog

Gyalog és lovas csendőr nyári szolgálati öltözetben

1887.

A királynak az ez évben lefolyó nagy hadgyakorlatok alkalmával először volt alkalma meggyőződnie a magyar királyi csendőrség itt jelen volt csapatainak katonai magatartása és szolgálatairól. A legkegyelmesebb elismerésen kívül a IV. és VI. számú csendőrkerületek legénységét pénzjutalomban is részesítette. A legfelsőbb elismerés a legnagyobb jutalma volt a fiatal intézmény kiválóságának és nagyraihivatottságának.

Hazánk alkotmányos életében is emlékezetes eseményt jegyezhet fel a történetíró, t. i. az első 5 éves országgyűlés választási mozgalmi ez évben folytak le. Ugy, amint három év előtt kiállotta az intézmény a pártszenvédély által felzaklatott kedélyek között a tűzpróbát, ezúttal is áldásosnak bizonyult a csendőrség szilárd szolgálati fellépése.

Ez évben több szolgálati könyv lett kiadva, elsősorban a felette érzékeny hiányt pótló „Általános és különleges határozványok“, épen oly fontos az „Illetményszabályzat“ és a gyakorlati szolgálat tapasztalataira alapultan helyesbített új „Szervezeti és szolgálati utasítás“. Ugyancsak az ezen évben megjelent új honvédségi „Szolgálati szabályzat“ is régi óhaját valósított meg, midőn — az addig csupán rendeletileg szabályozott és feszélyezve érzett bizonytalanságon segítve — megállapította és részletezte a csendőrségnek a fegyveres hatalommal való kölcsönös viszonyát s ezzel kijelölte a csendőrségnek a katonáállományban őt megillető helyét.

Az 1887. év folyamán két szakaszparancsnokság állítatott fel és pedig január hó 1-ével Pancsován, május hó 1-ével pedig Kalocsán; ezenkívül 12 órs 12 altiszt és 46 csendőrből álló állományai. Működött még 19 csendőrkülönítmény 55 fővel az összállományból.

A csendőrségi szolgálatra jelentkezők felvételénél, bár a követelmények fokozott szigorral tartattak be, mind a mellett az állomány kiegészítésének nehézségei annyira kevesbedtek, hogy 1887. évi június hó 1-ével honvéd karhatalmi segédlet további beosztása szükségtelenné vált.

Hogy fokozatosan milyen arányban javultak a csendőrség kiegészítési viszonyai, azt a következő adatok mutatják:

1885. június	1-én	1287	főnyi	fogyatéék	mellett	1000
1885. december	„	883	„	„	„	640
1886. június	„	336	„	„	„	210
1886. december	„	324	„	„	„	210

honvéd lett karhatalmi segédletül beosztva; ezen javulás annál szembe-tünőbb, miután az állomány 1885. évi június 1-től 337 fővel szaporítatott is.

1887. évi május hó 1-én a csendőrkerületnél az összes fogyatéék csak 81 főt tett ki, mely fogyatéék pótlására az egyes kerületeknél 86 önként jelentkező állott rendelkezésre.

1888.

Nyugodt, megbízható, csendes tevékenységben telt el. A közbiztonsági viszonyok kezdtek a rendes mederbe terelődni. Az intézmény életében is érvényesülni látszott az esély azon törvénye, hogy nagyobb izgalmak, erőmegfeszítések és eseményteljes idők után természetesen nyugodtabb és csendesebb viszonyok következnek.

Ez évben adatott ki egy új fegyverutasítás, melynek révén — miután az I. számú csendőrkerület is a múlt év folyamán a Fruhwirt-tápuskák helyett szintén a Kropatschek-tárkarabéllyal láttatott el — az egyöntetűség e téren is elérte.

Január hó 18-án a honvédelmi miniszter által elrendeltetett, hogy a csendőrséghez felvételre jelentkező még védköteles egyén egy általa aláírt (2 tanuval hitelesített) jogérvényes kötelezőt tartozik kiállítani, melyben 3 évi csendőrségi szolgálatot vállal.

Szeptember hó 27-én kelt legfelsőbb elhalározással a csendőrségi tisztviselés szám szaporításával kapcsolatosan a rendszeresített tiszt állományról a kimutatás az alábbi képet mutatja:

Es pedig	Szám			Törzstisztek			Főtisztek			Számvivők			Számfelett		
	parancsnokság		tisztállomány	ezredes	alezredes	őrnagy	százados		főhadnagy	hadnagy	százados			főhadnagy	hadnagy
	szárny	szaksz.					I.	II.			I.	II.			
			osztály	főhadnagy	hadnagy	osztály			főhadnagy	hadnagy					
I. sz. csendőrkerület	4	8	—	2			4	10			1				
II. Mindgyékneél segéd-tiszt, 1 oktatótiszt, 1 számvivőtiszt	5	12	—	2			5	14			1			1 tábornok	
III.	4	10	1	2			5	12			1			1 ezredes	
IV.	4	12	—	2			4	14			1			1 I osztály százados	
V.	4	10	—	2			4	12			1			1 főhadnagy	
VI.	4	12	—	2			4	14			1				
Összesen	5	64	1	12			26	76			6				
				3	3	6	17	9	33	38	2	1	2	1	

Tiszti alosztály csupán egy állítatott fel és pedig július hó 18-án Szabadkán szakaszparancsnokság. Felállítatott ezenfelül 10 őr, melyek eddig — mint különítmények működtek — 10 altiszt és 40 fő állományal. Különítmény csupán 10 működött 25 fővel az összállományból.

1889.

évről nem jegyezhető fel jelentékenyebb esemény. Az államháztartás messzebbmenő takarékossgát igényelvén, a legégetőbb szükséglet keretén belül való szaporítás is eltolódást szenvedett. őr 16 lett felállítva 86 fő állományal. Különítmény 13 működött 32 fővel.

A csendőrség különböző alapjai a következő képet mutatják:

1. A csendőrségi jelvénytótdijalap..... 1887. év végén 40425 frt 78 krt
A csendőrségi jelvénytótdijalap..... 1888. év végén 40636 frt 91 krt
2. A csendőrségi jutalm. közösalap 1887. év végén 13601 frt 00 krt
A csendőrségi jutalm. közösalap 1888. év végén 13715 frt 91 krt
3. A csendőrségi különalap (mely a Csendőr- 1888. év végén 2324 frt 23 krt
ségi Zsebkönyv jövedelméből lett teremtvé) 1889. év végén 3524 frt 23 krt.

Bár e tőkék lassan gyarapodnak, de azért jövedelemforrások hiányában ez is örvendésnek jelezhető.

A fegyveres erő hadrakészülténél eddig a csapattestekből válogatott altisztek helyett ez évben határozatott el, hogy a tábori rendészeti szolgálatot a nélkülözhetetlen megbízhatóság, erély, önállóság, tekintély és jártassággal bíró csendőrség vegye át. 1890. év január 1-től csendőrségi osztagok saját tisztí előjáróik parancsnoksága alatt lettek — mint tábori csendőrség — e célra alkalmazva.

A csendőrlegénység állománykiegészítési viszonyai rendezettek voltak, a fogyatéék nagyobb mérveket nem öltötl.

1890.

Ez év tavaszán világszerte megindult munkásmozgalmak házáinkat érintő hullámai a hatóságok erélyén kívül kétségtelenül a csendőrség fáradhatatlan és eredményes tevékenységei, idejekorán — minden súlyosabb következményeket elhárító — közbelépései folytán multak el minden rázkódtatás nélkül.

Április 23-án kelt honvédelmi miniszteri rendelettel adatott ki az „Utasítás a tábori csendőrök számára”.

Ez év első napjától szervezett tábori csendőrségnek alkalma nyílt az őszi nagy hadgyakorlatok folyamán különleges szolgálata teljesítésére való képességét teljes megalégedésre bebizonyítani. A király az általa megtekintett csendőrcsapatok felett magatartásukért legmagasabb elismerését nyilvánította s a legénység udvartartásához beosztott részát pénzzutalomban részesítette.

A tisztí állomány november 10-én kelt legfelsőbb elhatározással 1 főhadnaggyal szaporított.

A felszerelési cikkek között május hó 16-án kelt legfelsőbb elhatározással rendszeresített a csendőrségi hátbőrönd, melyekkel első sorban a tábori csendőrnek kijelölt legénység szereltetett fel, ezek után pedig fokozatosan a többi legénység. E hátbőröndök rendszeresítésével a tábori felszerelés teljessége elérte.

Tisztí alosztály ez évben sem lett felállítva, csupán 10 őrs, 10 altiszt és 41 fő állománnyal, különítmény pedig 18 működött összesen 51 fővel az összállományból.

1891.

A nagy Alföldön lezajló mezei munkásmozgalmak a testület működését — addig még ki nem próbált — új irányban vették igénybe. A kárhozatos bujtoztatás a félrevezetett nép zömét nyílt zendülésbe sodorta s sok helyt a törvény s a társadalmi rend felforgatása is kísértelt. A csendőrség — mint legvégső eszköz — mindig a válságos pontokra állítottatott s fegyverrel volt hivatott elfojtani és meglorolni az áldatlan törvénysértéseket és a küzdelemben érvényt szerezni a megtámadott törvényes rendnek.

Itt e helyen lehetetlen reá nem mutatni azon súlyos helyzetre, melyekbe a szolgálatát teljesítő csendőr ilyen alkalmakkor általában kerül s hogy milyen nehéz feladat egyézszt higgadt és céltudatos, másrészt erőlyes és önfeláldozó magatartással betartani a kellő határt, megvédeni a fegyverbecsületet, elkerülni a felesleges vérontást, de feltétlenül biztosítani a törvény sértetlenségét. És a helyzet majdmem mindig az, hogy százakra menő izgatott kedélyállapotu tömeg áll szemben két csendőrrel. Tul aránytalan az erőviszony s az eredmény mégis mindig a két csendőr javára esik. A csendőri hivatásszerű szolgálatnak ennél megkapóbb képe alig képzelhető.

Január hó 1-vel Mohácson szakaszparancsnokság állítottatott fel, továbbá 9 új örs, 9 altiszt és 36 fő állománnyal. Különítmény 30 működött 105 fővel az összállományból.

Még egy fontos felállítás is történt ez évben s az új intézkedés a testület egészséges fejlődésének a jele, t. i. a budapesti m. kir. csendőrségi pótlókeret és pótlóvázó bizottság létesítése. Ezen önálló pótlókeret azon rendeltetéssel lett szervezve, hogy a lovasított csendőrségnél a terhes szolgálat következtében rohamosan elhasznált loanyagot a saját maga által vásárolt és idomított lovakkal pótolja. Mind a két tiszti osztály Budapesten 1891. évi augusztus hó 1-vel lett felállítva. A csendőrségi pótlókeret a következő állománnyal rendszeresített: 1 százados mint parancsnok; 2 örmester és 3 örsvezető mint idomítók, 4 polgári lóápoló és 12—15 pótló. A csendőrség pótlóvázóbizottság tagjai: egy csendőrtörzstiszt mint elnök; a pótlókeret parancsnoka és egy állatorvos.

1892.

Bár ez év nem sorolható a mozgalmasabb és a fejlődésben érdekesebb évek közé, a munkából megkövetelte a maga osztályrészét. Miként az 1887. évben, úgy az ezen évben lezajlott országos képviselőválasztások is a testület példás magatartását és fölüenyes kötelességtudását igazolták.

A közbiztonsági szolgálat terén méltó esemény nem fordult elő. Mint különleges szolgálatot kell feljegyezni a IV. és V. számú kerületek területén — hazánk északi részén — működött kolera határ-

záróvonalat, amely felette terhes és felelősségteljes szolgálat el-
láthatása végett a szomszédos kerületekből, valamint a hadseregből is
nagyobb arányú vezénylések történtek. A csendőrség — eltekintve az
ilyen közveszélyek színhelyén fokozott mérvben előálló munkától és
rendkívüli feladatoktól — önfeláldozó emberbaráti szeretetének ezúttal
is fényes bizonyosságát szolgálhatta.

Szeptember hó 28-án kelt legfelsőbb elhatározással megengedte-
tt, hogy a tiszti állomány 1 főhadnagy, 1 hadnagy és 1 hadnagy-
számvivővel szaporíttassék.

Örvendetes fellendülés mutatkozott az állomány gyarapodás te-
kintetében, amennyiben az előző évek gyér szaporításával szemben az
őrshálózat s az állomány is szaporíttattak s ezzel a szolgálat belterje-
sebb kezelésére az alap kiszélesbíttetett.

Szakaszparancsnokság kettő állítatott fel és pedig október hó
1-ével Csurgón és október 15-ével Homonnán. Örs 16 lett felállítva 82
fővel. Csendőrkülönítmény 22 működött 77 fővel az összállományból.

A legénységi állomány kiegészítési viszonyai rendezettek voltak,
a fogyatéék nagyobb mérvet nem öltött.

Néhaj Bründl Károly csendőrezredes özvegye a m. kir. horvát-
szlavonországi csendőrlegénységi állományba tartozó csendőrök segé-
lyezésére végrendeletileg 500 forintos alapítványt létesített boldogult
férjének nevére.

1893.

A magyar királyi csendőrség befejezett felállításának az
első tizéves évfordulója.

A Csendőrségi Zsebkönyv 1894. évfolyamában így emlékezik meg
e nevezetes évfordulóról: „Egy évtized más vonatkozásban nem nagy
idő s különösen nagy alkotások végleges méltatására rövid mulhat s
elégtelen alapot nyujthat. Mégis nem hivatkozás az, ha a magyar ki-
rályi csendőrség ezen 10 évre büszkeséggel tekint vissza; mert a kezdet
nehézségei, nemkülönben fennforgott más természetü kedvezőtlen
viszonyok is, végül az időközben meg-megújuló súlyos rázkódtatások
dacára is a reá bizott szolgálatnak megfelelnie oly mérvben sikerült,
mint ahogy azt legfeljebb csak reményelni lehetett. Az ily multnak
nehézségei után, tehát, amely nehézségekkel az intézménynek az első
évtizedben számolnia kellett s amelyeknek sikeres meggyőzése a testü-
let értékének és az intézmény életrealóságának igen-igen komoly
próbakövét képezték: nagyobb lelki megnyugvással tekintünk a meg-
kezdett második évtized feladatai felé és pedig azért, mert a tervbevett
alkotások segítségével a már megszilárdult alapon minden irányban új
erőt és eszközt nyerünk. Teljesedésbe megy az előbbi években kifeje-
zett óhajunk is, t. i. az állam pénzügyi viszonyainak javulása folytán

az állománynak jelentékeny szaporítása s ennek következtében különösen az altisztek jövőjének, szolgálatban való megmaradásának és a szolgálati buzgóságnak érdekében a valóságos őrmesteri helyeknek a mostaniakon felül jelentékeny számban való rendszeresítése és a zsoldnak felemelése, nemkülönben más üdvös tervek végrehajtása fogantatottak már ez év első napjaival s így javul az anyagi helyzet, kisebbednek az őrskörletek, tehát a szolgálatkezelés tekintetében is minden irányban könnyítés következik be, ami csak előnyére válik úgy a közszolgálatnak, mint az egyes csendőrök érdekének. Ily módon tehát a második évtizedbe örvendetes kilátások mellett lépven be, tekintünk is a múltnak súlyos viszonyai között becsülettel kivított öntudattal s megacélosodott kötelességérzettel ezen újabb évtized feladatai céljára ezek méltó elvégzésére merítsünk multunk s a megindult jobb jövő tudatából erkölcsi támaszt.

Az év folyamán fellépő kolerajárvány az ország lakosai sorából számos áldozatot követelt. A csendőrlegénység a súlyos ragály továbbterjedésének megkötésében önfeláldozó hűséggel segédkezett.

A táborig csendőrszolgálat egy újabb ágazattal szaporodott, amennyiben átvételre a lovas táborig csendőrszolgálat is. A legfelsőbb hadvezetőség fényes elismerése biztosítja annak, hogy a táborig csendőrség összes teendőinek ellátása a magyar szent korona országainak területéről kiállított haderőnél ezentúl kizárólag a m. kir. csendőrségre ruházott.

A csendőrség különböző alapjainak vagyona a következő képet mutatja az év végével:

1. Csendőrségi jelvénypótdíj	43339	frt	99	kr.
2. „ jutalmazási közös alap	15055	„	90	„
3. „ „ külön alap	9497	„	42	„

Mint látható, különösen az utóbbi alap mutat fel az 1889. évi álladékkal szemben örvendetes gyarapodást, bizonyosságul a testület tagjainak jótékony testületi célok iránti fogékonyságának.

Február hó 5-én kelt legfelsőbb elhatározással megengedtetett, hogy a tiszti állomány 1 százados, 1 főhadnagy és 2 hadnaggyal, június hó 27-én kelt legfelsőbb elhatározással pedig 1 százados és 1 főhadnaggyal szaporíttassék.

A tiszti alosztályok szaporítása, az őrszolgálatok sűrítése úgy ez évben, mint az elmúlt tíz év alatt állandóan és lényegesen fokoztatott. Ez évben két szárnyparancsnokság lett felállítva és pedig: Január hó 1-ével Déván, július hó 1-ével Kaposváron, továbbá szakasparancsnokságok január hó 1-ével Tordán, Sepsiszentgyörgyön, Segesvárt és szeptember hó 1-ével Borosjenőn, végül 38 őrs, 38 altiszt és 152 fő állománnyal. Különösen 18 működött 62 fővel az összállományból.

A m. kir. csendőrség rendszeresített állománya az első évtized végével a következő-képet mutatja:

Csendőr- kerület	Ezredes	Alezredes	Őrnagy	I. II.		Főhadnagy	Hadnagy	Számvivő				Őrmester			Őrsvezető			Csendőr			Főösszeg						Órs				Polgári alkalm.				
				százados	százados			főhadnagy	hadnagy	gyalog	lovás	összesen	gyalog	lóvas	összesen	gyalog	lovás	összesen	Tiszt	Legénység őrmestertől lef.			Szolgálat. lo	Szárny	Szakasz	Tiszti különmeny	Pótló-keret	gyalog	vegyes	lovás	összesen	Irnok	Irodaszolg.		
																				gyal.	lovás	össz.													
				százados	főhadnagy			hadnagy	gyalog	lovás	összesen	gyalog	lóvas	összesen	gyalog	lovás	összesen	gyalog	lovás	összesen	gyal.	lovás	össz.												
I.	1	1	5	13	1	26	26	26	164	164	821	821	21	1014	1014	5	11	169	169	1	2														
II.	1	1	5	14	1	20	6	26	188	24	162	658	146	799	22	811	176	987	176	5	12	136	2	26	164	1	2								
III.	1	1	6	13	2	24	13	37	100	56	156	529	298	827	23	653	367	1020	362	4	11	1	1	105	1	58	164	1	2						
IV.	1	1	4	15	1	28	1	29	154	14	169	756	76	832	22	938	91	1029	91	4	13	161	14	175	1	2									
V.	1	1	4	12	1	24	24	147	147	687	687	19	858	858	4	10	152	152	1	2															
VI.	1	1	5	16	1	27	27	187	187	817	817	24	1031	1031	5	14	190	190	1	1															
Összesen	3	3	6	20	9	42	41	2	1	2	2	152	20	172	890	94	984	4263	520	4733	131	5305	634	5939	629	27	71	1	1	913	3	98	1014	4	12
Ehhez a m. kir. horv.-szlav. csendőrség ideiglenesen rendszeresített állománya:																																			
Horvát- szlavan.	1	1	1	3	1	8	6	1	36	36	198	198	737	737	22	971	971	4	12	218	218	2													
Főösszeg	4	4	7	23	10	50	47	3	1	2	2	188	20	208	1088	94	1182	5000	520	5520	153	6276	634	6910	629	31	83	1	1	1131	3	98	1232	4	14

A legénységi állomány kiegészítési viszonyai némi rosszabbodást mutatnak, a fogyatéknövekedésben van. Az állománykiegészítés zavaratlanságát biztosítandó a m. kir. honvédelmi miniszter eziránt a cs. és kir. közös hadügyminiszterrel tárgyalásba bocsájtkozott, melynek eredményeként a cs. és kir. közös hadsereg gyalog- és lovas ezredeitől ez év július hó 1-ével, a következő években pedig április hó 1-ével ezredenkint négy, összesen 260 tényleg szolgáló önként jelentkező engedtelett át a csendőrségnek.

A legénységi létszám állandó hullámzása feltűnő jelenség, mely évről-évre változó jelleget és irányt mutat. Megállapítható általánosságban, hogy a csendőrlégénység körülbelül tíz év leforgása alatt mennyiségileg önmagát egészen felcseréli. Ennek oka mindenestre elsősorban is a szolgálat rendkívül terhes voltában keresendő, melyet igazol a felülvizsgálatok és nyugdíjazások jelentékeny száma, másrészt magának a csendőri hivatásnak nagy önfegyelmézést és lemondást igénylő természetében.

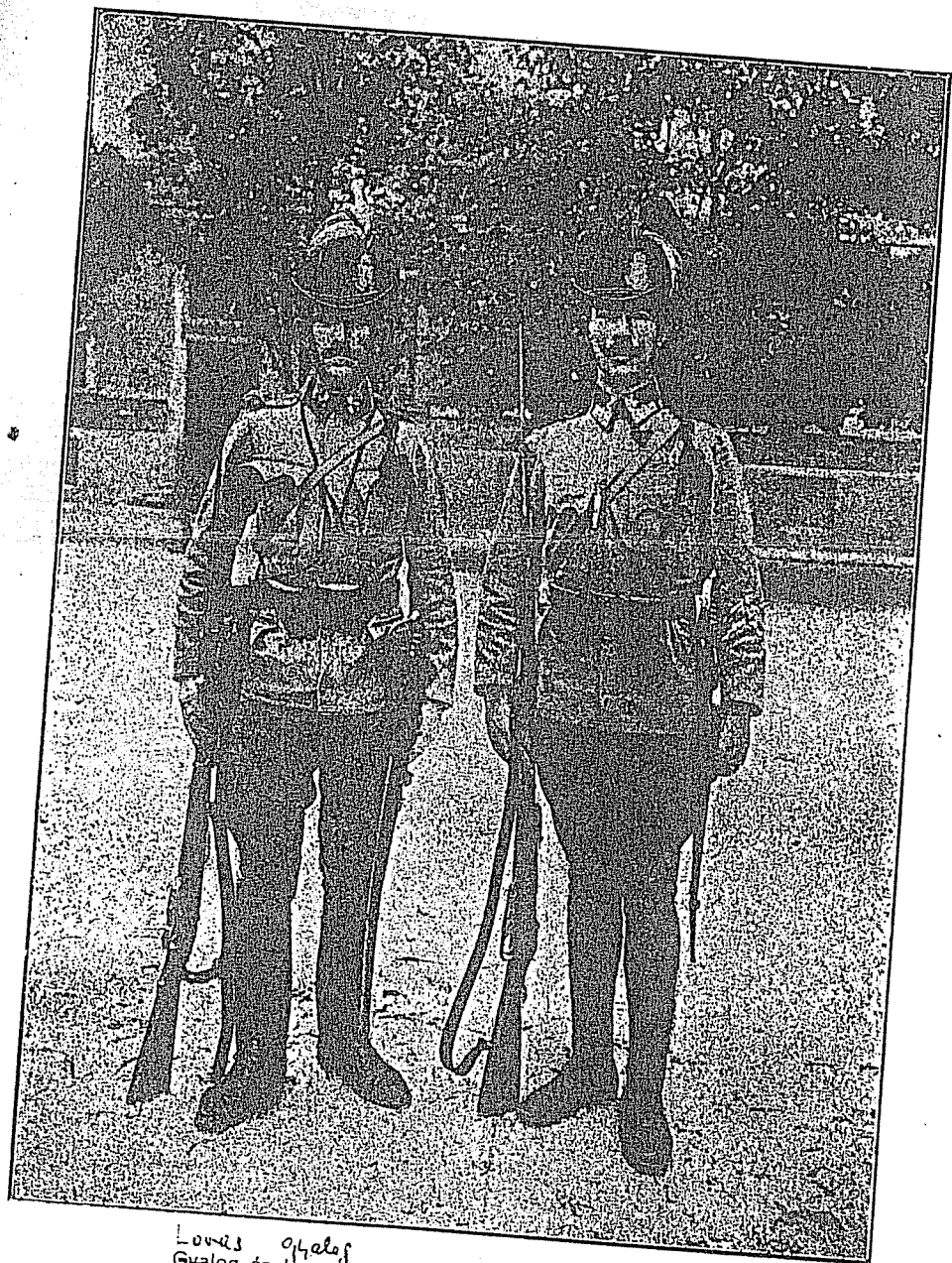
Az alábbi táblázatok a csendőrlégénység között előforduló változásokat stb. mutatják az 1892/93 években:

A) A fogyatéknövekedés:

Csendőrkerületnél és pedig	1892. évi			1893. évi								
	október	novemb.	dec.	január	február	március	április	május	június	július	augusztus	szept.
I. sz.	+3	46	39	44	40	36	24	18	10	17	19	13
II. "	62	93	95	103	107	104	91	97	99	43	58	46
III. "	70	57	48	52	58	63	61	52	39	2	10	2
IV. "	42	26	12	9	17	19	20	19	27	3	8	2
V. "	17	12	11	20	22	32	41	52	56	31	32	34
VI. "	28	4	2	+3	0	+2	7	+6	+5	6	2	17
Összes hiány	216	238	207	225	244	252	244	227	226	102	129	114

B) Szolgálati kötelezettségének betöltése után kilépett:

Csendőrkerületnél	1892. évi			1893. évi									Összesen
	október	novemb.	december	január	február	március	április	május	június	július	augusztus	szept.	
I. sz.	17	9	2	11	5	4	4	3	6	1	0	8	60
II. "	12	14	8	3	8	5	0	5	5	4	9	4	77
III. "	9	10	16	10	4	6	2	2	7	3	8	5	82
IV. "	20	19	7	16	17	15	14	20	24	10	14	4	180
V. "	6	12	17	11	10	11	7	6	3	2	1	3	89
VI. "	8	7	15	11	10	8	12	4	6	4	2	10	97
Összesen	62	71	65	62	54	49	39	40	51	24	34	34	585

Lóvas gyalog
Gyalog és lóvas csendőr tábori szolgálati öltözetben

C) A magyar királyi csendőrség legénységi egyénéinél:

1893. évi szeptember hó 30-án volt:

Csendőrkerület száma.	Igazolványos	Koronás ezüst érdemkereszt	Ezüst érdemkereszt	I. oszt. ezüst vitézségi érem	II. oszt. ezüst vitézségi érem	Hadi érem	I. oszt. legénységi szolgálati jelvény	II. oszt. legénységi szolgálati jelvény	Szolgálati pótdíjjal bíró csendőr	Szolgálati pótdíjjal bíró alisztt	Nős
I.	41	6	1	—	1	19	8	124	189	926	84
II.	12	—	2	2	—	20	7	56	194	220	66
III.	75	2	1	1	—	31	—	91	187	244	65
IV.	39	1	6	—	1	23	1	121	294	221	105
V.	26	2	2	—	—	23	2	89	193	164	56
VI.	42	4	4	1	2	23	2	75	244	180	89
Összesen	235	15	16	4	4	151	20	566	1301	1355	467

D) Azon fogyatékek, mely a legénységi állományban 1892. okt. 1-től 1893. szept. 30-ig előfordult, számszerint a következők:

Csendőrkerület száma	Meghalt	Szökevény	Nyugdíjazva lett	Végkielégítéssel elbocsátva	Családi tekintetből elbocsátva	Fegyelmi uton eltávolított	Hadbróvnyiszéki leg. elbocsátott	Polgári államszolgálatba lépett	Szolgálatban megszűnt	Sebesülés folytán meghalt	Fegyverhaszn. esetek száma
I.	9	—	16	30	2	4	3	5	—	—	7
II.	11	3	23	43	1	3	5	3	—	—	9
III.	5	—	22	35	4	9	12	1	1	—	8
IV.	8	—	16	13	1	1	10	7	1	—	17
V.	5	1	12	19	1	5	17	6	1	—	8
VI.	8	—	22	30	1	3	12	8	4	—	14
Összesen	46	4	111	170	10	25	59	30	7	—	63

1894.

Az állam pénzviszonyai által megengedett határok között fejlesztették az intézmény. Zsoldemelés keresztülvitele által egy általánosan érzett szükséglet nyert méltányos kielégítést. Valóságos őrmesteri helyek számának szaporítása lehetővé tette, hogy a csendőr előrehaladhasson pályáján s azon megfelelő végcélrt érheszen el. Az általános létszámemelés pedig olyan jelentékeny volt, mint a felállítás óta még soha. Mindezen tények igazolják, hogy az arra hivatott felsőbb hatóságok előrelátó bölcseséggel igyekeznek erősíteni és fejleszteni a csendőrséget, mint olyan intézményt, mely a korszerű államigazgatásnak egyik nélkülözhetetlen főszköze.

A tetemes létszámemelés következményeképen számos új őrs állíttatott fel, valamint — a szolgálat szellemének megfelelően — a tisztifelosztályok is szaporítottak, mely körülmény természetesen lehe-

lővé tette a szolgálat belterjesebb kezelését és ellenőrzését, melynek áldásos következményeit végeredményképen a legfelsőbb szolgálat érezte meg. A szolgálatot teljesítő csendőrök kevésbé lettek kitéve a túlterhelés folytán addig elszenvadni kényszerült végzetes esélyeknek s a testi elcsigázottságból eredő elbetegedéseknek.

Eseményekben is tartalmas volt ez az év. A feltűnő mérvben elszaporodott lőtolvaj és még inkább a hamis pénzgyártó bandák egész országrészekre kiterjedő szervezetének széttöbbszörölése olyan tény, mely az azt nyomán követő közhalál valóban ki is érdemelte. A szocialista forrongás, mely a meglevő társadalmi rendnek felforgatására irányult, komoly ellenőrzést igényelt. Sikerült tapintatos eréllyel és bölcs mérsékllettel a törvényes rend ellen támadó elemeket a szélsőségekbe menéstől visszatartani és a békés útra visszaterelni. Az ezen évben visszatérő kolera-veszedelemnek az országba hurcolása ellen életbeléptetett u. n. határzár-szolgálat a testültre különösen nehéz feladatot rótt. A Galicia határvonalain felállított különítmények terhes és eredményes szolgálataiért a belügyminiszter nyilvános köszönetét és elismerését fejezte ki.

A legfontosabb eseménye azonban ez évnek a Királyhágón túli megyéknek románok lakta vidékein fellépett mozgalom, mely hogy veszedelmesebb jelleget nem öltött és el nem hatalmasodott, legnagyobb részben a csendőrség érdeme. A kolozsvári csendőrkerület nagyobb-szabásu megerősítése, a mozgalmasabb szakaszparancsnokságok kisebb szakaszokra* való megosztása, a szakadatlan éber őrködés, fáradhatlan és bátor s ahol a szükség úgy parancsolta, kérlelhetlen erélyt tanusító kötelesség-hű szolgálatban rejlt nagy erejével a testület nemcsak megállította a veszélyes jellegű mozgalmat, hanem vissza is szorította.

Július 7-én kelt legfelsőbb elhatározással a tiszti állomány 1 százados, 1 főhadnagy és 1 hadnaggyal szaporítottatott.

Három tiszti alosztály lett a folyó év folyamán felállítva és pedig október 1-vel Nagykarolyban szárnyparancsnokság, augusztus hó 10-vel Margittán és október hó 1-vel Nagybanján szakaszparancsnokság, végül 33 órs, 33 altiszt és 149 csendőr állományual. Különítmény 54 működött 177 fővel az összállományból.

A legénységi állomány kiegészítési viszonyai javultak, amennyiben a fogyatékl — dacára a nagyobb mérvű szaporításnak — úgyszólván teljesen fedezetelt. A cs. és kir. közös hadügyminiszter 260 tényleg

* Ez okból Balászfalván, Brádon, Topánfalván, Szászrégenben, Szászvároson, Szászsebesen, Fogarason, Székelyudvarhelyen, Gyergyószentmiklóson, Dicsőszentmártonban, Kézdivásárhelyen, Désen, Mezőürményesen és Nagyilondán állítottak fel ideiglenes szakaszparancsnokságok.

szolgáló önként jelentkező katonát ez évben is átengedett. A jövő évekre tervbe vett nagyobb mérvű állományemelés sikeresebb keresztülyitele érdekében a honvédelmi miniszter kieszközölte a cs. és kir. közös hadügyminisztertől, hogy ezúttal az illető közöshadseregbeli csapatok állományviszonyához képest, már a második tényleges szolgálati év betöltése után szabadságot katonák a csendőrséghez felvehetők legyenek.

1895. Ez év számos olyan mozzanatban gazdag, mely az intézmény beléletének érvényesülését bizonyítja. Hazánk közbiztonsági viszonyai úgy ezen, mint az előző évek érdemleges munkájának. következményeképpen örvendetesen alakultak. Az itt-ott feltűnedező hamispénzt csináló szövetkezetek elleni küzdelem teljes eredménnyel járt, a közhitel megromlását célzó törvénytelen műveletek terjesztői az igazságszolgáltatásnak úgyszólván kivétel nélkül átadattak. Hogy mit jelentett az ebből származó anyagi haszon, azt részletezni felesleges. A királyhágóntúli részekben lappangó nemzetiségi törekvésnek fáradszóról és éber ellenőrzése is a legszebb eredményekkel járt.

Április 17-én kelt legfelsőbb elhatározással rendszeresítették az önálló szolgálat ellátására érdemes járőrvezetők részére a járőrvezetői jelvény, mely egy aránszinű fémből sajtolt 4 cm. átmérőjű gömbölyű kokárda, melynek 3 cm. átmérőjű világos buzérvörös világos közép mezeje a magyar szent korona jelvényével van díszítve.

A testület fejlesztésére vonatkozó intézkedések terszerűen hajtattak végre és olyan hatalmas erősítést eredményezték az intézménynek, amelyhez fogható nagyobb szabású fejlődési mozzanat a felállítás óta ezen évig nem ment végbe. Junius 14-én kelt legfelsőbb elhatározással megengedtetett, hogy a tiszti állomány 3 ezredes, 3 alezredes, 7 százados, 11 főhadnagy, 18 hadnagy, 3 százados-számvivővel, 1 főhadnagy és 1 hadnagy-számvivővel szaporíttassék. Felállítást nyert július hó 1-vel szárnyparancsnokság: Nagyenyeden, Csikszereván, Désen, Orsován, Kecskeméten, Beregszászon és Zalaegerszegen. Szakaszparancsnokság pedig ugyanezen nappal: Mócson, Topánfalván, Szász-Régenben, Kézdi-Vásárhelyen, Szászsebesen, Petrozsényban, Brádon, Magyarlápóson, Gyergyószentmiklóson, Székelyudvarhelyen, Balázsfalván, Désen, Fogarason, Dicsőszentmártonban, Szentesen, Makón, Vácon, Nagyszalótlán, Kisujszálláson, Felsővisón, Huszton, Tiszafüreden, Turócszentmártonban, Alsókubinban, Aranyosmaróton, Késmárkon, Sárbogárdon és Magyaróváron. Új órs 100 lett felállítva, 100 altiszt és 455 csendőr állománnyal s azonfelül 137 órs létszáma emeltetett összesen 225 fővel. Különítmény 26 működött 56 fővel az összállományból.

A nagymérvű legénységi szaporítással kapcsolatosan legfelsőbb elhatározással a tisztikar állománya is új rendszeresítést nyert s a hatalmas fejlődési nekilendülésnek ez képezte a betetőzését.

Örvedetes haladás, illetve gyarapodás mutatkozott a csendőrségi állapotknál is. Mivel az utóbbi években a jelvényesen kitüntetett legénység a jelvénytótdijalap kamatjövedelméből a jelvénytótdijra igényel bírók nagyobb számával szemben, csekély volta miatt jelvénytótdijban nem volt azonnal részesíthető, azonfelül a létszámemelés folytán a szolgálat terén teljesített érdemnek megfelelő jutalmazásával a csendőrségi közös jutalmazási alaphoz nagyobbítása méltányossági okokból is szükségesnek mutatkozott, a belügyminiszter 17.000 frt-ot, a horvát-szlavon bán 3010 frt-ot adtak rendelkezésre, mely összegből 15.000 frt a csendőrségi jelvénytótdijalaphoz, 5000 frt pedig a csendőrségi jutalmazási (közös) alaphoz csatoltatott. Ezzel az előbbi alap 58.452 frt 08 krt, az utóbbi alap 20.055 frt 90 krt tett ki.

A legénységi állomány kiegészítési viszonyai javultak s a létszámhiány a nagyobb mérvű szaporítás dacára úgyszólván teljesen fedezett.

1896. A nemzet öröme, a magyar állam ezredéves fennállásának éve aránylag különösebb s kihatásában kevésbé jelentős esemény nélkül zajlott le.

Az intézménynek a honvédségi pavillonban történt kiállítása méltó kiegészítését képezte a fegyveres erő bemutatásának s alkalmat nyújtott a közönség számára a csendőrségnek céljával, szervezetével, hivatásszerű foglalkozásával s a közbiztonság terén elért eredményével áttekinthetően megismerkedni. Különböző táblák szolgáltak ehhez alkalmas eszközül. Tisztek s a legénység öltözete, fegyverzete, felszerelése részben olajfestményben, részben báb alakokon lett bemutatva, sőt érdekes csoportok is állítottak fel, a hivatásszerű foglalkozások pedig 40, végül a különböző laktanyák 10 drb fényképben ismertetve.*

Ez évben elkerülhetelenné vált a megszapordott alosztályoknak a szolgálat érdeke által követelt megszámolhatósága céljából a II. törzstiszti állásoknak, — egyelőre megbízatás által történő — ideiglenes betöltése. Ezen intézkedés a kerületek vezetésére nézve nagy könnyítést jelentett s a vezetés folytonosságát biztosította.

A fejlesztés útján nagy haladást jelentenek az érvénybe lépett illeték- és gazdaságkezelésre vonatkozó — az őrsők, pótlókeret, tanosztályok, szárnyak, számvivőségek és kerületi törzseket illető utasi-

* A kiállítás körül Reinle Gábor ezredes, Koszka Pál és Fery Oszkár századosok, Tyrmann József és Móricz György főhadnagvok fejtettek ki fáradszatlan és sikergazdag tevékenységet.

tások és illetékszabályzat,* nemkülönben az általános szolgálati határozványok új kiadása, melyek mindegyike a már előbb érvényben állott szabályokkal szemben felölelték a tapasztalat által indokolt változásokat s a szolgálat érdekét törekedtek összhangba hozni az egyének érdekeivel is.

Az állomány s az alosztályok szaporítása elenyésző volt. Összesen 14 új őrs állítást fel 14 altiszt, 72 csendőrrel. Különítmény 29 működött 83 fővel az összállományból. A múlt évi nagymérvű szaporítás azonban már minden irányban beleilleszkedett, teljesen beolvadt a régi keretbe.

A csendőrségi alapoknál azon örvendetes változás történt, hogy dombrádi Nagy Gyula százados a maga és felesége nevére hater ezer korona oly alapítványt tett, amelynek kamatai három egyenlő részben — minden év szeptember 12-én — három jeles őrsparancsnok között osztandók ki.

1897. A testület történetében külön lapot érdemel megemlékezni azon változásról, mely a csendőrség felsőbb vezetésében, a felügyelői állásban fordult elő. Török Ferenc altábornagy — ki csendőrfelügyelői minőségében 1886. évtől kezdve — tehát 11 évet meghaladó időn át — volt vezetőparancsnoka a csendőrségnek, ez évben vált meg ezen méltóságától, melynek tartalmát és díszét adott. Nevéhez fűződik a legnehezebb első tizenegy év minden jelentős eredménye; — ő nevelte az első tisztikart, amelybe az intézmény vezetésénél érvényesülő s olyan szép eredményeket szülő, különösen mintaszerű, kötelességű szellemel öntött s aki a kötelességek teljesítésében teljes életében mindig önmagára rótt a legnehezebb feladatokat. Az ő felügyelői minőségében eltöltött 11 éve örökbecsű marad az intézmény történetében azért: „mert alkotásai, személyes befolyása és bölcs közműködése eredményezték azt a magas színvonalon álló működést, s minden ízben tősgyökeresen magyaros kitünő szellemet, amely jellemzi testületünket. Mert örvendetes tény az, hogy intézményünknek már egy évtizednyi működése alatt sikerült magát annyira megkedveltetni katonai igazságos szigor, önfeláldozó tevékenysége és eredményes működése által, hogy immár az évi költségvetésnek az országgyűlésen való tárgyalása alkalmából minden árnyalatú párt egyhangulag támogatja a kormányt intézményünk tovább fejlesztésére irányuló törekvésében.“

Török altábornagy szervezte tulajdonképen az egész magyar csendőrséget, ő készítette elő és foganatosította a szegedi csendőrkerület területére történt csendőri megszállást, innen folytatólag pedig a

* Ezen utasítások kidolgozását Kostka Pál százados teljesítette s ezért honvédelmi miniszteri dicséret elismerésben is részesült.

budapesti, kassai, pozsonyi és székesfehérvári csendőrkerületek területére.

Mindezen megszállások szervezésében oroszánrész illette meg, kinek kimagasló érdemei és emlékezete a csendőrség történetében maradandóak és örökké felejthetetlenek.*

Mint az 1897. év közbiztonsági eredménye, felemlítendő a szegedi és budapesti kerületek területén újra felbukkanó szociális mozgalom. Az előrelátólag tett széleskörű intézkedések azonban újra elejét vették ezen veszélyes mozgalom elfajulása lehelőségének s a sokszor igen magasra szökkenő szenvedélyek lassan-lassan visszatértek a rendes mederbe.

Május 28-án kelt legfelsőbb elhatározással megengedtetett a tiszti létszámra 4 százados, 6 főhadnagy és 1 hadnagy számvivő tiszttel való további szaporítása.

A tiszti és legénységi alosztályok is ez évben lényegesen szaporítottak és pedig szárnyparancsnokság állított fel szeptember hó 1-ével Zilahon, Nyírában és Besztercebányán, (ahol az első szervezést követőleg lett már szárny felállítva, de időközben Trencsénbe helyeztetett át), október hó 1-ével Győrben, szakaszzparancsnokság pedig augusztus hó 1-ével Óbecsén, szeptember 1-ével Orosházán, Nagyszombatban és Rozsnyón, szeptember 16-ával Késmárkon, október 1-ével Dombóváron. Új örs 27 lett felállítva 27 altiszt és 108 fő csendőrrel; végül 65 különítmény működött 304 fővel az összállományból.

* Murai és köröstarcsei Török Ferenc altábornagy született Csikszeredán 1832. január 21-én. Az olmützi hadapródiskolában nevelkedett, honnan mint hadapród 1851-ben osztatott be a cs. és kir. 41-ik gyalogezredbe. 1852-ben hadnaggyá neveztetett ki a cs. és kir. 6-ik gyalogezredben. 1857-ben áthelyeztetvén a cs. és kir. csendőrséghez, itten a 6., 7. és 8. csendőrezredek állományában mint szakaszzparancsnok Nagyváradon, Aradon, Bultyiban és Kaposváron állomásozott. 1866-ban kiűtött Poroszország elleni háborúban résztvett mint százados-századparancsnok, a cs. és kir. 34-ik gyalogezred kötelékében. Vitéz magatartásáért legfelsőbb dicséző elismerésben részesült, majd a Somogy megyében fennforgott zavaros közbiztonsági viszonyok helyreállítása körül szerzett érdemeiért kitüntettetett a katonai érdemekre. A m. kir. honvédségnek 1869-ben történt szervezésénél átlépett a közös hadseregből a honvédséghez s a Kézdivásárhelytől állomásozó 24-ik zászlóalj parancsnokává neveztetett ki. 1872-ben őrnagy lett s a bécsi 32-ik zászlóalj parancsnoka. Midőn pedig a magyar kormány 1876. május 1-ével átvette a cs. és kir. közös hadügyminisztertől az akkori erdélyrészi csendőrséget, amely az ország területén 1850. év óta felállítva volt, de később feloszlott csendőrezredek közül egyedül maradt működésben, 1870-ban ennek parancsnokává lett kinevezve. 1877-ben alezredessé, 1880-ban pedig ezredessé lépett elő. 1882-ben megkapta a III. osztályú vaskoronarendet. 1882-ben a szegedi, 1883-tól 1886-ig pedig a budapesti csendőrkerület parancsnoka. 1886-ban bízott meg a honvédelmi minisztérium csendőrségi osztályának vezetésével s a csendőrség felügyelőjének teendőivel. Ez évben neveztetett ki vezérőrnaggyá, 1891-ben pedig altábornaggyá. 1891-ben adományoztatott részére a Lipót-rend lovagkeresztje. Nyugalomba vonulásakor pedig elnyerte a tábornagyi címet és jellegét és a Lipót-rend középkeresztjét.

Honvédelmi miniszter október 26-án elrendelte, hogy a II., III. és IV. számú csendőrkerületek lőállományának az állatorvosi szolgáltnak ellátása céljából egy lényeges állományú állatorvos a III. számú csendőrkerületnél állandóan beosztva legyen.

November 21-én kelt legfelsőbb elhatározással megengedtetett, hogy a m. kir. horvát-szlavon csendőrség az 1895. mintájú kurtállal fegyvereztessék fel.

A legénységi állomány kiegészítési viszonyai teljesen kielégítőek voltak; ez évben ép úgy, mint az előző években a cs. és kir. közös hadügyminiszter a közös gyalog- és lovas-ezredekől ezredenkint 4—4, összesen 260 tényleg szolgáló önként jelentkezőt átengedett.

[Az alapítványoknál azon jelentős esemény állott be, hogy a Csendőrségi Zsebkönyv-alapnak „alapítványként“ történt rendezése végleg eszközölve lett s kamatai ez évben először tényleg ki is fizetettek méltó betelöltése gyanánt a magyar királyi Csendőrségi Zsebkönyv — mint erkölcsi vállalat — 10 évi fennállásának. — Az alapítvány a csendőrség első felügyelője Török Ferenc táborszernagynak hervadhatlan érdemei elismeréséül „a m. kir. Csendőrségi Zsebkönyv-vállalat tiszta jövedelméből a m. kir. csendőrlegénység jutalmazására és segélyezésére létesített Török Ferenc-féle alapítvány“ nevet viseli. — A letett alap teljes összege 16,170 frt. 23 kr., mely kizárólag a csendőrtisztek és legénységnek előfizetéséből létesült vállalat tiszta jövedelméből alakult. — Az alapítvány rendeltetése az, hogy kamataiból oly tényleges állományú egyéneknek, kik magukat a közbiztonsági szolgálathoz különösen eredményes működés által kitüntették, pénzjutalom adassék, továbbá, hogy olyan nyugdíjas rokkant legénységi egyének is részesüljenek pénzsegélyben, akik a szolgálatképtelenséget okozó és szolgálatteljesítésből kifolyólag szerzett különösen súlyos betegség, sérülés vagy sebesülés következtében — mint bármi keresetre képtelenek — gyámolításra szorulnak, ha évi nyugdíjuk összege kevesebb a legutóbb élvezett zsoldjuknál. Ezek között is különös figyelemmel azokra, kik idegen személy ápolása vagy segélyezése nélkül el nem lehetnek.

1898. Nagyfontosságú mozzanatokban gazdag év. Az előző években már ismétellen mutatkozó agrárszociálizmus ez évben is újra hatalmas erő kifejtéssel iparkodott megbolygatni a közrendet. Ezen mozgalmak, különösen a szegedi, a budapesti s a kassai csendőrkerületek területén fenyegettek közveszélyes jellegűvé fajulással úgy, hogy a félrevezetett munkásnépnek konok kitarásával szemben csakis messzemenő intézkedések jártak eredménnyel. — Hogy mélyrehatóbb zavarok nem következtek be, ez — az összes arra hivatott tényezők

nyílt véleménye szerint — elsősorban a csendőrségnek volt köszönhető, mert a veszélyeztetett vidékeken elrendelt összpontosítások és megerősítések, a testület tagjainak a néppel való érintkezésben tanúsított és gyakorolt felvilágosító, oktató és emberies bánásmódja, de — hol arra szükség volt — erélyes magatartása is, a kormány s hatóságok által fogantatott más üdvös intézkedésekkel kapcsolatosan, ezen nagy mozgalomnak csillapodását, majd megszűnését eredményezték anélkül, hogy az eredményeiben mindenkor sajnálatos fegyverhasználatok nagyobb mérvű alkalmazásához fordulni kellett volna.

Junius hó 7-én kelt legfelsőbb elhatározással véglegesítették az addig ideiglenes jelleggel bíró csendőrfelügyelői megbízás s ez által egyidejűleg a felügyelőségnek a honvédelmi minisztérium csendőrségi ügyosztályától való különvállása is megtörtént. A testület katonai szervezetének biztosították a — felsőbb fokon is — szükséges szerve és a csendőrkerületek egyöntetű igazgatásának előfeltétele. Nagy és kihatásaiban jelentős intézkedés bizonyítéka lett annak, hogy a csendőrség másfél évtizedes múltja után olyan jelentős állami szervet és katonailag olyan hatalmas tényezőt jelent, melynek élére, hogy különleges hivatását üdvösen teljesíthesse — a központi igazgatás alá a honvédelmi miniszter segédközegéül — egy külön és önállóan működő, felsőbb katonai parancsnokságot volt szükséges tenni.

A honvédelmi minisztérium 16 (csendőrségi) ügyosztálya ezzel felszabadult a szolgálatkezelés részletkérdéseinek közvetlen vezetésétől és teljesítésétől, teljesebb erővel végezhetette a központi katonai igazgatásból folyó teendőit s a jövő alakításának terhes és nagy feladatait.

A testület állományának fejlesztése, tiszti és altiszti alosztályainak szaporítása ez évben is nagy lépéssel haladt előre. Május hó 15-én kelt legfelsőbb elhatározással megengedtetett a tiszti létszám 2 százados és 4 alantás tiszttel való további fokozatos szaporítása. A szocializmus, de más közérdekű célok is, az őrszázadok lényeges szaporítását és sűrűsítését követelték úgy, hogy a jelentős létszámemelésnek lényeges eszközlése által a csendőrkerületek olyan hatalmasan meggyarapodott csapattest-egységeket képeztek, melyekből természetesen alakulni fog a további fejlődés.

Szárnyparancsnokság állított fel március hó 1-ével Ungváron, július hó 1-ével Nyiregyházán, szakaszparancsnokság március 11-ével Alsóverecskén, április 11-ével Nagybereznán, június 1-ével Keszthelyen, július 1-ével Kisvárdán. Új órs 79 állított fel, 79 altiszt és 352 csendőrállományal; ezenfelül 59 órs létszáma emeltetett összesen 85 fővel. Különfelmény 97 működött 390 fővel az összállományból.

Augusztus hó 18-án legfelsőbb elhatározással a fegyveres hatalom azon altisztjeire nézve, kik a tényleges szolgálatot önként folytatják,

már életbeléptetett kedvezményes határozványok a csendőrségre is ki-terjesztettek.*

Ez évben alapítottatott néhai I. Ferenc József király által uralko-dása 50-ik évfordulójának emlékére látható jel gyanánt a fegyveres-hatalom és a csendőrség számára a „Jubileumi emlékérem“.

A csendőrlegénységi állomány kiegészítési viszonyai megfelelőek voltak. A beállott hiány fedezését, mint minden évben, nagyban elő-segítette a közőshadsereg gyalog és lovas magyar ezredeitől ezredenként 4, összesen 260 tényleg szolgáló önként jelentkező átengedése.

1899.

Az elmúlt évekhez hasonló — úgy társadalmilag, mint nemzetgazdaságilag nagy károkat okozó — agrárszociális mozgalmak ez évben sem mutatkoztak. A jobb termésviszonyok gyógyítólag hatot-tak a káros irányzatra, melynek megszűnését bölcs törvényhozási intéz-kedésekkel a kormány is elősegítette.

Az országnak főleg dunamelléki vidékein mintegy futóárnyként lezajlott őszi árvizek alkalmával tág tere nyílt az ott működött csend-őrségnek a szokallan időben jött közveszélénél az élet- és vagyonmentés körül kötelesség-hű szolgálatait önfeláldozásával beigazolni.

Az év első napján életbeléptetett új polgári bűnvádi perrendtartás új feladatokat és terheket rótt a csendőrségre, új irányzatokat jelölt meg a számára is.

A testület fejlődését szolgálta az „Illetékszabályzat a magyar királyi csendőrség számára“, a „Gazdászalkelési utasítás a magyar

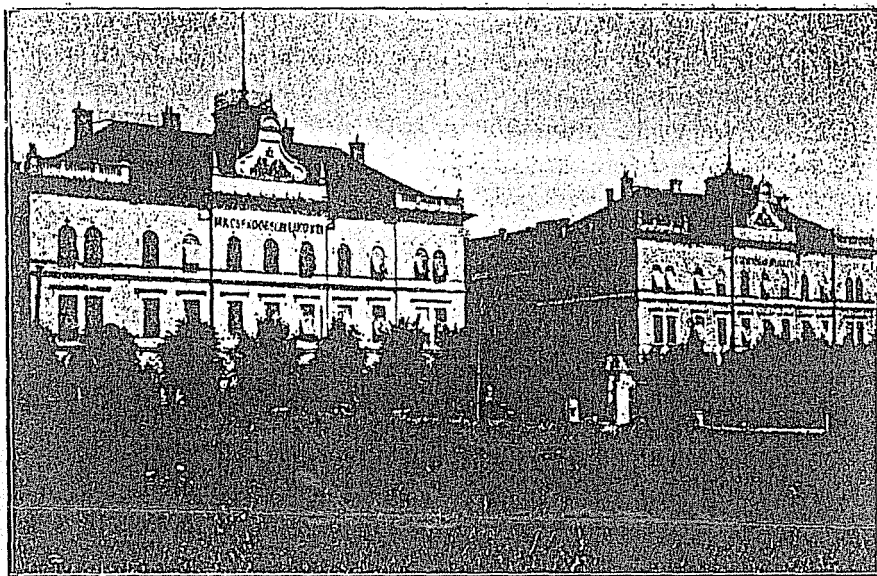
* Ezek nagy vonásokban a következők voltak:

a) a véglegesített csendőrök és őrsvezetőkre, továbbá a próbaszolgálatot telje-sített altisztekre, — amennyiben összesen három évi tényleges szolgálatot már tel-jesítették — egyes rendi fenytések (t. i. az illetékek feletti rendelkezési jog meg-vonása vagy korlátozása, továbbá a hat órai guzsbakötés) nem szabadók ki, a fogság-fenyítések közül pedig csupán a harminc napra terjedhető laktanya (szállás vagy tábor) fogság s az egyszerű fogság alkalmazandók;

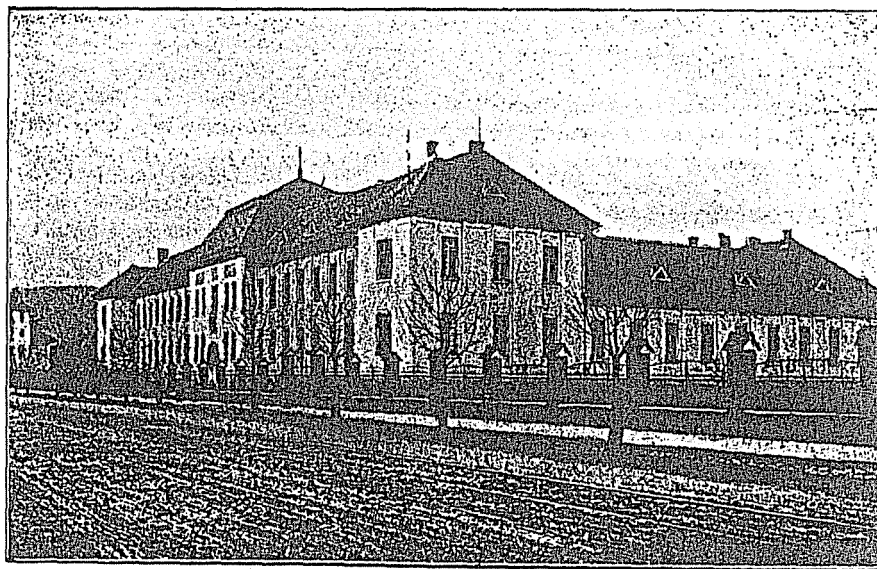
b) takarodón túli korlátlan kimaradás engedélyezése;

c) miután oly legénységi egyének, kik haszonlesésből eredő cselekményért fenytve voltak, a csendőrséghez fel nem vehetők, minden véglegesített csendőrnek, ki hat évi tényleges szolgálatot már teljesített a cs. és kir. hadseregnél, vagy a m. kir. honvédségnél, illetve tényleges csapatszolgálat nélkül a csendőrséghez jutott egyéneknél, a csendőrségi három első szolgálati év alatt reá kiszabott fegyelmi fenytések törlendők;

d) a csendőrlegénység, valamint a próbaszolgálatra átvett altisztek, — mihelyt ezek összesen hat évet a tényleges szolgálatban eltöltenek, igényt nyernek egy szé-lesebb és egy keskenyebb karpaszománykával való kiüntetésre, a 6-ik és 9-ik tény-leges szolgálati év bevégezése után pedig kettő, illetve három arany karpaszománykát viselnek. Azon próbacsendőröknek, kik altiszti rendfokozattal nem bírnak, ha a csap-patnál három tényleges szolgálati évet már eltöltöttek, csak egy selyem karsuj-tásra van igényük. Póttartalékosok és más a csendőrséghez beszámítható tényleges szolgálati idő nélkül átvett egyének, csak három évi tényleges szolgálati idő után nyernek igényt az arany karpaszományra.

Budapesti kincstári csendőrlaktanya

Brassói kincstári csendőrlaktanya

királyi csendőrszárnyak, valamint a csendőrkerületi törzsek számára“, a „Gazdászatkézelési utasítás a magyar királyi csendőrőrsök, valamint a csendőrségi pótlókeret és tanosztályok számára“, a „Pénzárkezelési utasítás a magyar királyi csendőrség számára“, végül az „Utasítás a magyar királyi csendőrszámvivőségek számára“ című szolgálati könyveknek ez évi újabb kiadása. Az 1895. évben kiadott hasonló szolgálati könyvekkel szemben felfolyt, négy év alatt szerzett tapasztalatok elől az intéző felsőbb körök el nem zárkozva, az állam pénzügyi helyzete által megengedett határon belül jelentékeny kedvezményekkel bővítették az eddigelé érvényes illetékeket és ellátást. Egyszerűsítve és könnyítve lett az ügymenet is az egyes parancsnokságok között.

A „Szervi határozványok és szolgálati utasítás a cs. és kir. hadsereg tábori csendőrsége számára“ című szolgálati könyvnek 1898. évi, valójában azonban ez évben megjelent új kiadása kiterjedő rendelkezéseket tartalmaz a tábori csendőrségi szolgálatnak minden ágazatára.

A tisztli létszám május 10-én kelt legfelsőbb elhatározással 1 alantós tiszttel szaporítottal.

A tisztli alosztályok felállítása teljesen szünetelt az évben, csupán 9 órs nyert felállítást 9 altiszt és 42 csendőrrel. Különítmény 41 működött 129 fővel az állományból.

A csendőrlegénység állománykiegészítési viszonyai egyeznek a múlt évi viszonyokkal.

1900. Az 1899. év január hó 1-ével életbeléptetett polgári új bűnvádi perrendtartás a csendőri szolgálatot eddig szabályozott „Szolgálati utasítás“-nak úgyszólván teljes átdolgozását vonta maga után. Ezen új „II. Szolgálati utasítás A. általános rész“ című szolgálati könyv ki is adatott.

Május 14-én kelt legfelsőbb elhatározással jóváhagyatott a „Szervi határozványok a csendőrszámvivőlisztek és a csendőrtörzsrörmesterek számára“ című szolgálati könyv, mellyel rendszeresítettek egyben a csendőr-törzsrörmesteri állásokat, — kiknek első kinevezése augusztus hó 1-ével meg is történt.*

Az alosztályok felállítása kedvezőtlen irányt mutat ez évben is; tisztli alosztály egy sem, órs azonban 14 lett újonnan felállítva 14 altiszt és 70 csendőrrel; 18 órs létszáma emeltetett 41 fővel. Különítmény 32 működött 114 fővel az állományból.

* A hat kerületnél 4—I. osztályú és 40—II. osztályú törzsrörmester, a részükre rendszeresített illetékekkel; ezenkívül 37—II. osztályú törzsrörmester, örmesteri illetékekkel, továbbá a m. kir. horvát-szlavon csendőrpáncsnokságnál 7—II. osztályú törzsrörmester, örmesteri illetékekkel a rendszeresítve levő összesen 398 örmesteri hely rovására lett kinevezve.

A legénységi állomány kiegészítési viszonyai annyiban javultak, hogy a honvédelmi miniszter szintén intézkedett aziránt, hogy augusztus hó 1-ével — minden évben — ezredenkint 4 főnyi, összesen 112 főnyi legénység a honvédezredektől is adassék át a csendőrségnek. Ezen 112 fő s a közös hadseregtől rendelkezésre adott 260 főnyi legénységgel együtt a csendőrlegénységi állományban évenként beálló hiány fedezése lényegesen könnyítetett.

1901. Az intézmény ez évben a modern törekvések és haladás jegyébe lépett s a lefolyt évben a testület minden rétegére kiható alkotások történtek. A felügyelő intencióinak eredményeképpen honvédelmi miniszter indítványára a belügyminiszter hozzájárulásával egy vegyes bizottság küldetett ki a csendőrség szolgálatának az egész vonalon mélyreható megbírálása s annak alapján a szükséges változások keresztülvitele érdekében. Ezen bizottság működésének ez évben a csendőrszolgálati felszerelés egyszerűsítése, a szolgálat ellátásának könnyítése, külön nyári és külön téli őrzáratok rendszeresítésében stb. nyilvánult meg. Azonfelül egész sora van érőben az életbeléptetendő reformoknak; — ilyenek az őrsök létszámának tetemes emelése, a szolgálati órák lényeges leszállítása, a legénység illetékeinek s főleg nyugdíjának szabályozása, az öltözeti és felszerelési cikkek némi megváltoztatása, az irodai és számviteli teendők egyszerűsítése, végül a járásőr-meszeri állások rendszeresítése.

November hó 8-án a honvédelmi miniszter megengedte, hogy a cs. és kir. közös hadsereg és a m. kir. honvédség állományába tartozó szakaszvezetők és őrmesterek, kiknek a csendőrségi próbaszolgálatra való átvételük alkalmával rendfokozatukról — miután a legénységi állományba való felvétel csakis a legalsóbb rendfokozatba (mint csendőr) történhetik — le kell mondaniök, hogy míg próbacsendőrök (szakaszvezetők, őrmesterek) a szakaszvezetői kizüntetést — mint címzetes őrsvezetők — megtarthassák, az őrmestereknek pedig a címzetes őrmesteri rendfokozat az altiszti vizsga sikeres letétele után adományoztassék.

A csendőrségi próbaszolgálatra beosztott hadapródok a próbaszolgálat alatt a hadapród címzetes őrsvezetői kizüntetést viselik.

Az intézmény fejlődésének intenzív jele gyanánt kell megemlékezni a belügyminiszter azon nagy áldozatkészségéről, hogy Budapesten hatalmas méretű csendőrlaktanyát építtetett, melyben a fővárosban elhelyezett összes csendőrségi alosztályok s ezenfelül a kerületi törzs is elhelyezve van.*

* A laktanya a budai oldalon, a külső körút mentén, a Németvölgyben épült pavillon-rendszerben. Áll két tiszti, két legénységi két emeletes épületből, a közép-pavillonból, melyben a tiszti és altiszti étkező, a raktárak, az irodaszolgák s a maroktányos van elhelyezve, a nagy fedett lovardából, istálló és fogda-épületből.

Ez évben csupán 10 órs állíttatott fel 10 altiszt és 44 fő csendőrrel; továbbá 45 órs létszáma emeltetett 53 fővel. Különítmény 37 működött 125 fővel az összlétszámból.

A legénység állománykiegészítési viszonyai a rendes keretekben mozogtak.

1902. Minden különösebb esemény nélküli év. A múlt évben megkezdett újjászervezés és továbbfejlesztés munkálatai csendben folynak. A főtörökvések odairányultak, hogy a legénység testi erejének egyenletes fölhasználása mellett ne csak intenzív szolgálatkezelés eredményeztessék, de jogos remény nyujtassék a közbiztonsági szolgálatnak könnyebb elláthatására is. Ez pedig csupán a létszámemelés, az alosztályok számának jelentékeny szaporítása, az állomány új és a változott viszonyoknak megfelelő elosztása által volt biztosítható. Épen ezért elkészült a három új csendőrkerület felállításáról szóló törvényjavaslat is.

Ez évben szintén szünetelt a tisztii osztályok szaporítása; órs csupán 9 lett felállítva 9 altiszt és 36 fő csendőrrel. Különítmény 40 működött 124 fővel az összállományból.

A legénység állománykiegészítési viszonyai rendesek voltak.

1903. A Csendőrségi Zsebkönyv történeti és statisztikai adatainak krónikása nagy melegséggel emlékszik meg ez évről. „Igazi örömmel kell konstatálnunk — írja — hogy ifjú intézményünk eddigi fejlődésének legfényesebb korát éljük. Egymásután kristályosodnak ki a reformkornak nagy alkotásai, hogy az intézményt úgy szervezete, mint minden irányú működése tekintetében a kor haladásának megfelelőleg modernné tegyék. A teremő erő csirái a termékeny talajban dúsán hozzák a termést, a bátran lángralobbantott szikra immár elolthatlan tüzet gyújtott. Nagy és szép jövő tárul elénk s friss örömmel élvezzük a felszabadult igazságok folyton erősbödő fényét.“

És a krónikás megemlékezése értékét növeli, hogy ez évben volt a második 10 éves évfordulója a csendőrség befejezett fölállításának. A már két év óta tartó reformmunkálatok befejezést nyernek.

Junius 15-én kelt legfelsőbb elhatározással megengedtetett a tisztii létszám 3 lörstiszt, 2 alantostiszt, 1 százados és 1 főhadnagy-számvivő tiszttel való folytatólagos szaporítása.

Az őrsök szétoztása (amely a nagyobb 6—8 létszámmal bíró őrsök létszámának megfelelő apasztása mellett új őrsök létesítését tette lehetővé) serényen folyt (I. kerületnél 124, a II. kerületnél 119, a III. kerületnél 116, a IV. kerületnél 95, az V. kerületnél 52, a VI. kerületnél 72 órs létszáma lett leszállítva). Ugyanezen évben gyalogosítta-

tolt a II. és III. kerületnél — aránylag szokatlanul nagy számban — 40 lovas őr is.

A járásparancsnokságok és pedig számszerint az I. kerületnél 50, a II. kerületnél 54, a III. kerületnél 53, a IV. kerületnél 68, az V. kerületnél 51, a VI. kerületnél 61 és VII. kerületnél 42, szeptember hó 1-ével megkezdették működésüket. A vezetésükre kinevezett őrmesterek fél évi próbaszolgálati idő letelével léptetnek elő járásőrmesterré.

Az őrsők irodai ügyvitelére a csendőrségi szolgálati utasításhoz kiadott u. n. „Függelék“-kel, mely az előbbinek kiegészítő részét képezte, lényegesen egyszerűsítették.

A három új csendőrkerület fölállításáról szóló 1903. évi VII. törvényikké március 11-én nyert szentesítést s ennek megfelelően a VII. számú brassói csendőrkerületi parancsnokság működését július hó 1-ével megkezdte. Az igazságügyi szolgálata ellátására legfelsőbb elhatározással a kolozsvári honvédkerulettől külön bíróság rendeltetett ki. Hogy pedig a hosszasan szolgáló csendőrök a szolgálatban megtartásának, megengedtetett, hogy mindazok, kik a közös hadseregben vagy a honvédségnél eltöltött szolgálati idő beszámításával 10 évet tényleg szolgáltak és jó minősültséggel bírnak, az altiszti vizsga letétele nélkül is címzetes őrsvezetőkkel léptethetők elő. Mindezideig ugyanis csupán tizedesi rendfokozattal bírtak s „csendőrr“-öknek nevezettek.

A tisztek kiképzésénél is lényeges változás eszközöltetett, amennyiben az addigi kerületenkénti kiképzés rendszerének megszüntetése mellett évenként Budapesten hadapródképző tanfolyam állíttatott fel, mely tanfolyam mindig ad hoc állíttatott fel; parancsnoka egy Budapesten állomásozó tiszttel, tanárokkal pedig rangidősb alantos tisztek (főhadnagyok) rendeltettek be. A tanfolyam októbertől március végéig tartott.

Tiszti alosztályok felállítására ez évben szünetelt. Őrs 76 állíttatott fel 76 altiszttel és 279 fő csendőrrel. Különítmény 53 működött 157 fővel az összállományból.

A csendőrség különböző állapotjainak vagyona a következő képet mutatja az év végével.

1. Csendőrségi jelvénytárgyalap . . .	121143	kor.	26	fillér;
2. Csendőrségi jutalmazási alap . . .	40502	„	65	„
3. Dombrádi Nagy Gyula és neje született Berndt Flonka alapítványa	6172	„	91	„
4. Török Ferenc-féle alapítvány	67165	„	46	„

A 2. számú alapból ezen évben 67 altiszttel és csendőr részeseült 1610 korona jutalomdíjban, a 4. számú alapból 58 altiszttel és csendőr 2225 korona jutalomban és 9 egyén 557 korona segélyben, a 3. számú alapítványból pedig 4 altiszttel — őrsparancsnok — 240 korona jutalomban

A m. kir. csendőrség rendszeresített állománya a második évtized végével, 1903. évi november hó 1-ével a következő képet mutatja:

Csendőr- kerület	Ezredes	Alvezredes	Őrnagy	I. II.		Számvivő				Törzsőrm. járásőrm. és őrmester			Őrsvezető			Csendőr			Főösszeg					Örs			Polgári alkalm.									
				oszt. százados	főhadnagy	hadnagy	oszt. százados	főhadnagy	hadnagy	gyalog	lovás	összesen	gyalog	lovás	összesen	gyalog	lovás	összesen	Tiszt	Legénység járás- őrmestertől lef.			Szolgálg. ló	Szárny	Szakasz	Tiszti különítm.	Pótló-keret	gyalog	lovás	összesen	Irnok	Irodaszolg.				
																				gyal.	lovás	össz.														
I.	1	1	1	5	18	1	1	68		68	146		146	803		803	28	1017		1017		5	16				184		184	1	2					
II.	1	1	1	6	16	1	1	63	9	72	173	15	193	850	122	972	27	1091	146	1237	146	6	14				212	20	232		2					
III.	1	1	1	8	17	1	2	58	19	77	145	33	178	684	195	879	31	887	247	1134	242	6	14	1	1		175	41	216		2					
IV.	1	1	1	7	21	1	1	87		87	204		204	1083		1083	33	1374		1374		7	19				255	14	255		2					
V.	1	1	1	6	18	1	1	69		69	182		182	896		896	29	1147		1147		6	16				215		215		2					
VI.	1	1	1	7	20	1	1	79		79	199		199	955		955	32	1233		1233		7	18				242		242	1	2					
VII.	1	1	1	5	15	1	1	63		63	125		125	697		697	25	885		885		5	13				157		157		2					
Összesen	7	7	7	29	15	63	62	4	3	4	4	4	4	487	28	515	1179	48	1227	5968	317	6235	205	7634	393	8027	388	42	110	1	1	1440	61	1501	2	14
Ehhez a m. kir. horv.-szlav. csendőrség ideiglenesen rendszeresített állománya:																																				
Horvát- szlapon.	1	1	1	4	14			36		36	204		204	800		800	22	1040		1040		4	12				224		224						2	
Főösszeg	8	8	8	32	16	71	68	5	3	4	4	4	4	523	28	551	1383	48	1431	6768	731	7085	227	8674	393	9067	388	46	122	1	1	1664	61	1725	2	16

MEGJEGYZÉS. A hat m. kir. csendőrkerületnél 5—I. oszt. és 49—II. oszt. törzsőrmester, a részükre rendszeresített illetékekkel, ezenkívül 55—II. oszt. törzsőrmester, őrmesteri illetékekkel, a rendszeresített őrmesteri állomány rovására vannak kinevezve.

Létszám felett:

- a m. kir. honv. minisztérium XVI. ügyosztályában: 1 ezredes, 2—I. oszt. százados és 1 főhadnagy;
- a m. kir. csendőrségi felügyelőségénél: 1 altábornagy, 1 vezérőrnagy, 1—I. oszt. százados és 1—II. oszt. törzsőrmester;
- a m. kir. belügyminisztériumban: 6 törzsőrmester.

A legénységi állomány kiegészítési viszonyai kedvezőek voltak. Ez évben is — éppen úgy, mint a múlt években — úgy a közös hadügyminisztertől a 200 tényleg szolgáló önként jelentkező, mint a honvédelmi minisztertől a 112 fő átengedése lényegesen hozzájárult a létszámbiány fedezéséhez.

Az alábbi táblázatok a csendőrlegénység között előforduló változásokat stb. mutatják az 1902/903. években:

A) A rendszeresített állományra hiányzott:

Év és hó	Csendőrkerületnél és pedig							Összes hiány
	I. sz.	II. sz.	III. sz.	IV. sz.	V. sz.	VI. sz.	VII. sz.	
1902. évi								
október	+5	23	13	+12	12	24	.	89
november	1	27	27	12	10	21	.	97
december	6	28	28	5	21	8	.	91
1903. évi								
január	20	25	21	+7	16	4	.	86
február	30	17	13	.	18	3	.	81
március	39	11	16	+11	12	6	.	95
április	29	18	+12	4	10	24	.	81
május	34	22	17	5	11	20	.	109
junius	47	16	22	13	5	27	.	130
julius	34	16	26	25	12	32	5	150
augusztus	39	11	14	29	8	43	12	156
szeptember	1	15	10	49	21	24	11	181

B) Azon fogyatéknak, mely a legénység állományában 1902 okt. 1-től 1903 szept. 30-ig előfordult, számszerint a következő:

A csendőrkerület száma	Szolgál. idejének letelte után kilép.	Meghalt.	Szökevény	Nyugdíjaztatott	Végkielégítéssel elbocsátott	Családi tekintetekből elbocsátva	Fegyelmi úton eltávolított	Hadtrévnyszéki leg elbocsátott	Polgári államszolgálatba lépett	Szolgálatban megsbesült	Sebesülés folytán meghalt	Fegyverhasználati esetek száma
I.	77	8	.	20	44	3	.	13	4	.	.	4
II.	113	.	.	19	21	3	12	3	3	.	.	12
III.	101	2	.	20	16	1	4	5	3	.	.	17
IV.	83	2	2	20	47	4	3	17	2	.	.	13
V.	73	2	1	12	35	4	7	5	.	.	1	14
VI.	132	4	.	16	15	2	3	14	3	.	1	12
VII.	8	1	.	4	5	1	.	3	2	.	.	2
Összesen	587	19	3	111	183	18	29	60	17	.	2	74

Borosjenői Tisza Kálmán

C) Szolgálati kötelezettségének betöltése után kilépett:

Év és hó	Csendőrkerületnél							Össze- sen
	I. sz.	II. sz.	III. sz.	IV. sz.	V. sz.	VI. sz.	VII. sz.	
1902. évi								
október	16	16	7	11	7	9	—	66
november	14	17	18	15	10	18	—	92
december	10	15	11	5	8	13	—	62
1903. évi								
január	7	15	6	4	6	8	—	46
február	3	6	7	2	5	16	—	59
március	10	4	6	6	6	15	—	47
április	3	9	5	14	8	14	—	53
május	5	15	16	6	11	7	—	60
junius	4	5	10	6	3	6	—	34
julius	1	3	5	4	2	11	1	27
augusztus	4	1	5	—	—	10	3	23
szeptember	—	7	5	10	7	5	4	38
Összesen	77	113	101	83	73	132	8	687

D) A magyar királyi csendőrség legénységi egyéneinél:

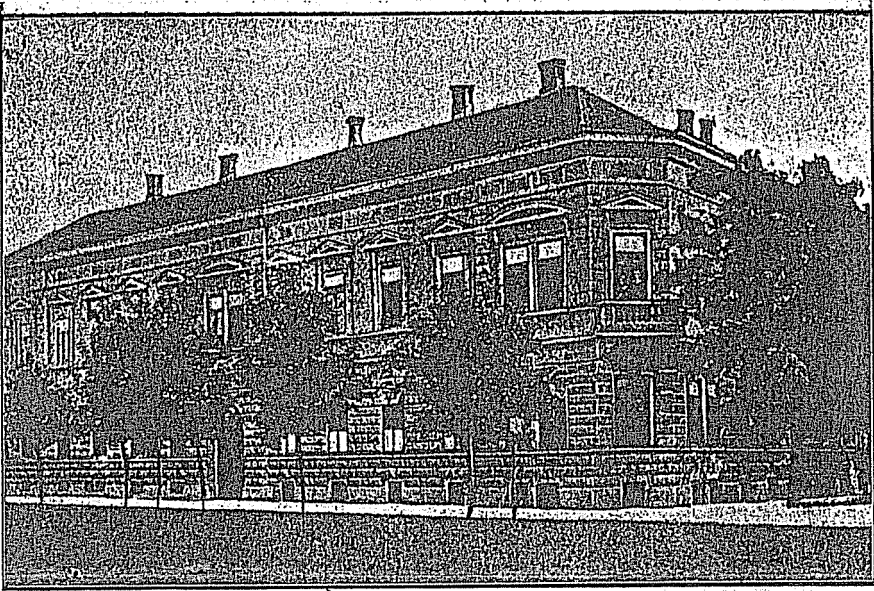
1903. évi szeptember hó 30-án volt:

Csendőr- kerület száma	Igazolványos	Koronás ezüst éremkereszt	Ezüst érdemkereszt	I. oszt. vitézségi ezüstérem	II. oszt. vitézségi ezüstérem	Hadi érem	Jubileumi emlék- érem	I. oszt. legénységi szolgálati jel	II. oszt. legénységi szolgálati jel	Szolgálati pó- díjjal bíró altiszt	Szolgálati pó- díjjal bíró csendőr	Nős
I.	88	9	1	—	—	2	520	12	118	423	192	115
II.	37	6	2	2	1	8	442	13	111	283	292	101
III.	49	14	1	—	—	6	675	15	188	345	287	120
IV.	50	4	2	—	—	6	601	11	140	212	371	153
V.	40	4	7	—	—	2	528	10	131	234	285	108
VI.	62	10	8	1	1	8	548	15	170	386	255	150
VII.	26	7	2	—	—	4	492	8	116	272	246	73
Összesen	352	54	23	3	2	36	3806	84	924	2155	1928	815

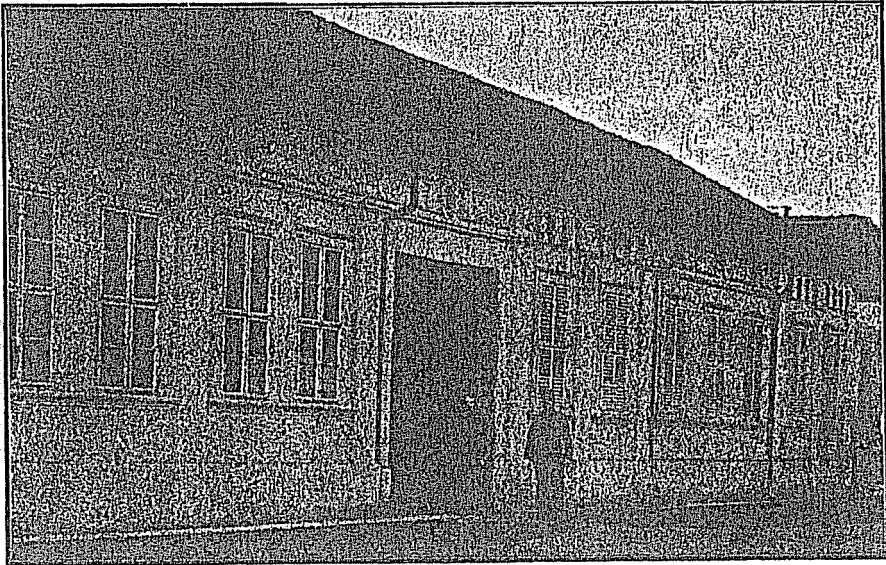
1904.

A belügyi kormányzat az évről-évre nagyobb arányokat öltő csendőrségi ügyeknek egy külön osztályban való összpontosítását szükségesnek látván, a m. kir. belügyminiszteriumban egy külön csendőrségi ügyosztályt állított fel, amely működését — mint III. b. (csendőrségi) alosztály — ez év december hó 14-én megkezdette. Első osztályvezető postupiczi Kostka Pál ezredes lett.

A csendőrség szükségleteire beszerzendő ruházati anyagok, kellékek, szerelvények, ágyneműek és berendezési tárgyak egységes kezelése céljából „Magyar királyi csendőrségi felszerelési anyagraktár“ léte-

Szegedi kincstári csendőrlaktanya

Csendőrslaktanya Nagyszalontán

síttetett, melynek felállítását a király szeptember hó 9-én hagyta jóvá. Ezzel egyidejűleg engedte meg azt is, hogy a csendőrség állományában 2 számtanácsosi hely rendszeresítették s ezzel a számdellenőrző tisztviselők csoportja létesítették.

A csendőrség működése értékének elismeréséül szolgált, hogy mindinkább szaporodott azon városoknak a száma, melyekben a csendőrség szolgálatának a városok belterületére való kiterjesztését kérelmezték. A belügyi kormány s a városok között történt megállapodások alapján ezen évben már nyolc város területén vette át a csendőrség a közbiztonsági szolgálat kezelését.

Május 1-én lejárt a múlt évben felállított járásparancsnokságok vezetésével megbízott őrmesterek próbaszolgálatára, ezen nappal megtörténtek a járásőrmesterek honvédelmi miniszter általi kinevezése. — Mintán azonban az 1904. évi költségvetésben csupán 131 járásőrmester és 31 törzsőrmester felemelt illetéke volt felvéve, ennél fogva az összes állományt képező járás- és törzsőrmesterek közül egyelőre csak 220 élvezte a magasabb illetéket.

Hogy pedig a hosszabban szolgáló csendőrök a szolgálatban méginkább megtartassanak s álláskötelmeiket fokozottabb buzgalommal teljesítsék, honvédelmi miniszter megengedte, hogy a csendőrségnél öt évet tényleg szolgált — jól minősített — csendőrök, „címzetes őrsvezetőkkel” legyenek előléptethetők a kerületi parancsnokok által.

December hó 9-én kelt legfelsőbb elhatározással a m. kir. és m. kir. horvát-szlavon csendőrségnél a csendőrtiszti állomány kiegészítéséről szóló 1883. XXXVI. t. c. 2. §-ában foglalt határozványok érintetlenül hagyása mellett a próbacsendőrök első elméleti kiképzésének időtartama 4—6 hónapban, a próbaszolgálat ideje egy évben állapítatott meg.

Megemlítsésemre érdemes, hogy a Csendőrségi Zsebkönyv szerkesztőbizottsága, egy a rokkant csendőrök segélyezésére szolgáló alap létesítése céljából, a zsebkönyv 1887—1904. évfolyamaiban megjelent általános érdekű szakközleményeknek két kötetben való közreadását határozta el, melynek tiszta jövedelme az alap rendeltetését szolgáltatta.

Tiszti alosztály csupán egy nyert fölállítást és pedig Szolnokon új szárnyparancsnokság, mely szeptember hó 1-én kezdte meg a működését. Az őrsök szaporításának nagy munkája óriási léptékkel haladt előre, amennyiben az állománynak újabb 382 fővel való fölemelésével 119 új őrs kezdte meg a működését. Ezzel kapcsolatosan az I. kerületnél 60, a II. kerületnél 26, a III. kerületnél 19, a IV. kerületnél 20, a V. kerületnél 47, a VI. kerületnél 21 és a VII. kerületnél 29 őrs létszáma lett apasztva azon céllal, hogy az így nyert létszámtöbblet az ujonnan felállított őrsök létszámának kiegészítéséül szolgáljon.

gáljon. A működő különítmények száma 52, 184 fő létszámmal az össz-állományból.

A legénységi állomány kiegészítési viszonyai ezen évben is kedvezőek voltak.

1905. A csendőrség szolgálatának egyes városok belterületére való kiterjesztése ez évben is folytattatott, amennyiben újabb hat város területén vette át a közbiztonsági szolgálatot.

Az intézmény belső fejlődését szolgálta a legénység fel- és leszerelésének s általában a ruhakezelésnek a kerületek székhelyére történt központosítása, mely ez év január hó 1-ével az összes kerületeknél életbe is léptetett.

Február hó 25-én kelt legfelsőbb elhatározással jóváhagyatik a számvivő-tiszthelyettesi állások rendszeresítése; ezzel egyidejűleg március hó 31-ével az I. osztályu törzsörmesteri állás megszüntetett s helyébe a csendőrszámvivő-tiszthelyettesi állás rendszeresített.

Tiszti alosztályok szaporítva nem lettek. Járásparancsnokság 10, őr pedig 66 lett felállítva, utóbbi 321 fővel. Különítmény 58 működött 178 fővel az összállományból.

Honvédelmi miniszter által kiadatott az „Utasítás a cs. és kir. hadsereg tábori csendőrc számárá” című szolgálati könyv.

A múlt évben a Csendőrségi Zsebkönyv szerkesztőbizottsága által felvetett azon eszme, hogy a rokkant csendőrök segélyezésére alap létesíthessék, megvalósult; az egybegyűlt összeg 20.742 korona 85 fillért tett ki, mely összeg alapilványként való kezelése folyamatba tetetett.

A legénység állománykiegészítési viszonyai rendes keretek között mozogtak.

1906. Az intézmény fejlődésében jelentékeny haladást mutatott fel ez év. A fejlődés mozzanatai között elsősorban úgy a tiszti, mint a legénységi állomány jelentékenyebb létszámemelése érdemel említést. A tisztilétszám 1 törzstiszt, 5 fő-, 10 alantás tiszttel, 1 számvivő-tiszt és 2 számellenőrző tisztviselővel (számtanácsos), a legénységi létszám pedig 912 fővel lett emelve.

A zsoldemelés kérdése is előbbre vitetett, mert április hó 1-ével az örmester illetékei napi 15 fillér, az őrvezető és csendőr illetékei napi 14 fillérrel emelkedtek.

A csendőrség szolgálatának a városok belterületére való kiterjesztése szintén tovább haladt, amennyiben újabb két város területén vette át a szolgálatot.

Nagy horderejű momentum volt az is, hogy a csendőrlegénység új fegyverzettel — nevezetesen új löfegyverrel — lett ellátva. A Kropa-

tschek-rendszerű tárkarabélyok helyett rendszeresítették a Mannlicher-karabély és pedig úgy a gyalog, mint a lovas legénységénél. Az új karabélyokhoz új rendszerű, négy bordájú, a közepéig élezett szurony, továbbá az úgynevezett haditöltényeken kívül a békében teljesítendő szolgálatok céljaira béke-töltények is rendszeresítettek. Lényeges változás eszközöket a szíjazaton is, amennyiben a sok idővesztéssel járó lakkozás helyett a barna chrom-bórszíjazat kevesebb gondozás mellett, hasznosabban volt felhasználható.

Február hó 7-én kellett legfelsőbb elhatározással megengedtetett a tiszti létszám 4 százados, 5 főhadnagy és 5 hadnagy, szeptember hó 3-án pedig 1 ezredes, 1 százados, 1 főhadnagy-számvivőtiszt és 2 számtanácsossal való szaporítása.

A tiszti és legénységi létszám emelésével kapcsolatosan szárnyparancsnokságok állítottak fel május hó 15-ével Sátoraljaujhelyen és Szekszárdon, május 18-ával Belényesen, május 19-ével Pancsován; szakaszparancsnokságok május 15-ével Losoncon, Szatmárnémetiben, Sátoraljaujhelyen a 2-ik, május 16-ával Kolozsváron a 2-ik és Szabadkán, május 18-ával Nagyváradon a 2-ik, május 19-ével Szilágysomlyón, május 21-ével Temesváron a 2-ik, május 22-ével Aradon és Lugoson a 2-ik. Ezenfelül 15 járásparancsnokság kezdte meg a működését és 23 új őrs 105 fővel. A lényeges létszámemelés jelentékeny része a még 1904. évben felállított őrsök állományának fele része szolgált, azonfelül 67 őrs létszáma lett 1—3 fővel emelve, hogy annak szükségességét a közbiztonsági viszonyok indokoltá és szükségessé tették. — Ez évben jelentkezett első ízben az a törekvés, hogy egyes szakaszparancsnokságok szárnyak székhelyére vonassanak be. — Különítmény, 92 működött 293 fővel az összállományból.

A legénységi állomány kiegészítési viszonyai kedvezőek voltak, a közös hadsereg s honvédség átutalásai változatlanul fennállanak.

1907. Az intézmény fejlődésének ez évi legkiemelkedőbb mozzanata a VIII. számú csendőrkerület május hó 1-ével való felállítása Debrecenben. Ugyanczen évben nyertek Ő Felsége április 9-én kelt legfelsőbb elhatározásával felállítást a kerületek törzs-székhelyein a pót-szárnyparancsnokságok is. — Nagy lépést jelentett ezzel egyidejűleg 4 új szárny-, 8 szakasz-, 11 járás- és 100 őrsparancsnokság rendszeresítése is, végül 43 gyalog őrsnek lovasítása. Ezen nagyarányú felállítások folytán május 1-ével a tiszti állomány 4 törzstiszt, 12 főltiszt, 9 alantás tiszt és két számvivőtiszttel, a legénységi állomány pedig 810 fővel emeltetett. Helyeken ezen év is kimagaslónak jelezhető a csendőrség fejlődése történetében.

A nagyobbarányú lovasítások folytán — mely mintegy visszaha-

tása volt az elmúlt évek gyalogosítási rendszerének — azon célból, hogy a szükségelt lóanyag minél gyorsabban kiidomítható s az őrökre beosztható legyen, célszerűnek mutatkozott, hogy a szükségelt időtartamra egy — a budapesti pótlóavató-bizottsággal és a budapesti pótlókeret-parancsnoksággal párhuzamosan működő — külön oszta-ly állítsák fel. Az ekként létesített pótlóavató és idomító oszta-ly működését egy törzstiszt parancsnoksága alatt, egy főtiszt és megfelelő számú legénység beosztásával április hóban Cegléden meg is kezdette.

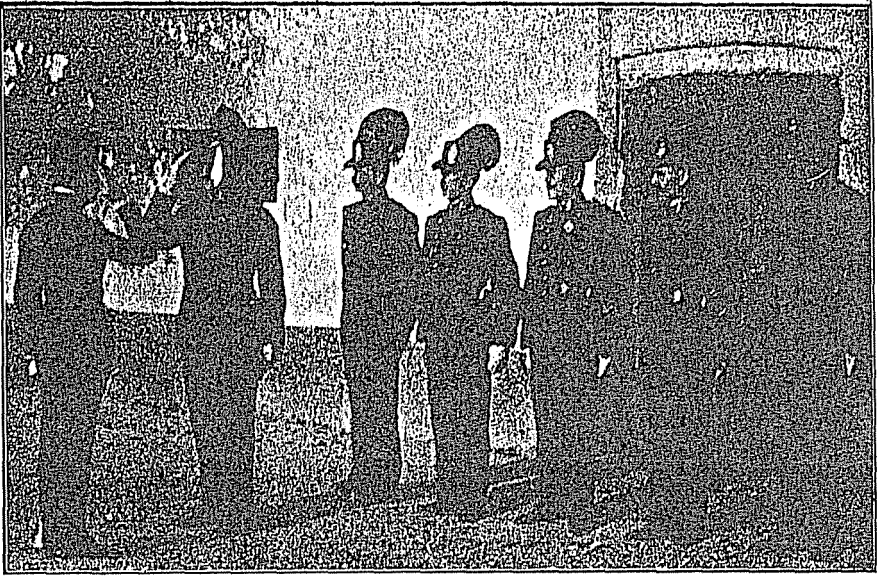
De a magyarányu gondoskodás a múlt évben nemcsak az aloszta-lyok szaporításával, hanem a tanoszta-lyok segédoktatóinak — immár egyelőn szükségessé vált — rendszeresítésével, valamint az oktatótisztek és segédoktatók pótdíjának folyósításában is megnyilvánult.

Meg kell emlékezni azon változásokról is, melyek a m. kir. honvéd-ség öltözékében beállott némi változásoknak a csendőrségre való kiterjesztése által az egyenruházat tekintetében beállottak, továbbá a legénységnek az ujonnan rendszeresített Mannlicher-karabéllyal való felfegyverzéséről, mely ez évben teljes befejezést nyert.

A közbiztonsági téren méltányoló elismeréssel kell adózni azon felelő magyarányu szolgálatteljesítésnek, mely az intézményre hárult az ország különböző részein igen észlelhető módon fellépett streik-mozgalmaknál, hol egyes esetekben nagyterjedelmű vezényléseket kellett eszközölni, melyek bár erős próbára tették az intézményt, az előrelátólag tett széleskörű felsőbb intézkedések gyors végrehajtásával fényes bizonyosságul szolgáltak az intézmény mindenirányu teljesítőkép-ségének.

A kerületek törzse székhelyén a nyolc pótszárnyparancsnokság május hó 1-vel felállítatott. Ugyanezen nappal kezdették meg működésüket a Tordán, Egerben, Lőcsén és Segesváron felállított szárny-parancsnokságok, továbbá a Kolozsváron (mint 2-ik), Zombolyán, Temeskubinban, Kiskunfélegyházán, Miskolcon (mint 2-ik), Eperjesen (mint 2-ik), Nyitrán (mint 2-ik), Kézdivásárhelyen és Nagyszébenben (mint 2-ik) felállított szakaszparancsnokságok. — Felállítatott továbbá 13 új járás- és 121 új őrparancsnokság. Létszáma felemeltetett 90 őr-nél, lovasítatott 21 őr. Különítanény 56 működött 148 fővel az össz-létszámból.

* A mérték után készített ruházati cikkeknél megengedtetett a test alakjának megfelelő előállítás. Havidíjasok részére tábori sapka (lovasságiéhoz hasonló) táborban, utazások alkalmával való viselhetése. Sötétbarna keztyű viselhetése utazásoknál stb. Körköpeny rendszeresített. Fűzős cipő, lábszárvédő, lakkcipők, szörme-bélés, lovassági tisztí nyéreg — a tiszteknek. Lovassági kardbajt a gyalog tisztí karddal felszerelt járás- és törzsörme-sterék részére, végül ugyanczék részére az ezüst rendfokozati paszománnya.

Szakaszkihallgatás

Csendőrzárőr eligazítása

Jelentőségteljes eseményt képezett a „Rokkant m. kir. csendőrlegénységi egyének s azok családtagjainak segélyezésére létesített Panajott Sándor-féle alapítvány“, mely olyképen jött létre, hogy a legénység segélyezésére és jutalmazására tett Török Ferenc-féle alapítványnak akkor 85.300 koronát kitevő törzsvagyonából 15.300 korona kihasználtatott s hozzácsatoltatott az 1905. évben — később megjelölendő néven — alapítványi célra letett 20.742 korona 85 fillérhez, melynek összege a „Vegyes közlemények“, valamint a „Híven, becsülettel és vitézül“ csendőri jelmondatot viselő művek kiadásából és egyesek adományaiából 21.371 korona 05 fillért tett ki. Ezen alapítvány célja kizárólag a rokkantná vált csendőrök segélyezése, míg a Török Ferenc-féle alapítvány tisztán jutalmazási alapítvánnyá változtatott át.

Az előbbi alapítvány rendeltetése az, hogy

a) oly rokkant nyugdíjas m. kir. csendőrlegénységi egyének, kik a szolgálatképtelenségüket okozott és szolgálatteljesítésből kifolyólag szerzett súlyos betegség, sérülés vagy sebesülés következtében, mint bármely keresetre képtelenek, gyámolításra szorulnak, ha évi nyugdíjuk összege kisebb a legutóbb élvezett zsoldjuknál, és pedig ezek közül különösen olyanok, akik annyira tehetetlenek, hogy mások ápolása, vagy segélyezése nélkül el nem lehetnek, továbbá másodsorban

b) az a) alatt említett igény jogosultak elhalálozása után azok nyomorban szülődő családtagjai (özvegyek, árvák), és végül harmadsorban

c) oly állandó nyugellátásban nem részesült volt csendőrlegénységi egyének, kik önmhibájukon kívül annyira szánalmas helyzetbe jutottak, hogy mások ápolására, illetve segélyezésére szorulnak, — segélyben részesüljenek.

A segélyek összege legkevesebb 60 korona s legfeljebb 200 korona.

Ezen Panajott Sándor-féle alapítvány, mely a csendőrtisztlikar óhajához képest alakult, illetve létesítettelt, 1907. szeptember hó végével 49.004 korona 42 fillér összeget tett ki.

Öszinte elismerés illeti dombrádi Nagy Gyula nyugalmazott csendőrezredes nemes áldozatkészségét is, hogy az általa letett 6000 korona alapítványt 9000 koronára egészítette ki azon kikötéssel, hogy ezen összeg kamatai minden év szeptember 12-én az összes csendőrtörületekből egy-egy járás- és őrsparancsnok között egyenlő részben szétosztassanak.

A legénységi állomány kiegészítési viszonyai, bár a cs. és kir. közös hadügyminiszter, valamint a m. kir. honvédelmi miniszter által átengedett összesen 372 fő lényegesen hozzájárult a létszámhiány fedezéséhez, kedvezőknek nem mondhatók, amennyiben a minden léron

jelentkező nehezebb viszonyok az önként jelentkezők számát lényegesen apasztották, — ugyannyira, hogy a rendszeresített 10.139 fő létszámra ez év szeptember hó végével 1499 fő összehány mutatkozott.

1908. Az intézmény fennállása történelében ezen év is kimagasló helyet érdemel a fejlődés és fejlesztés érdekében tett nagy lépéseket illetőleg.

A legkimagaslóbb mozzanat a tiszti és legénységi illetékek emelése, mely egy — évek óta huzódó — égető kérdés megoldását jelentette.*) A legénységi vezénylési pótdíjak újbóli visszaállítása a legénység jobb anyagi ellátása érdekében történt.**)

A belügyi kormányzat nagy áldozatkészsége nyilvánult meg abban is, hogy megszüntette azon jelentős anyagi károsodást, mely a nagyobb létszámbiánnyal küzdő őrsök közzgazdálkodásainak fentartását érte. E károk enyhítésére szolgált az őrsök fenntartási pótléokra való igényének újbóli megállapítása, amelyeknek eredményeként az őrsök közzgazdálkodásai az őrsökon beálló létszámbiány esetére kárpótolva lettek.

Az illetékkérdés előnyös rendezése s az előbb említett illetmények kihatásai örvendetesen mutatkoztak a létszámbiányok javulásánál is. A létszámbiány lényegesen csökkent; az 1908. évi szeptember hó végével mutatkozó 640 főnyi létszámbiány — az előző évi 1499 fővel szemben — ezt fényesen igazolja.

Régóta táplált óhaj teljesítését segítette előbbre az a belügyminiszeri intézkedés is, mely fokozatosan, mindig több nő legénységi lakás kincstár terhére történt biztosításával, illetve lakbértváltságok engedélyezésével lehetővé tette azt, hogy a nősilés engedélyezésére nemcsak allisztak, hanem arra érdemes csendőrök is javaslatba hozhatók legye-

* A tiszték csendőrségi pótdíja — mely a havidíj mellékjárulékát képezi — eddig akként volt szabályozva, hogy a törzstisztek havi 100 koronát, a főtisztek havi 50, az alantostisztek pedig havi 40 koronát kaptak tekintet nélkül szolgálati idejükre. Ez most akként módosult, hogy a rendfokozatra való tekintet nélkül a tisztelnél 5 évenként fokozatosan emelkedik a 30-ik szolgálati évig, 450 K-tól — 1980 K-ig. A legénység zsoldja zászlós és őrmesternél napi 3 K 29 fillérről 3 K 50 fillérré, őrsvezetőnél napi 2 K 74 fillérről 3 K 01 fillérré, csendőrnél napi 2 K 20 fillérről 2 K 46 fillérré, a próbacsendőrnél napi 2 K 06 fillérről szintén 2 K 46 fillérré emeltetett; a szolgálati pótdíja pedig a rendfokozat és szolgálati idő után napi 30 fill. 1 koronáig kitevő kiszabatról ismét az előbbi rendszernek megfelelően a rendfokozatra tekintet nélkül a szolgálati idő után a betöltött 3-ik szolgálati évtől 3, 4, 8, 12 és 16 évig fokozatosan 100 koronáról 500 koronáig.

** Hosszabb szolgálatban a csendőr őrsétől távol saját költségén volt magát kénytelen élelmezni. 1900-ig kiadásainak némi kárpótlásául étkezési pótlék volt részére rendszeresítve, mely azonban eltöröltetett. Ez az intézkedés méltánytalannak bizonyult s az eredeti állapot visszaállított.

nok. Ha ezideig a családalapítás vágya sokakat az intézmény elhagyására kényszerített, úgy ezzel a kilépéseknek ezen oka megszűntnek volt tekintendő.

Ez évben történtek kísérletezések a legénység kiképzési rendszerének megváltoztatása érdekében is, t. i. a kerületek székhelyein működő tanosztályok megszüntetése mellett a kiképzés és továbbképzés központosítása és egységessé tétele által.

Külhatásában nagyfontosságúnak volt jelezhető a honvédelmi miniszter azon rendelkezése is, hogy a három éven túl szolgáló legénységek megengedte szolgálaton kívül a finomabb anyagból készült magánruha, valamint legénységi egyéneknek a taktanyában a zsavoly-zubbony és nadrág viselését.

A lovas őrsök előző évben megkezdett nagyobb arányú szaporítása szintén lényegesen haladt, amennyiben — költségvetésileg — 100 főnyi gyaloglegénységnek lovasítása s ezzel 17 gyalogőrs lovasítása irányoztatott elő.

December 13-án kelt legfelsőbb elhatározással megengedett a horvát-szlavon csendőrség tiszti állományának 1 szárny- és 1 szakasparancsnokság felállítására folytán 1 századossal és 1 hadnaggyal való szaporítása.

Az év folyamán az ország különböző helyein ismét fellépett sztrájkmozgalmakkal megzavart közrendet sikerült — minden katonai karhatalom igénybe vétele nélkül — helyreállítani.

Ez évben alapítottatott néhai I. Ferenc József király 60 éves uralkodása évfordulójának emlékére egy a fegyveres erő, mint a csendőrség számára a „Katonai jubileumi kereszt“.

Tiszti alosztályok ez évben nem állítottak fel, csupán két új járás- és 24 új őrsparancsnokság, végül 40 őrs létszáma lett — a szükség megkövetelte mérvben — felemelve. Lovasítva lett a II. kerületnél 9, a III. kerületnél szintén 9, a VIII. kerületnél pedig 11 őrs. Különműhely 53 működött 156 fővel az összállományból.

A legénységi állomány kiegészítési viszonyai lényegesen javultak. Hozzájárult ehhez — az előbb említettekén kívül az, hogy a cs. és kir. közös hadügyminiszter által a közös hadsereg gyalog magyar ezredeitől a tényleges állományból ez évben kivételesen 188, a lovas magyar ezredektől 72, összesen 260 tényleg szolgáló önként jelentkező, a magyar királyi honvédelmi miniszter által pedig honvéd ezredenként 8, összesen 224 főnyi tényleges önként jelentkező engedtetett át.

1909. Az alkáló munkásság termékeny évei közé sorolható. A vezetők gondoskodása egy olyan szervezetet létesített, mely a legénység kiképzésének terén jelentékenyen változtatott s hivatott volt annak egy

egészen új irányt szabni. Ez a szerv a „m. kir. csendőrtovábbképző és alliszti iskola“.

Az iskola célja a legénység értelmesebb és minden tekintetben kiválóbb egyéneiből egységes kiképzés útján elsősorban jó járőrvezetőket és őrsparancsnok-helyetteseket, majd ezek ügyesebb- és képzetteiből széleslátókörű és egyáltalában kitünő őrsparancsnokokat nevelni. Az iskola Nagyváradon 1909. évi szeptember 1-én kezdette meg működését, egy ezredes, mint az iskola parancsnoka vezetése alatt 8 beosztott tiszt, mint tanárokkal és egyelőre 120 hallgatóval. Az iskola parancsnoksága a magyar szent korona országaihoz tartozó csendőrség felügyelőjének közvetlen felügyelete alá lett rendelve. A továbbképző-tanfolyam, — mely a járőrvezetőket és őrsparancsnok-helyetteseket képezte — hat hónapra, az ezt követő alliszti tanfolyam pedig négy hónapra terjedt.

Az iskola egyelőre ideiglenes jellegű.

A honvédelmi miniszter a legénység állandósítása érdekében megengedte, hogy az előző években nősülés céljából kilépett csendőrök közül a kiválóbbak visszavétessenek s hogy a hosszabb időn át szolgáló csendőrök is nagyobb számban megnősülhessenek. Ezzel kapcsolatosan a belügyminiszter a visszalépett csendőrök részére az előbbi csendőrségi szolgálatuk után engedélyezte a szolgálati pótdíjakat, a nős csendőrök részére természetbeni lakást utalt ki vagy annak hiányában lakbérválttságot folyósított. Ezekkel a liberális intézkedésekkel a nagy létszámbullánzás teljesen megcsökkent.

A közbiztonsági viszonyok általában nyugodtak voltak. Arató bérharcok és egyéb mozgalmak a közbiztonságot alig zavarták. Ezen nyugodt állapot megteremtéséhez a legnagyobb mérvben az előző években lényegesen megszorított alosztályok felállítására és legénységi létszám emelése járult. Ez évben a liszti létszám 2 tiszt, az állomány pedig 113 főnyi legénységgel szaporított.

Bár az ország belsejében a közbiztonság fenntartása nem rótt különösebb terhet az intézményre, egy újabb erőpróban kellett ennek keresztül esnie.

Bosznia-Hercegovinának 1908. év október havában történt megtámadása nyomán bekövetkezett szerbiai háborús mozgalom szolgáltatta sorompóba a csendőrséget az aldunai országhalár megvédésére és az ottani lakosság élet- és vagyónbiztonságának megóvására, valamint az általános rend fenntartására. Dermesztő tőlben hat hónapon keresztül közel egy ezer fő — összpontosított — legénység teljesítette kitaratással a fáradtságos halárszéli szolgálatot, kiléve magukat a viszontagságos idő okozta szenvedéseken kívül a szerb fegyveres bandák orvátámadásainak is. A közbiztonsági szolgálatnak ily irányban való teljesítése a magyar csendőrség életében első ízben fordult elő s hogy ezen

nehéz, sok veszéllyel és fáradtsággal járó feladatát milyen kiválóan oldotta meg, mutatta az a sok kitüntetés és dicséret, melyet a király, valamint a felsőbb katonai parancsnokságok a határszéli szolgálatban résztvevő tiszteket s legénységet részesítettek.

A ruházatot illetőleg említésre méltó az ujjasvállgallérnak december 31-én kelt legfelsőbb engedély alapján történt rendszerezése, mellyel a legénység esős és hűvösebb időkben könnyebb ruhadarabot kapott s amely felmentette a hideg idő beállta előtt a nehéz köpeny viselésétől.

Tiszti alosztály ez évben kettő állíttatott fel és pedig Besztercén szárny-, Naszódon pedig szakaszparancsnokság. Március 30-án kelt legfelsőbb elhatározással megengedtetett a honvédelmi minisztérium 16. osztályában egy számvivő-tiszti hely rendszerezítése, a tisztlétszám pedig a július 3-án kelt legfelsőbb engedéllyel 1 százados és 1 hadnaggyal szaporíttatott. Ezenfelül 3 járás- és 24 órparancsnokság állíttatott fel. Lovasítva tett a II. kerületnél 11, a III. kerületnél 10, a IV. kerületnél 5 és a VIII. kerületnél 12 órs. Különítmény 60 működött 166 fővel az összállományból.

A legénységi állomány kiegészítése igen kedvezőnek mondható. Míg az előző években 1000-fővel meghaladó létszámbiánnnyal is kellett küzdeni, addig ezuttal a létszám nemhogy teljes volt, de bekövetkezett azon állapot is, hogy a kerületi parancsnokságoknak a tömegesen jelenlévőket a költségfedezet hiánya és a teljes létszám miatt felvételi kérelmükkel elutasítaniok kellett.

1910.

Lényeges változás gyanánt említhető fel, hogy a szárnyak székhelyén eddig összpontosított szakaszok — a parancsnokaik önállóítása érdekében — alkalmas külállomásokra helyeztettek.

A közbiztonsági szolgálati terén a június hóban lefolyt országos képviselőválasztások vették igénybe a testület teljesítő képességét. A vehemensnek ígérkezett választási küzdelem a legteljesebb rendben folyt le bizonyosságául a csendőrség tapintata, erélye és buzgalmánának.

Másik kevesebb erőt, de hasonlóan nagy fáradtságot igénylő összpontosítás volt a Dumamenti egyes községekben kiütött kolera-járvány miatt. A legénység a mindenfelől leselkedő fekete halállal szembe nézve, fáradhatatlanul, buzgólkodott a járvány megszüntetésén és elvilázhatlan érdemeket szerzett magának a hatósági óvintézkedések szigorú ellenőrzésében s ez által a járvány korlátozásában.

A király legfelsőbb elhatározása alapján az 1908/9. évi szerb háborús mozgalmak folyamán a szerb határszélen szolgálatot teljesített tisztek és legénység ott töltött idejének kétszeresen valló felszámítása

engedélyeztetett. Ez a felemelten számított szolgálati idő a nyugdíjazásoknál figyelembe vétetik.

Ruházat és felszerelés tekintetében lényegesebb feljegyezni való az, hogy december 14-én kelt legfelsőbb elhatározással megengedtetett a tisztek részére a barna bőrkezyü helyett szolgálatban a szürke bőrkezyü viselhetése. Ugyanez engedélyeztetett az altisztek és csendőrök részére is. Rendszeresítetett továbbá a tisztek részére a barna bőrből készült lábszárvédő, az összes csendőrségi egyének részére pedig a köpenyposztóhoz hasonló színű kékszürke gyapotszövetből készült nyakkendő, mely a hideg elleni védekezés céljából a nyakravaló mellett a zubbonygallér körül foktetve viselhető.

November 2-án kelt honvédelmi miniszteri rendelet megengedi a kitüntetési jelvények helyett háborúban és békében szolgálatteljesítés közben szallagsávok viselését.

A nagyváradai csendőrségi továbbképző és altiszti iskola a belügyminiszter által véglegesítetett és folyamalba tetetett Nagyvárad városával a tárgyalás, megfelelő elhelyezés biztosítása iránt.

Alosztályok felállítására — tekintettel a kedvezőtlen pénzügyi helyzetre — nagyobb mérvet nem öltött. Hét új őrs lett felállítva és 17 gyalogőrs lovasítva. Különítmény 56 működött 147 fővel az összállományból.

Jótekonyság terén említést érdemel, hogy a csendőrségi felügyelő a tisztkar s a legénységtől már előzőleg egy tervezett csendőrségi üdülő-otthonra összegyűlt összeget, mintegy 21.000 koronát, miután változott viszonyok között az otthon létesítéséről le kellett mondani, egy új alapítvány létesítésére ajánlotta fel, amely néhai I. Ferenc József király születése 60-ik évfordulójának emlékére legfelsőbb engedély folytán „I. Ferenc József-alapítvány” nevet nyerte. Ennek kamataiból az üdülésre szoruló tényleges szolgálatban álló egyének segélyeztetnek, kik betegségeiket vagy sérülésüket kiváló szolgálati ténykedés következtében kapják.

A másik nemescélú alapítvány a „Bernfeld Mór-féle alapítvány”. A 41.900 koronát kitevő tőkének kamatai oly tényleges vagy nyugállományu csendőrségi tisztek és törzsőrmesterek özvegyei és árvái segélyezésére fordíttatnak, kik sem az államtól, sem az özvegyek és árvák ellátási intézetétől semmiféle segélyt nem nyernek.

A Csendőrségi Zsebkönyv a 25. évfolyamába lépett.*

* Ezen jelentős körülményről a következőkben számol be a Csendőrségi Zsebkönyv 1911. évfolyama:

„Huszonöt év óta nyújtja a Csendőrségi Zsebkönyv az arra érdemeseknek a jutalmat, a reá szorult rokkantaknak, özvegyeknek és árváknak pedig a segélyt. Huszonöt év óta szántja a kultúra ekéjével azt a nehéz, rögös talajt, amelyet mi

1911. A csendőrség történetében különösebb esemény nélküli év. Sem közbiztonsági téren, sem a fejlődés terén változás vagy említésre érdemes mozzanat nem történt.

Alosztályok felállítására szűk keretek között mozgott. Járásparancsnokság 5, őr pedig 44 lett felállítva, végül 25 gyalogőr lovasítva. Különítmény 81 működött 227 fővel az összállományból.

Panajott Sándor altábornagy, volt csendőrségi felügyelő azon terve, hogy a csendőrlegénység azon általános ismereteket, melyek az általános műveltség alaptételeit képezik, gyűjteményes műben összefoglalva megszerezhesse és elsajátíthassa, megvalósult. „Általános ismeretek téra” címen megjelent tudományos mű 2 kötetben a sajtó alatt s eladásából befolyt 5658.50^{***} korona bevételzetelt a Panajott Sándor-féle alapítvány, illetve segélyalap javára, mely 1910. év végével mutatkozott tőkével 89512 korona 60 fillérre szaporodott. Ezzel a művel különben előmozdított annak lehetősége, hogy a legénység önszorgalmából megszerezhesse azt a képzettséget, melynek birtokában könnyen elsajátíthatja a hivatalnoki képzettséghez szükséges tananyagot.

1912. Amennyire eseménytelennek minősíthető az előző év, éppen annyira gazdag ez év örvendetes és hasznos újításokban, viszont a közbiztonsági szolgálat terén is rendkívül sok és értékes ténykedés jegyezhető fel.

Állhatatlanságban szakképzés és közszellemnek nevezünk. A magyar csendőrség felállítására idejében, bármily küzdelemes és az ország közbiztonságának tekintetében, bármennyire páratlanul hasznos tevékenységet fejtett is ki s jöllehet titáni küzdelemmel, számos hősnök feláldozásával vetett véget az egész Európában nevezetessé vált betyárvilágnak, s dacára annak, hogy már a felállítás idejében is a testület minden egyes tagja át volt hatva a közjó előmozdításának szellemétől s vasfegyelmelzettséggel, szilárd akarattal csak az állampolgárok javának előmozdítására törekedett; mégis lehető legnagyobb népszerűtlenség közepette egyedül állott, nem támogatta senki, csak az Isten és saját előljárói. A nehéz fizikai harcban hamar megrokkantak embereink, kiket gyámoltani, segíyezni kellett. Az előljárók felismerték a legénység segélyre szoruló helyzetét, de a körülmények okozta nehézségeket egyhamar leküzdeni bujosságnak látszott. A közös érzés, amely egyaránt áthatott tisztet és csendőrt, a vezetőséget a legnemesebb tevékenységre ösztönözte. Így alapították meg 1887-ben a „M. kir. csendőrségi zsebkönyv”-et. Az 1888. évben közzétett első számadás szerint a zsebkönyv első évi közrebocsátásából a tisztán megmaradt 900 forintot, mint a m. kir. csendőrség kizárólagos tulajdonát, a m. kir. csendőrség jutalmazási alap gyarapítására fordították. Így növekedett az évről-évre, míg a zsebkönyv fennállásának 10. évében, 1897-ben, a szerkesztőbizottság, Török Ferenc altábornagnak, a m. kir. csendőrség első felügyelőjének, mint aki a csendőrségi zsebkönyv vállalat sikeres működésében is legfőbb tényező vala, elévülhetetlen érdemei elismeréséül és a személye iránt érzett ragaszkodás és nagyrabecsülés kifejezéséül az alapot, mint a m. kir. csendőrlegénység jutalmazására szolgáló Török Ferenc-

Mint jelentős mozzanatot, első helyen kell megemlítenem, hogy a belügyi kormányzat, számolva a folyton rosszabbodó megőléltési viszonyokkal, de másrészt méllányolva a legénység nehéz fizikai munkáját, — mely a sajátos csendőrségi szolgálattal együtt jár, elhatározta a már régebb óta húzódó illetékrendezés telő alá hozatalát. Megjelent ez évben az új illetékszabályzat, melynek épen a zsoldemelésre vonatkozó része, bár nem volt az ország előnytelen pénzügyei miatt ez évben még megvalósítható, azonban egyéb illetmények folyósítása tekintetében jelentős változásokat hozott. Ezek közül emlílt érdemel, hogy előnyösen változott a vezénylési pótdíj ideje és összege, amennyiben az eddigi 24 órás külszolgálat helyett már a 12 órás külszolgálat után illetékessé vált és a régi 80 fillér, illetve egy korona helyett a csendőr és próbacsendőr részére 12 óránként egy koronában, a zászlós, járásőrmeister, őrmester és őrsvezető részére pedig 1 korona 20 fillérben lett megállapítva.

A lakbért élvező családok egyének részére; ha a családtagok száma öt vagy ennél is több,* egy ablakos szoba után járó katonai bérszabás* szerinti lakbérpótlék engedélyeztetett.

Azon őrsök, amelyekben a női legénység három főre, vagy még ezen alul is leszáll, az eddigi 60 fillér helyett napi 1 korona fenntartási pótlékban részesítettek.

A családot, illetve a nő csendőregyén nejét bizonyos körülmé-

féle alapítványt, 16.170 frt 23 kr.-ral létesítette. 1907-ben ezen alap törzsvagyona 85.300 koronából 15.300 korona kihalítottott s a Panajott Sándor-féle alapítványhoz csatoltatott. Mindezekhez járult még a „Csendőrségi Lapok“ tulajdonjogának a megszerzése, mely kb. 100—150 ezer korona tökének felelt meg s amely szintén a zsebkönyvvállalat segítségével szereztetett meg.

A Török Ferenc alapítványból megjutalmaztatott, illetve segélyt nyert 1897—1910. években összesen 847 egyén 32.626 korona, a Panajott Sándor alapítványból pedig 1907—1910. év (első feléig) 85 egyén 6154 koronával; a cél tehát eléretett a 25 év alatt mintegy 1000 egyén megjutalmazásával, illetve segélyezésével. Ezek a számok minden dicséretnél szebben beszélnek.

Ami pedig a kulturális irányt illeti, a 25 év alatt a szolgáltatnak minden ágát felölöl, oktató és szakismereteket terjesztő közlemények jelentek meg, melyek a szakképzés terén hasznosan dolgoztattak fel, növelték a közszellemet, áptokták a bajtársiasságot, szilárdították a fegyelmet. Messze kivilágit a nemes eszme s tündöklő fényvel fog végighúzódni a csendőrség egész történetén. Megemlítvén még azt, hogy a zsebkönyv szerkesztő-bizottságának elnöke a mindenkori csendőrségi felügyelő, ezúttal helyénvalónak tartjuk, hogy ide iktassuk azoknak neveit, akik a szerkesztő-bizottság megbízásából a lefolyt 25 év alatt szerkesztették a zsebkönyvet. Ezek: Szokolcai Koreska Vilmos és Postupici Kostka Pál ezredesek, Nyisztor Sándor és Lázár Jenő századosok.“

* Később 1916. évben módosítottól olyképpen, hogy a nő legénység részére már 4 családtag után folyósíttassék ezen pótlék, vagy ha legalább 3 gyermeke volt szülői gondozás alatt.

nyek között megillető fenntartási járulék 80 fillérről 1 koronára emel-
telett fel.

De nemcsak az illetékjavítás tette kedvezőbbé a csendőr hely-
zetét, hanem az év december hó 28-án szentesítést nyert LXV. t.-c. is,
mely az állami alkalmazottak, valamint ezek özvegyeinek és árváinak
ellátásáról szól, s amely általános örömet és megnyugvást keltett.
A t.-c. 3. §-a szerint állami alkalmazottnak tekintetnek ugyanis a m.
kir. csendőrségnek rangosztályba nem sorolt havidíjasai és legénység-
ének tagjai.

Lényeges pontja e t.-c.-nek a szolgálati idő 35 évre való beszámít-
tása, mely különösen a csendőrlégénység részére nagy kedvezmény
a 40 évi szolgálattal szemben, mert a sok viszontagsággal, sok küz-
delemmel járó csendőrpályán 40 évig szolgálatot teljesíteni vajmi ke-
vés ember képes, ahhoz valóban vas szervezet kell. Figyelemreméltó
változtatás az is, hogy a nyugdíjképesség már 5 évnél kezdődik; ettől
— 10 évi szolgálat után a nyugdíjigény a fizetés 40%-a s a 10 éven túl
minden évben 2%-al emelkedik. Elmaradt tehát az annyira hátrányos
ötéves turnus, amely annyi idősebb embernek okozott sok keserűsé-
get, mert az ötéves turnusokon esetleg felül levő 3—4 esztendejét az
állam által megjutalmazva nem látta, az a nyugdíjra nézve elveszett.
Fel lett továbbá véve a 6 hónapot meghaladó hányadnak egy évbe való
beszámítása, ami szintén nagy nyereségnek minősíthető.

Előnyös változás az is, hogy két állami vagy törvényhatósági szol-
gálat között a megszakítás 30 napra terjedhet, így a csapatoktól leszerel-
és után állépni szándékozók 30 napi pihenőt nyernek s szolgálatukban
a folytonosság megszakítást nem szenved.

Növeli a t.-c. értékét, hogy a nyugdíj legkisebb kiszabata 360
korona. Megvalósult a lakbér-nyugdíj is és pedig 400 koronáig megál-
lapított évi nyugdíjnál már 120 korona illetékes.

Az özvegyek és árvákról megfelelő gondoskodás történt. Előbbiek
nyugdíja a férj által kiérdemelt nyugdíj 50%-ánál kevesebb nem lehet,
a szolgálalteljesítés megsebesültnek özvegye ehhez még 25% emelést kap, a
szolgálatteljesítés következtében meghalt egyén özvegye pedig férjének
teljes illetékét élvezi. Esetett továbbá az eddigi ellátási törvénynek az a
rendkívül hátrányos intézkedése, hogy az árván maradt gyermekek
csak akkor részesíttetnek nevelési járulékban, ha három gyermek
maradt. Az új t.-c. szerint már egy árva gyermek is részesül nevelési
járulékban, még pedig az eddigi évi 36 korona helyett évi 72 ko-
ronában.

Esetett a sebesülési pótdíj és bizonyos esetekben 10 évnek a beszámít-
ható szolgálati időhöz való hozzászámítása; ehelyett a t.-c. 42.
§-ában mondott esetekben egyrészt a kedvezményes ellátás ítéltető

meg, másrészt az öt éven aluli szolgálat olyannak tekintetik, mintha a nyugdíjra igényt adó legkisebb szolgálati idő már betöltöttet volna.

A t. c. ezen §-a a legénységnek számottevő előnyt biztosít különösen még azáltal is, hogy a teljes szolgálathéptelenséget előidéző és a szolgálatteljesítésből kifolyólag szenvedett balesetet és a rendkívüli eseményt, ugyszintén a szolgálat közben vagy amiatt ért orvítamadás folytán szerzett sérülést is azok közé sorolja, mely kedvezményes ellátást von maga után, eltérőleg a régi törvénytől, amely szerint csupán az ellenszegülőkkel folytatott harcban történt megsebesülés vagy pedig csak a szolgálatteljesítés közben szerzett sérülés adott alapot a magasabb kiűzható ellátásra.

Fontos feljegyezni azt is, hogy mindazok, kik a 60-ik életévüket avagy beszámítható javadalmazásukkal egyenlő összegű nyugdíjra igényt adó szolgálati idejüket még be nem töltötték, másszóval, akiknek teljes illetékük nyugdíj gyanánt nem utalványozható, azok csakis ideiglenesen helyezhetők nyugalomba, — végleges nyugalomba pedig csak akkor, ha az ideiglenes nyugállományba helyezéstől számított 5 éven belül sem a tényleges szolgálatba vissza nem vétettek, sem szolgálattelésre ideiglenesen be nem rendeltettek. Végleges nyugalomba helyezetteknek tekintetnek még azok az ideiglenes nyugalomba helyezetttek, amnyi idő elteltével, amennyi a nyugállományba helyezéskor a 35 beszámítható lényeges szolgálati idejükhöz hiányzott.

A tisztekre számottevő az új t. c. 125. §-a, mely szerint bár nyugellátásukra nézve a törvény határozványai nem alkalmazandók, az állapot szolgáló beszámítható javadalmazásnál a csendőrségi pótdíjat számításba kell venni, — vagyis ellátási illetményük a havidíj és az élvezett csendőrségi pótdíj együttes összege után állapítatik meg. Végül ugyancsak ezen § mondja ki azt is, hogy a tisztek özvegyeinek és árváinak ellátásait illetőleg ezen törvény határozványai a mérvadókk.

Figyelemre méltó kedvezményben részesíti az 1912. évi XXXV. t. c. a családos csendőrséget, amennyiben családi pótlékot folyósított részükre, amely 3 gyermekig fejenként 100—100 koronában lett megállapítva.

Május hó 1-én kelt legfelsőbb elhatározás alapján megengedtetett, hogy a tisztek s a legénység zubbonya az eddigi sötétzöld szövetből készíttessék, de a tiszteknél az arány, a legénységnél pedig buzérvörös zsinórzat és fémgombok nélkül. A legénység részére — őrmestertől lefelé — az eddigi lapos poszlósapka helyett tiszti sapka alakjának megfelelő fekete selyemmel átszőtt sárgazsinórral és gombokkal ellátott, az oldal- és felsővarrásokon buzérvörös szegélyzettel beerősített fekete

színű sapka rendszeresítéletti; a valóságos őrmesterek részére a kettős aranyzárga selyem gallérszomszomány, közepén meggyzínű selyemcsikkal, az önálló parancsnoki jelvény gyanánt pedig — az álliszteknél — a zubbony- és dolmányhajtókán kis sárga lapos félgomb.

A próbaszolgálatot teljesítők elnevezése — bármely rendfokozatot is viseljenek — „próba-csendőr“ lett. Annak teljesítése után szakaszvezetői rendfokozatot nyernek s elnevezésük „csendőr“. Azon csendőrök, kik az altiszti tanfolyamot sikerrel tették le, „csendőr címzetes őrmester“-ekké lépnek elő. Rangsorban fokozatos előléptetés mellett „őrsvezetői címzetes őrmester“-i, majd „őrmester“-i elnevezést nyernek; a csapattesteiknél őrsvezetői rendfokozatot viselt egyének a csendőrséghez való átlépésük alkalmával a múltban a rendfokozati jeleket elvesztették, ezenlül azonban — az őrmesterek kivételével — a jogosan viselt kitüntelést megtartják.

A feyverzetnél is történt változás, amennyiben a régi s használhatóságában megvizhatatlanná vált csendőrségi forgópisztoly helyett a „Frommer“-féle ismétlőpisztoly vezetettel be, mellyel azonban a legénység csak fokozatosan láttatik el.

A közbiztonsági téren szintén gazdag s változatos ez év. Budapest szék- és fővárosban ismétlten olyan szerep jutott osztályrészül az intézménynek, amely eddigelé példa nélküli volt. Ugyanis az éles politikai mozgalmaktól felkorbácsolt szenvedélyek a munkások dízezeit vitte az utcára s a szenvedélyeiben elvakult tömeg a magán- és közvagyomban, súlyos károkat idézett elő. Az államrendőrség — ismert elszántsággal többbizben vívott erős harcot a tömeggel, — de csekély létszámánál fogva megfékezni nem tudta. Ezért kellett a csendőrséget igénybe venni s a távirón és távbeszélőn leadott rendelet a csendőrség mozgósításának valóságos próbája volt. Az eredmény kitűnőnek mondható. Alig 24 óra alatt az ország különböző és távoli részéből 800 gyalog- és lovascsendőr lett összeponosítva. Szereplésükről pedig csupán azt jegyzi fel a Csendőrségi Zsebkönyv krónikása, hogy ez alkalmával is bebizonyította erős voltát, megbízhatóságát, az eréllyel párosult tapintatot, bebizonyította azt, hogy az államigazgatásnak nélkülözhetetlen főszköze és hogy a közbiztonsági szolgálatot nemcsak a vidék pusztáin és falvaiban, hanem magában az ország fővárosában is kifogástalanul tudja teljesíteni. A legmagasabb vezetőkörök teljes és legnagyobb megelégedésüket nyilvánították a csendőrség működése felett, megnyerte szimpatiaját a főváros lakosságának is, amely örömetlen gyönyörködött a daliás csendőrökben. Kívívta az izlésében annyira kényes és itéletében igen distingvált fővárosi sajtó elismerését is, amely a szolgálat kitűnő teljesítésének elismerése mellett naponta hozott kedves epizódokat a csendőrök életéből.

A politikai izgalmak hullámjai elérték a vidéki városokat is, hova szintén a csendőrség lett kirendelve s az izgatások — mondhatni — a csendőrség megalkuvást nem ismerő energiáján törtek meg.

Kiváló osztályrésze jutott a csendőrségnek az országos csapásként reánk zúdult árvizeknél a mentési és védelmi munkálatok körül. A hónapokon át tartó esőzés a folyókmenti vidékeket árvízveszedelembé sodorta, végpusztulást okozva a vagyonban, sőt emberéletet is követelve. A csendőrlegénység itt is sok nemes példáját adta önfeláldozásának és férfias bátorságának.*

Az ország déli részén megtartott hadgyakorlatok nagyban növelték a csendőrség dicsőségének számát, amennyiben a fárasztó feladatoknak olyan kifogástalanul feleltek meg, hogy a színhelyen jelen volt trónörökös ő Fensége a parancsnoknak teljes elismerését fejezte ki.

Az örökké mozgó szolgálat a legénységet alig hagyja pihenni. Állandó figyelme fordult a határ felé, honnan harci zörej hallatszott. Épen ezért az országhatár intenzivebb ellenőrzése s a határszéli szolgálat eredményes ellátása céljából a II. és VII. számú csendőrkörzetek kötelekében négy kikülföldi törzsiszt parancsnoklása alatt osztályok és alosztályok állítottak fel. E szaporítás következtében a legénység létszáma 778 fővel emeltetett; rendszeresítetett ezenkívül 4. törzsiszti különítmény, 3 szárny, 9 szakasz, 16 járás és 92 őr.

Ezen új szolgálat feladatát és célját a határbiztosítás, a kémkedések meggátlása, a ki- és bevándorlás ellenőrzése és az állatcsempészet megakadályozása képezte. Ezen utóbbi feladat teljesen új hatáskört nyitott meg a csendőrség előtt. Tekintettel ugyanis arra, hogy az állatcsempészet által az országot évente több millióra menő kár érte, a kormány nemzetgazdasági szempontból elrendelte az állattörzskönyvezést s annak ellenőrzését a csendőrség által.

Május hó 1-én rendszeresítették a kerületek törzsenél a századossegédszti helyek, melyeket addig alantos tiszték töltöttek be.

Megjelent a szolgálati könyvek közül az Illetékszabályzat, az Őrsgazdászalkelési utasítás, a közigazdálkodás vezetését szabályozó határozványok, amelyek mindegyike üdvös újításokat tartalmazott. Kiadott a Frommer-féle ismétlőpisztolyra vonatkozó utasítás is.

Ez évben jelent meg a belügyminisztérium szerkesztésében a Csendőrségi Rendeleti Közlöny. Az alosztályok a fontosabb rendeleteket az addig szokásban volt módon sokszorosítás útján írásban igen későn kapták, azonfelül azok hamar merültek feledésbe is, ez okból

* Megjegyzí a Csendőrségi Zsebkönyv krónikása, — mint történelmi tény — hogy egy Csizsér Gyula nevű derék csendőr egymaga 27 embernek mentette meg életét a vízbefulladásól s ezért a koronás ezüst érdemkereszttel lett kitüntetve.

határozatot el, hogy a körrendeletek közlönyben adatként ki és pedig a belügyminisztérium szerkesztésében havonta 1—2 kiadásban.

A nyugállományú csendőrtisztek (lisztlviselők) és csendőrlégénység, valamint az állami ellátásban részesülő csendőrtiszti és légénységi özvegyek és árvák nyilvánartatását s az ezekkel kapcsolatos teendőket honvédelmi miniszter február 29-én kelt rendelkezésével kivonta a m. kir. honvédkerületi (honvéd-tér), illetve honvédkiegészítőparancsnokságok ügyköréből s március hó 1-ével a m. kir. csendőrpótszárnyparancsnokságok ügykörébe utalta át. A terület a 12.000-et megközelítő létszámával tehát oda fejlődött, hogy a közigazgatásnak ezen ágát is saját kezébe kellett átvennie. Azon cs. és kir. tábornokok azonban, kik nyugállományba helyezésük előtt a m. kir. csendőrséghez voltak szolgálattételre beosztva, valamint ezek özvegyei, továbbra is a m. kir. honvédnyilvánartatóparancsnokságok által tartatnak nyilván.

A csendőrtisztek részére végül azon lehetőség nyújtott, hogy ebben az évben Gödöllőn a földművelésügyi miniszter által felállított méltészeti tanfolyamot többen elvégezheték s az itt szerzett értékes tapasztalataikat a gyakorlati élet terén is hasznosíthatták.

A légénység, illetve családtagjairól való gondoskodást illetőleg meg kell emlékezni a Csendőrségi Zsebkönyv szerkesztő-bizottságának azon üdvös elhatározásáról is, hogy a Panajott Sándor-féle segélyalap alapszabályainak kibővítésével olyan nyugdíjas csendőrségi légénységi egyéneket is részesítsen segélyben, kik szolgálatképtelenségüket okozott betegségüket, mely miatt felülvizsgáltattak, nem kizárólag szolgálatteljesítésből folyólag szerezték; valamint, hogy nemcsak nyugdíjas, hanem tényleges állományban elhalt légénységi egyéneknek nyomorban szynylődő családtagjai (özvegyek és árvák) is részesíthetők legyenek némi támogatásban.

Május hó 1-én kelt legfelsőbb elhatározással megengedtetett, hogy a liszti létszám június hó 1-ével 8 százados, 1 főhadnagy-számvivő és 1 számtanácsossal felemeltessék, 8 főhadnaggal pedig apasztlassék, július hó 1-ével pedig 1 ezredes, 1 alezredes, 1 őrnagy, 8 százados, 3 főhadnagy, 3 hadnagy és 2 százados-számvivővel felemeltessék.

Kiküldött törzstiszti állomások létesítettek: Pancsován, Brassóban, Nagyszebenben és Marosvásárhelyen. — Szárnyparancsnokságok állítottak fel: Karánsebesen, Rimaszombaton, Ipolyságon, Sepsiszentgyörgyön és Petrozsényben; szakaszparancsnokságok pedig Buziásfürdőn, Monoron, Szikszón, Léván, Sárváron, Pápán, Petrozsényban, Zerneston és Gyergyótlgyesen. — Lovasított 18 gyalog őrs. Létszáma emeltetett 298 — leginkább határmenti — őrsnek. Csendőrkülönítmény 66 működött 141 fővel az összállományból.

A legénységi állomány kiegészítési viszonyai a rendes méretek között mozogtak, bár a rendszeres állományra mutatkozó hiány ez évben emelkedést mutat.

1913.

Az intézmény fennállásának harmincadik évfordulója. Fejlődésében ez évben is jelentékeny előhaladást tett. A pénzügyi helyzet megengedte a legénységi illetékek fokozatos emelését, mely az előző évben megindított illetékkrondezésnek volt mintegy beletöltése. A zászlós és az őrmester zsoldja 1300 koronáról 1400 koronára, az őrsvezető 1100 koronáról 1200 koronára és a csendőré pedig 900 koronáról 1000 koronára emellett.

A butorkopfátsai általános rendszeresítése a tisztikarnak egy régen óhajtott vágyát valósította meg. Éppen úgy örömet s megelégedést hozott a IX. rangosztályba sorolt havidijasoknak (százados) 9 $\frac{1}{2}$ évi a rendfokozásban eltöltött szolgálati idő után folyósított évi 400 korona korpótdíj rendszeresítése.

Módosítást szenvedett az Illetékszabályzat 46. §-a is és pedig oly értelemben, hogy az önként továbbszolgáló legénység úgy a bírósági vizsgálat, mint a bíróságilag vagy fegyelmi úton kiszabott fogságfenyítés tartama alatt megmarad rendfokozatszerű összes illetékeinek és szolgálati pótdíjának élvezetében.

Figyelemreméltó s gazdasági szempontból nagyértékű volt azon honvédelmi miniszteri elhatározás, mellyel megengedtetelt, hogy a Magyarországi Munkások Rokkant és Nyugdíj Egyletébe a csendőrség legénység beletámasszon. — Viszont nagyjelentőségű azon belügyminiszteri humanitárius intézkedés, amellyel kimondatott, hogy a csendőrség altisztjeinek árvái, ha azoknak, illetve fizetni köteles hozzátartozóinak a nyugdíjon és nevelési járulékon kívül egyéb megfelelő vagyonuk vagy jövedelmük nincsen, igényük van az állami gyermekmenhely oltalmára.

Honvédelmi miniszter ugyanezen évben alkalmat és módot adott az altiszteknek — ha erre törekednek — hogy a posta és távirda segéd-tiszti képesítés után, posta és távirda segédtisztté kinevezllessenek.

Közbiztonsági szolgálat terén a csendőrség igen hasznos munkát végzett.

A székesfővárosi államrendőrség, majd pedig a képviselőházi őrség támogatására vezényelt legénység körültekintéssel és tapintattal teljesített munkája általános elismerésben részesült.

A közel egy évig tartó balkáni háború az ország délkeleti határán bizonyos elővigyázati intézkedéseket tett szükségessé, melyeknek végrehajtásához a csendőrség működése szintén igénybe vételt. A kitűnő szolgálatokért úgy a tisztikarból, mint a legénységi állományból töme-

gesen részesültek legfelsőbb kitüntetésben s miniszteri dicsérő okirattal elismerésben. Ezenkívül ebből az alkalomból folyólag mindazok el-
láttattak Ő Felsége által alapított emlékkereszttel, akik az egykori I., II.
és VII. honvédkerületekben, vagy olyan hadtestek területén teljesítettek
legalább 4 hétég tanító szolgálatot, melyeknek létszáma felemelve volt.

Az országos esőzés ez évben is sok helyen árvízkatasztrófát idézett
elő, tönkreléve több vármegye azon csekély terményét, melyet a tavaszi
fagy meghagyott, sőt egyes helyeken sok emberélet is esett áldozatul a
vadul rohanó hullámoknak. Csendőreink ezúttal is az elsők voltak,
kik a víz által szorongatott lakosságnak segélyére siettek s nemes
önfeláldozással teljesítették emberbaráti kötelességüket.

A nagyváradi „Országos m. kir. csendőriskola“ november 3-án
adatott át rendeltetésének. Áltisztképző és egyelőre próbacsendőrtan-
folyama van, mindkettő a szükséges párhuzamos osztályokkal. A kikép-
zés az előbbi tanfolyamon 10, az utóbbin 2—6 hó.

Az iskola parancsnoka egy törzstiszt, helyettese egy százados.
Tanszemélyzete 4 százados, 8 alantos tiszt, 1 számvevő-tiszt s 22 álliszt.
Az egészségügyi szolgálatot egy polgári orvos látja el.

A díszes és a modern technika minden vívmánya felhasználásával
mintegy 10 hold területen emelt intézet, pavillonrendszerben épült;
az elhelyezésre 30 hálóterem és az oktatásra 15 tanterem áll rendelkezésre.

Ezen legújabb intézmény a legénységnek magasabb színvonalra
emelését s egységes szélesebb alapokra fektetett kiképzését célozza.

Az intézmény belsőéletében előfordult feljegyzésre méltó egyéb változások a következők:

A békélszernek használaton kívül helyezésével csupán éles hadi-
tűszer rendszeresítetett.

A fokozatos lovasítás folytán megnövekedett állománynál az állategészségügyi szolgálatnak alkalmasabb állíthatása érdekében december 29-én kelt legfelsőbb engedély alapján főállatorvosi és főpatkolómesteri állás rendszeresítetett.

A lovas-állisztai állomány a gyalogtól külön választott, miáltal lehetővé tétetett, hogy a lovas-állisztek szolgálati állásuknak megfelelő rendfokozatban — függetlenül a gyalogállománybeliektől — előléptelhetők legyenek.

A katonai szolgálati jelre vonatkozó alapszabályok oly módon lettek megváltoztatva, hogy a legénységi állományba tartozó egyének is,

* Az iskola első parancsnokává Kiss László alezredes lett kinevezve. Segéd-tiszt: Czékus László százados. Tanárok: Gencsy Arnold, Rozsnyai Béla őrmagyok, Kenedy Nándor, Mántó József, Argny Ferenc, Barényi Ferenc, Valló József, Pajor Tamás, dr. Konkoly Iván századosok, Baiz Jeno és Preyer László főhadnagyok.

kik teljes 6 évet a tényleges állományban szolgáltak a 3-ik, mindazok, kik 10 évi tényleges szolgálati időt betöltöttek, a 2-ik, azok pedig, kik 20 évig állottak tényleges szolgálatban, az 1-ső osztályu katonai szolgálati jelet kapják. Tiszteket illetőleg a változás az, hogy azok a 2-od osztályu tiszti katonai szolgálati jelet már 35 évi tényleges szolgálat után nyerik el.

A tábori csendőrszemélyzet szolgálati működésének megkönnyítése céljából azon rendelkezés léptetett életbe, hogy ezen személyzet a haroléren és csapatgyakorlatok alkalmával dolmány helyett zubbonyt visel.

Szervezeti és szolgálati utasítás a határszéli utasításokat tartalmazó III. résszel kiegészítetett. — Ez évben adatott ki a modern alapokra fektetett „Fegyver- és lövőutasítás“, valamint a „Szemle-utasítás“.

A tiszti létszám ez évben április hó 20-án kelt legfelsőbb engedéllyel 1 százados és 2 főhadnagy, a m. kir. horvát-szlavon csendőrség tiszti állománya pedig július hó 2-án, illetve november 30-án kelt legfelsőbb engedély alapján 1 alezredes, 1 őrnagy, 1 százados és 2 főhadnaggal emeltetett.

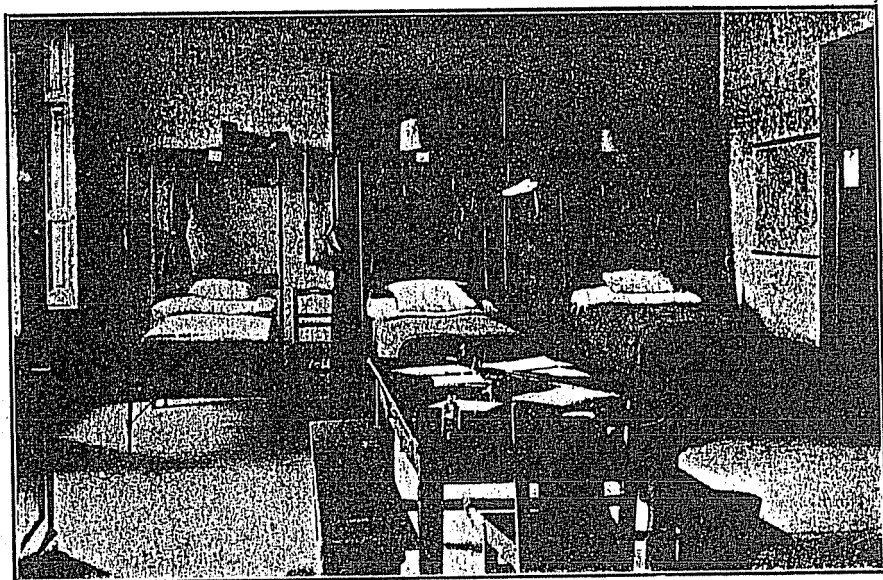
A csendőrségi felszerelési anyagraktárnál rendszeresített főszámtanácsosi hely beszüntetése mellett az anyagraktár vezetése (— a csapatintézetekhez hasonlóan — katonaiállományú tisztre bízott, s ez okból július 18-án kelt legfelsőbb elhatározás alapján 1 ezredesi hely rendszeresített.

Az alosztályok létesítése szűk határok között mozgott. Mindössze 1 járás és 34 órs lett felállítva, utóbbiak 263 fővel. Csendőrkülönítmény 83 működött 265 fővel az összállományból. Lovasítva 23 órs lett.

A csendőrségi alapok állása az intézmény fennállásának 30-ik évfordulójának végével — a tíz évvel ezelőtti vagyoni mérleggel szemben — az alapítványszerű kiadások eszközlése mellett, a következő képet mutatja:

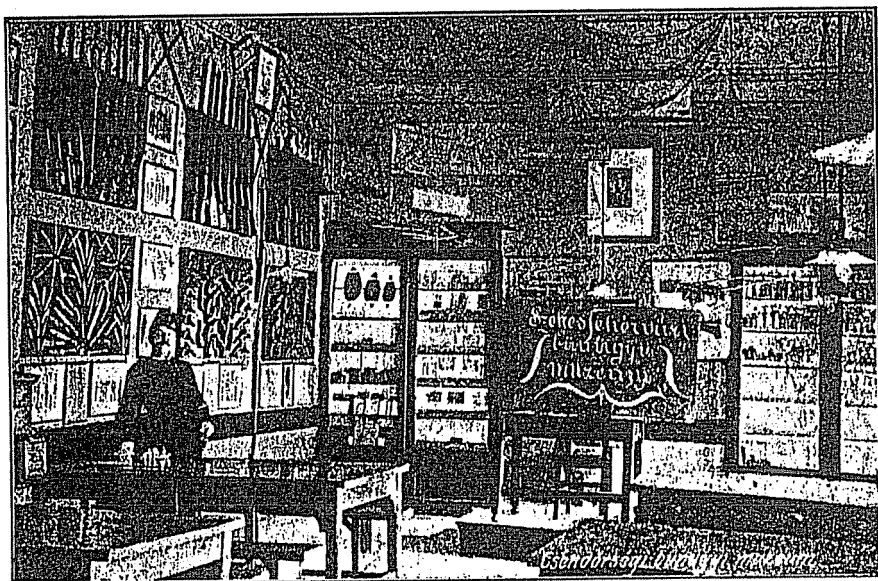
1. A csendőrségi jelvény-pótdijalap	124.305 K 55 fillér
2. Csendőrségi jutalmazási alap	41.076 „ 74 „
3. Dombrádi Nagy Gyula alapítványa	9.370 „ 08 „
4. Török Ferenc-féle alapítvány	71.808 „ 80 „
5. Panajott Sándor-féle alapítvány	102.327 „ 46 „
6. I. Ferenc József-alapítvány	23.537 „ 43 „
7. Bernfeld Mór-féle alapítvány	45.870 „ 98 „

A 2. számú alaphól ezen évben 68 egyén részesült 1540 korona, a 4. számú alaphól 74 egyén 2870 korona, az 5. számú alaphól 53 egyén 4240 korona, a 3. számú alaphól 8 altszizt 360 korona segélyben, illetve jutalmazásban.

Csendőrlégységi szoba

Jellinek szds. felvétele

Székesfehérvári bűnügyi múzeum

Es pedig	Csendőrök			Főösszeg								Ó r s				Polg. állásu							
	gyalog	lovak	összesen	Tiszt	Számv. tiszt.	Tisztviselő	Legénység-járás(törzs)őr-mesterrel felelé			Szolgálati ló	Pólszárny	Szárny	Szakasz	Pótló-keret	Tiszti különítmény	Pótlóornító oszt.	Járás	gyalog	lovak	vegyes.	összesen	Irnok	Irodaszolga
							gyalog	lovak	össze- ben														
A m. kir. csendőrségi felügyelő-ségnél	3	.	.	2	.	2
A m. kir. honvédelmi miniszt. 16. osztályában	6	.	.	2	.	2
A m. kir. belügyminiszterium V/b. osztályában	4	.	1	1	.	1
I.	882	.	882	27	.	.	1134	.	1134	.	1	6	13	.	.	.	46	205	.	205	.	3	
II.	1037	239	1326	36	.	.	1311	358	1669	357	1	7	17	.	.	.	56	207	51	3	261	4	
III.	746	367	1113	36	1	3	956	477	1433	449	1	7	16	1	1	1	53	154	81	3	238	3	
IV. } számu magyar királyi csendőrkerületi parancs- nokságnál	1033	34	1117	35	.	.	1391	42	1433	42	1	8	19	.	.	.	62	246	8	.	254	3	
V.	1111	.	1111	33	.	.	1438	.	1438	.	1	7	13	.	.	.	62	263	.	263	.	3	
VI.	1123	71	1194	36	.	.	1460	90	1550	90	1	8	20	.	.	.	70	276	18	.	294	3	
VII.	1386	.	1386	33	.	.	1730	.	1730	.	1	8	17	.	.	.	54	277	.	277	.	5	
VIII.	658	224	982	31	.	.	865	406	1271	40	1	6	16	.	.	.	58	161	63	2	226	3	
Felszerelési anyagraktárnál	2	.	.	5	.	5	4
Összesen	8026	1085	9111	286	1	4	10295	1373	11668	1344	8	57	136	1	1	1	461	1789	221	8	2018	1	31

Ehhez a magyar kir. horvát-szlavon csendőrparancsnokság rendszeresített állománya:

M. kir. horvát-szlavon csendőrparancsnokságnál	929	.	929	28	.	.	1211	.	1211	.	.	5	13	.	.	.	251	.	.	251	.	2	
Főösszeg	8955	1085	10040	314	1	4	10506	1373	12879	1344	8	62	149	1	1	1	461	2040	221	8	2269	1	33

A legénységi állomány kiegészítési viszonyaiban az utóbbi időben örvendetes és fokozatos javulás észlelhető. A számbeli kedvező eredmény részben annak tudható be, hogy a cs. és kir. közös hadügyminiszter által a közös gyalogezredektől 4 fő helyett 6 fő csendőrjelenkező engedtetik át a csendőrségnek.

Az alábbi táblázatok a csendőrlegénység között előforduló változásokat stb. mutatják az 1912/13 években:

A) A magyar királyi csendőrség legénységi egyjénénél:

1913. évi szeptember hó 30-án volt:

Csendőrkerület száma	Igazolványos	Arany érdemker.	Koronás ezüst érdemkereszt	Ezüst érdemkereszt	I. II.		Diszcren 40 évi ezüst érem	Diszcren 40 évi hű szolgálatokeért	Hadi érem	Jubileumi emlékezt.	Kat. jubileumi érem	Kereszt	1912/13. évi emlékezt.	I. oszt. legénységi szolgálati jel	II. oszt. legénységi szolgálati jel	Szolgálati pótdíjas altiszt	Szolgálati pótdíjas csendőr	Nős
					oszt. vitézségi érem	oszt. érem												
I.	89	—	11	—	—	—	—	—	3	118	650	306	22	236	315	372	288	
II.	84	—	22	7	—	—	—	—	1	217	963	1360	39	298	449	532	356	
III.	79	—	12	2	—	1	—	—	—	279	989	1047	81	380	418	509	312	
IV.	45	—	14	2	—	—	—	—	1	218	775	7	32	278	411	440	324	
V.	26	—	21	4	1	—	—	—	2	178	816	73	32	254	372	509	321	
VI.	59	1	22	5	—	2	—	—	1	217	975	972	52	325	465	442	222	
VII.	24	—	12	—	—	—	—	—	—	177	755	93	22	226	362	458	259	
VIII.	53	—	5	1	—	1	—	—	—	168	716	809	20	198	367	344	252	
Össz.	359	1	119	21	1	4	—	—	9	1572	6639	4668	250	2196	3159	3606	2294	

B) Szolgálati kötelezettségének teljesíté után kilépett:

Év és hó	számu csendőrkerületnél								Összesen
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	
1912. évi									
október	3	4	3	7	9	12	14	7	59
november	2	7	8	11	9	13	6	11	67
december	—	3	8	4	6	18	5	4	48
1913. évi									
január	—	2	3	6	4	13	5	4	37
február	—	2	3	7	2	10	4	2	80
március	—	—	2	15	2	2	1	5	27
április	—	9	5	13	3	9	4	4	56
május	—	—	5	6	13	2	1	3	20
június	—	—	4	3	1	5	1	1	15
július	—	1	1	7	—	2	2	3	15
augusztus	—	3	5	9	4	3	1	3	28
szeptember	—	—	1	4	1	6	1	1	14
Összesen	5	31	48	92	54	95	45	47	417

C) Azon fogyalék, mely a legénység állományában 1912. október 1-től 1913. szept. 30-ig előfordult, számszerint a következő:

A csendőrkerület száma	Szolg. idejének letelte után kiépeth	Meghalt természetes halállal	Meghalt sebesülés folytán	Öngyilkos lett	Szökevény	Nyugdíjaztatott	Végkielégítéssel elbocsátott	Családi tekintetből elbocsátott	Hadtörvényesséklég elbocsátott	Fegyelmi uton elavoltított	Polgári államból szolgálatba lépett	Fegyverhasználati esetek száma
I.	5	4	—	—	—	24	20	1	1	1	1	7
II.	31	6	1	2	—	57	20	1	2	—	1	23
III.	43	5	—	—	1	42	17	—	3	5	5	9
IV.	92	1	—	1	—	36	15	—	8	5	2	9
V.	54	5	—	1	—	50	4	—	7	3	2	14
VI.	95	1	—	2	—	56	9	—	1	2	4	25
VII.	45	5	—	1	1	57	18	1	3	1	1	8
VIII.	47	6	2	3	—	35	3	2	13	7	6	10
Összesen	417	33	3	10	2	357	106	6	43	24	28	105

D) A rendszeresített állományra hiányzott:

Év és hó	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	Összes hiány
	számu csendőrkerületnél								
1912. évi									
október	32	296	99	238	145	76	500	96	1392
november	17	275	24	203	155	45	453	61	1223
december	11	280	26	207	154	51	402	55	1186
1913. évi									
január	6	288	29	219	158	61	332	59	1202
február	9	293	20	222	153	68	365	43	1178
március	5	288	44	233	216	83	365	63	1297
április	17	303	34	230	184	52	315	46	1181
május	4	324	23	239	188	75	318	43	1214
június	—	303	16	236	199	70	321	25	1170
július	28	239	49	251	191	103	276	53	1190
augusztus	27	241	58	241	199	95	253	46	1143
szeptember	—	206	31	221	176	77	111	44	866

1914. A világháború első évében az intézményre nehezedeő sokoldalú feladatok és kötelességek teljes önfeláldozást igényeltek a csendőrség minden tagjától, kiknek minden erejét úgyszólván a harci felkészültség nagy munkája kötölte le.

Az új katonai bünvádi perrendtartás (1912. évi XXXIII. t.-c.) július hó 1-ével lép életbe. A csendőrséggel közeli vonatkozásban levő részei új irányokat jelölnek a szolgálati eljárást illetőleg.

A kerületek székhelyén rendszeresített tartalékosztályok — melyek a kedvezőtlen létszámviszonyok miatt különben nem voltak tényleg meg — feloszlattak. Ezek helyett a még őrs nélkül levő szárny-székhelyeken (Koloszvár, Temesvár, Szeged, Budapest, Ujvidék, Mis-

kolc, Kassa, Székesfehérvár, Nagy-Várad és Arad) űrsők létesítettek, úgyszintén több alosztály létszáma felemeltetett.

A lóállománynak nagy száma szükségessé tette, hogy az állategészségügyi szolgálat ellátására, segédközegként egy patkolómester alkalmaztassék és hogy ennek számára csendőr főpatkolómesteri rendfokozat szerveztessék. A csendőr főpatkolómester a kiskunhalasi pótkódo-mító osztályhoz van beosztva.

Hadvezetőségünk a légénységünk katonailag leendő minél tökéletesebb kiképzése érdekében optikai készülékekkel látott el egyes alosztályokat.

Említésre és megőrkítésre méltónak találom azt, hogy a hadügyi vezetőség által ez évben Budapesten rendezett hadseregi kard- és törvívó versenyen s az ezzel kapcsolatosan rendezett hadsereg-szuronyvívó versenyen a csendőrség tagjai közül többen* vettek részt s egyenesen közfelfűnést keltett a csendőrcsapat nyugodt, katonás fellépésével, bravuros és határozott harcmórával. Az egész versenyen részt vett 377 csapatbeli versenyzővel szemben összesen 18 csendőr, kiknek mind-egyike kitűntetésben részesült.

A tiszti létszám július 19-én kelt legfelsőbb elhatározás alapján 1 ezredes 2 százados, 1 főhadnagy és 1 hadnagy-számvívóval emeltetett. Tiszti alosztályok szaporítása szűnelt. Új űrs 36 lett felállítva 219 fővel és 35 űrsnek létszáma emelve. Csendőrkülönítmény 111 működött ez évben összesen 476 fővel.

A légénységi állomány kiegészítése a háború alatt teljesen szűnelt, ami a légénységi létszám rohamos rosszabbodását idézi elő. Ez év végével a rendszeresített létszámra eső fogyaték 403 fő.

1915.

A háborús állapot második éve lázas és idegfeszítő tevékenységben telt el. A közbiztonsági szolgálat ellátásán kívül a hadviseléssel járó, megsokasodott — rendkívüli — leendő tömegével szemben az intézmény — létszámában erősen megfogyatkozott — tagjai hősi munkát fejtettek ki.

Az intézmény fejlesztése természetesen minden téren és irányban szűnelt.

Új űrs csupán 9 lett felállítva összesen 45 fővel. Különítmény 78 működött 389 fővel.

December 10-én kelt legfelsőbb hadi- és hajóhadparancs értelmében a hadiévek mikénti számítását illetőleg kimondatott, hogy tekin-

* A kard- és vívó-versenyben a tisztek közül Szopkó Győző százados, báró Diószeghy Tibor főhadnagy és Hein György főhadnagy-számvívó vettek részt, kik közül Szopkó százados ezüstérmét, Diószeghy főhadnagy bronzérmét és Hein főhadnagy-számvívó tiszteletdíjat nyert.

tellel arra, miszerint a háború tartama alatt a csendőrség katonai szolgálataira vételik igénybe, a megállapított kedvezmények mindazon csendőrségi egyénekre vonatkoznak, kik a háború alatt a m. kir. és a m. kir. horvát-szlavon csendőrségnél tényleges csendőrségi szolgálataiban állottak.

A legénység rendszeresített állományára eső tényleges létszámlhiány — a kiegészítés teljes szünetelése miatt — növekvőben, december hó végével már 719 fő.

1916.

A világháboru harmadik éve a köbiztonsági viszonyokat s a csendőrség általános tevékenységét illetőleg azonos az előbbiekével.

Február 8-án kelt legfelsőbb elhatározással megengedettelt a m. kir. csendőrség egyéneire nézve egy a honvédelmi tábori egyenruhájához színre hasonló tábori ruha (sapka, zubbony, nadrág, köpeny, vállgallér), továbbá a csendőrtisztek, tisztviselők, továbbá a lovascsendőrök egy, a valamennyi tiszt és tisztviselő számára rendszeresített szőrmés kabáthoz hasonló szőrmés kabát ideiglenes rendszeresítése.

Október 15-én kelt legfelsőbb elhatározás pedig jóváhagyta a csendőrség és rangosztályba nem sorolt havidijasai rendfokozatánál szükségessé vált alábbi módosításokat.

A) Legénység:

1. „Csendőr“ (elnevezés, mint eddig). 3 celluloid csillag.
2. „Vezető“. Rendfokozata mint a csendőré s az 1895. évi március hó 25-én kelt legfelsőbb elhatározás alapján rendszeresített jelvény. †
3. „Alörmszter“. Rendfokozati jele: 13 mm széles aransárga selyem gallérsaszomány és 3 celluloid csillag.
4. „2. osztályú örmester“. Rendfokozati jele: 13. mm széles ezüst gallérsaszomány és 3 selyem csillag.
5. „1. osztályú örmester“. Rendfokozati jele: azonos a 2. osztályú örmesterével.

B) Rangosztályba nem sorolt havidijasok:

„Járásörmszter“ (csak a m. kir. csendőrségnél) és „Törzsörmszter“. Rendfokozati jele: 13 mm széles ezüst gallérsaszomány és e fölött egy 6 mm széles ezüst paszomány, amely 3 mm-nyi térközzel van az előbbi fölé varrva és 3 fehér selyem csillag. A járásörmszter hajtóka szine buzérvörös, a törzsörmszteré égszínkék.

Uj járás 2, uj örs szintén 2 lett felállítva. Különítmény 68 működött 431 fővel.

A legénység rendszeresített állományára eső tényleges létszámlhiány emelkedőben, december hó végével már 1258 fő.

1917. A negyedik háborús év is gazdag önfeláldozó tevékenységben. Emberfeletti nehézségekkel küzd az intézmény csodálatos energiával az előtte álló feladatokkal szemben.

Ez évben sem tiszti, sem legénységi alosztályok nem állítottak fel. Különítmény 64 működött összesen 406 fővel.

A legénység rendszerezített állományára eső lényeges létszámlhiány rohamosan emelkedik, jeléül és bizonyságául annak, hogy a háborus rendkívüli állapotok aránylag sok csendőrt tesznek a szolgálata ellátására alkalmatlanná. December végével az intézmény 1676 fő lényeges létszámlhiánnyal küzd.

1918. Nem is gondolva arra, hogy ez az év történelmünk mennyire sötét lapját fogja jelezni, a csendőrség erejének teljes megfeszítésével végzi hatalmas munkáját. Szinte érezhető, hogy a világháború befejezése felé közeledik. A csendőrség vezetősége mindent elkövet, hogy a háború befejezése készületekkel ne találja az intézményt s hogy a közerkölcsök lazulásával az ország közbiztonsága kárt ne szenvedjen, lényeges — s az intézmény életében eddig elő nem fordult — létszámmelésre tesz javaslatot, melyet a bel- és honvédelmi kormányzat egyetértő véleménye alapján a minisztertanács augusztus hó 31-én el is fogadott, egyúttal felhatalmazást is adván arra, hogy az 1918/19. évre összeállított állami költségvetési tervezetbe felvett létszámszaporítás és legénységi illetékemelés 1918. év október hó 1-ével életbe is léptetlenség.

Ugyancsak október hó 1-ével a szegedi kerületnél Temesváron, a brassói kerületnél Nagyszébenben és Marosvásárhelyen rendszeresített és Brassóban tartós vezénylessel belöltött kikülföntött törzstiszti állásokat, továbbá a budapesti 2. szárnyparancsnokság felállítását napjával a gödöllői tiszti különítményt, végül ugyancsak a fenti nappal a kerületi törzseknél rendszeresített hadbírói állásokat segédszemélyzetükkel együtt megszüntette. Végül elrendelte a belügyminiszter, hogy a sürgősen felállítandóknak megjelölt parancsnokságok működésüket 1919. évi január hó 1-ével megkezdjék.

Két új kerület felállítása határozatott el és pedig a „m. kir. IX. számú csendőrkörületi parancsnokság“ Szombathely s a „m. kir. X. számú csendőrkörületi parancsnokság“ Rózsahely székhellyel. Ezzel egyidejűleg

a) pótszárnyak:

Szombathely és Rózsahely;

b) szárnyak:

az I. kerület területén: Gyulaférvár, Székelyudvarhely, Dicsőszentmárton,

a	II.	ker.	területén:	Nagykikinda, Versec,
a	III.	„	„	Budapest 2. szárnny,
a	IV.	„	„	Huszt, Homonna,
az	V.	„	„	Rózsahegy, Pöstyén, Alsókubin, Aranyosmarót,
a	VI.	„	„	Veszprém, Barcs, Nagykanizsa,
a	VII.	„	„	Fogaras, Gyergyószentmiklós; végül
a	VIII.	„	„	Kisjenő, Gyula, Nagyszalonta és Szat- márnémeti székhellyel;

c) szakaszok:

az I. ker. területén: Teke, Magyarláros, Abrudbánya, Gyulafehérvár. Továbbá Dicsőszenkmárton, Székelyudvarhely és Segesváron egy-egy 2-ik szakasz,

a II. ker. területén: Anina. Továbbá Nagybecskerek, Lugos, Szentcs és Orsován egy-egy 2-ik szakasz,

a III. ker. területén: Gödöllő. Továbbá Budapesten egy 4-ik, Zombor és Ujvidéken egy-egy 2-ik szakasz,

a IV. ker. területén: Máramarosszigeten és Homonnán egy-egy 2-ik szakasz,

az V. ker. területén: Pöstyén, Sallgótárján, Trencsén, Besztercebánya és Alsókubinban egy-egy 2-ik szakasz,

a VI. ker. területén: Pápa, a volt győri 2-ik szakasz, Szentgotthárd, Székesfehérvár egy 3-ik, Sopron, Nagykanizsa és Pécs egy-egy 2-ik szakasz. Barcsan egy 1. és 2-ik szakasz (utóbbi a volt kaposvári 3-ik szakasz),

a VII. ker. területén: Szászrégen, Vajdahunyad, Szászváros. Továbbá Brassó, Csikszereda, Sepsiszentgyörgy, Fogaras, Nagyszeben és Beszterce egy-egy 2-ik szakasz,

a VIII. ker. területén: Nyíregyháza egy 3-ik, Debrecen, Kisjenő, Nagykároly és Belényesen egy-egy 2-ik szakasz székhellyel;

d) járások:

a IV. kerület területén: Királyháza székhellyel tervezetett, illetve határozatott el, — ezeken felül 200 új őrs föllállítása. Az őrsök létszáma olyképen rendeztetett, hogy az összes 4 és 5 főből álló gyalog őrsök létszáma 6, a közigazgatási járások székhelyén levő gyalog és lovas őrsök létszáma 12 főben állapított meg, mely utóbbiak — tekintettel arra, hogy a 12 főre hiányzó állomány gyalog csendőrrrel nyert volna kiegészítést — ugyancsak október hó 1-ével vegyes őrsökké alakultak volna át.

A 4. melléklet részletesen feltünteti a tervezett létszámemelést. Nagy kára az országnak és az intézménynek, hogy a forradalmak elő-

idézte rendkívüli helyzet lehetetlenné tette e nagyarányú fejlesztés keresztülvételét.

Junius 13-án kiadott körrendeletében a honvédelmi miniszter intézkedett a csendőrtiszti állományban mutatkozott s évekre visszamenőleg pótlás nélkül hagyott tiszt állomány kiegészítése iránt, mely célból 40 tényleges, illetve tartalékos tiszt felvételére pályázat hirdettetett s az időközben elhatározott létszámmelére figyelemmel mintegy 60 tiszt, illetve tisztjelölt próbaszolgálatra fel is vétetett.

Ez év történetének ismertetéséhez tartozik megemlékezni még a nyugati határrészen Ausztria felé elharapódzott nagyarányú csempészet megakadályozása érdekében történt összpontosításokról s a nyugali határvonalon eszközölt különítmény sűrítésekéről. A csempészet megakadályozása közel 1200 embert vett igénybe, a különítmények száma pedig közel 100-at tett ki. Itt azonban a történeli igazság érdekében megállapításra szorul, hogy a csendőrség ezen szolgálatra való alkalmazása nem volt előnyére az intézménynek s legénységünk sem látta el ezen szolgálatot különösebb készséggel, — jóllehet a közérdek tette ezt parancsolólag szükségessé.

Az egész ország területén ez évben 187 különítmény működött.

Az októbertégi forradalom a „magyar királyi csendőrséget“ megszüntette s azóta a csendőrség mint „magyar csendőrség“ folytatta működését.